

9—10 mars

Debatter m. m.

Torsdagen den 9 mars

Svar på enkla frågor:

	Sid.
av herr Fälldin om tillgång för ledamöter i taxeringsnämnd till den av riksskattenämnden utgivna »Handledning för arbetet i taxeringsnämnder»	3
av herr Olsson, Johan, om värdebeständighet av livräntor till personer som skadats under militärtjänst	4
av herr Larfors ang. kontroll över företag med bevakningsuppgifter	5
av herr Wirtén ang. slutförandet av utredning inom skolöverstyrelsen rörande rätt till besvär över betygsättning	7
Interpellation av herr Schött ang. narkotikamissbruket	8
Meddelande ang. enkel fråga av herr Tistad om anstånd för studerande med erläggande av kvarstående skatt	9

Fredagen den 10 mars

Sveriges handelspolitik	10
Svar på interpellation av herr Holmberg om en vitbok angående åtgärder för svensk anslutning till EEC	54
Om anknytande av äktenskapets rättsverkningar till lysningen i stället för till vigseln	66
Om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat kristet trosamfund än svenska kyrkan	67
Interpellation av herr Kristiansson, Axel, ang. den äldre arbetskraftens sysselsättnings- och försörjningsproblem	74
Meddelande ang. enkla frågor:	
av herr Eriksson, Karl-Erik, ang. personalinskränkningar vid försvarets fabriksverk	77
av herr Petersson, Erik Filip, ang. slutförandet av 1956 års klientelundersökning rörande ungdomsbrottslingar	77

Samtliga avgjorda ärenden

	Sid.
Fredagen den 10 mars	
Första laguskottets utlåtande nr 9, ang. fri rättegång för utlänning	66
— nr 11, om åtgärder mot vapenstöder	66
— nr 12, om anknytande av äktenskapets rättsverkningar till lysningen i stället för till vigseln	66
— nr 13, om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat kristet trossamfund än svenska kyrkan	67
— nr 14, om nya former för konkursförvaltning	73
Andra laguskottets utlåtande nr 7, ang. tillägg till livräntor enligt förordningen om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror	73
— nr 8, ang. ändrad lydelse av 32 § förordningen om erkända arbetslöshetskassor	73

Torsdagen den 9 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 1 innevarande månad.

Om tillgång för ledamöter i taxeringsnämnd till den av riksskattenämnden utgivna »Handledning för arbetet i taxeringsnämnder»

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING erhöll ordet för att besvara herr Fälldins fråga till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet om tillgång för ledamöter i taxeringsnämnd till den av riksskattenämnden utgivna »Handledning för arbetet i taxeringsnämnder», vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 15 februari, och yttrade:

Herr talman! Finansministern är just nu upptagen med att besvara interpellationer i andra kammaren. Jag anhåller därför om tillstånd att i finansministerns ställe lämna svaret på denna fråga.

Herr Fälldin har frågat om finansministern är beredd vidtaga åtgärder så att den av riksskattenämnden utgivna »Handledning för arbetet i taxeringsnämnder» framställs i så stor upplaga att i varje fall samtliga taxeringsnämndsledamöter kan erhålla densamma.

Handledningen är avsedd som en arbetsinstruktion för ordförande och kronoombud i taxeringsnämnderna. Den är av värde även för yngre tjänstemän hos länsstyrelserna som skall ägna sig åt taxeringsarbetet. Däremot kräver man inte av ledamöterna i taxeringsnämnderna den specialkunskap och den överblick över aktuella rättsfall som är nödvändig för bl. a. ordförande och

kronoombud och för den som har taxeringsarbetet som yrke. En speciellt intresserad kommunvald ledamot i taxeringsnämnd kan på begäran få ett exemplar av handledningen. Det bör framhållas att handledningen tillhandahålls kommuner som anordnar kurser i beskattningsrätt för kommunvalda ledamöter i taxeringsnämnd och de som deltar i sådan kurs får handledningen.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga. Jag konstaterar att finansministern uppenbarligen ser positivare på detta än vad hittillsvarande praxis kan ge vid handen. Jag tror man vågar påstå att det hör till de verkliga undantagen att finna en taxeringsnämndsledamot som erhållit ett exemplar av ifrågavarande handledning.

Mot bakgrunden av den mera generösa inställning som finansministern visat i svaret skulle jag vilja ställa följande fråga, även om jag självfallet inte räknar med att få den besvarad nu, eftersom finansministern är upptagen av ett interpellationssvar i medkammaren:

Om samtliga de kategorier, som finansministern förutsätter skall få denna handledning, också erhåller den, hur mycket blir då kvar av den tryckta upplagan att utdela till intresserade taxeringsledamöter?

Kommunerna prenumererar som regel på Skattenytt, som fördelas till taxeringsnämndens ledamöter. Jag vill göra gällande att uppsatserna i Skattenytt är svårtillgängligare än den rättsfallsredovisning som finns i den aktuella handledningen. Taxeringsnämndsledamöter

Om värdebeständighet av livräntor till personer som skadats under militärtjänst

skulle därför uppenbarligen ha större utbyte av handledningen än de har av Skattenytt, även om denna publikation självfallet är värdefull såsom ett komplement.

Vad är det egentligen som taxeringsnämndsledamöter blir i tillfälle att diskutera? Ja, det är inte de mera självklara deklarationerna, vilka i regel är rena klubbningsärenden. Det som taxeringsnämndens ordförande och kronombuden tar upp till diskussion är i stället deklarationer beträffande vilka det kan vara svårt att avgöra å ena sidan vilka kostnader som är avdragsgilla, å andra sidan huruvida intäkter eventuellt inte är skattepliktiga.

Vi har i stort sett två förvärvskällor, där sådana diskussioner företrädesvis uppkommer, av vilka den ena är tjänst. Vad som diskuteras i taxeringsnämnderna är de fördyrade levnadskostnaderna, resekostnaderna och utbildningskostnaderna. Trots att det finns utgivna anvisningar i dessa avseenden vågar jag hävda att det inte alltid är självklart vad som är avdragsgillt eller inte. Vi kan t. ex. ta sådana kostnader som vederbörande deklarant har för utbildning, vilken utgör en del av hans tjänst. Det finns många gränsfall som är svåra att avgöra.

Den andra förvärvskällan är jordbruk, och det finns ofta anledning att diskutera huruvida, när det gäller döda inventarier, det är fråga om en nyuppsättning eller ett ersättningsköp. Det diskuteras om underhåll eller grundförbättring när det gäller fast egendom; det är fråga om löpande försäljning eller realisation när det gäller levande inventarier. Där är gränsdragningarna ofta mycket svåra, och jag vågar påstå att lagtext plus anvisningar inte ger underlag för de bedömningar som är nödvändiga. Skattejurister — och jag förmodar även ordförandena i taxeringsnämnderna — är för sina ställningstaganden direkt beroende av att ta ledning av rättsfallsläget.

Jag vill mot denna bakgrund påstå att

en diskussion i taxeringsnämnden kan bli meningsfull bara om ledamöterna ges förutsättning att föra diskussionen på den kunskapsnivå som kännedom om rättsfallsläget innebär.

Jag noterar alltså med tillfredsställelse att finansministern i detta svar har bejakat att fler personer än tidigare skall bli i tillfälle att få del av ifrågasvarande handledning. Men samtidigt som jag tackar för det beskedet vill jag sluta med att fråga om det inte vore en klokare linje att gå in för att låta alla taxeringsnämndsledamöter få tillgång till denna handledning.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag skall försöka att så gott jag kan besvara de ytterligare frågor som herr Fälldin nu har ställt. Sista upplagan av handledningen trycktes i 20 000 exemplar, varav för länsstyrelsernas eget bruk och för tillhandahållande åt kommuner som har kurser för kommunvalda ledamöter har åtgått 17 455 exemplar. Reservupplagan blir alltså 2 545 exemplar som kan tillhandahållas intresserade. Men det bör kanske framhållas att trycksatsen står kvar, så att det är mycket lätt att trycka en ny upplaga i det antal som skulle vara nödvändigt om intresset skulle vara så stort att vi behöver ytterligare exemplar.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om värdebeständighet av livräntor till personer som skadats under militärtjänst

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr Johan Olssons fråga om värdebeständighet av livräntor till personer som skadats under militärtjänst, vilken fråga intagits i kammararens protokoll för den 2 mars, och anförde:

Ang. kontroll över företag med bevakningsuppgifter

Herr talman! Herr Johan Olsson har frågat mig om jag vill medverka till att livräntor som utgår till personer som skadats under militärtjänst blir värdebeständiga och uppräknas så att kompensation erhålls för penningvärdeförsämringen.

Yrkesskadautredningen har föreslagit att bl. a. de livräntor som utgår enligt militärsättningsförordningen skall uppräknas och värdesäkras enligt samma metod som utredningen föreslagit i fråga om yrkesskadelivräntor. Förslaget prövas inom socialdepartementet. Enligt vad jag inhämtat av chefen för socialdepartementet är avsikten att proposition skall föreläggas 1967 års riksdag.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Jag vill tacka försvarsministern för svaret på min fråga och för det positiva besked som svaret utgör. Vi kan tydligen redan innevarande år förvänta en proposition som synes innebära såväl uppräkning som värdesäkring av de ersättningar som frågan rör.

Anledningen till min fråga är den otillfredsställande situation som de människor råkar i, vilka drabbats av skador under militärtjänst och vilka således har tillerkänts livräntor i någon form. Dessa livräntor har hittills inte varit värdebeständiga, endast sporadiska höjningar har företagits, senast 1962 och dessförinnan 1955.

Då de livräntor som nu utgår är synnerligen blygsamma blir förhållandena särskilt kännbara genom den fortgående penningvärdeförsämringen. Enligt de bestämmelser som gäller f. n. är den högsta livränta som kan medges vid 100-procentig invaliditetsgrad 11 000 kronor. Om arbetsförmågan är nedsatt med 30 procent kan livräntan uppgå till högst 2 600 kronor per år.

Vid de höjningar som skett 1955 och 1962 har inte någon höjning skett av sådana livräntor som grundar sig på

en nedsättning av arbetsförmågan med mindre än 20 procent. Det synes vara otillfredsställande med en sådan generell regel. Har man konstaterat en nedsättning av arbetsförmågan med 20 procent torde väl detta för de allra flesta människor vara ett så allvarligt handikapp, att de inte har samma möjlighet som andra att få en tillräcklig inkomst ute i näringslivet. Har den skadade återvunnit sin arbetsförmåga är det en annan sak, men då bör den frågan prövas särskilt.

De höjningar som skett vid uppräkningsstillfällena synes också ha varit knappt tilltagna. Sålunda höjdes livräntan — för att ta ett exempel — 1962 med 10 procent för en skada som inträffat 1956. Under samma tid hade emellertid konsumtionsprisindex stigit med cirka 34 procent. För en skada som inträffat 1950 höjdes livräntan 1962 med 30 procent, men under samma tid hade index gått upp med 70 procent.

Det förefaller som om detta område utgör ett avsnitt av folkhemmets baksida som hittills har försummats. Därför hälsar jag med tillfredsställelse att vi nu inom kort kan vänta förslag som skall sanera detta område och som kan ge dessa olyckligt drabbade människor en känsla av att vara behandlade på likvärdigt sätt som andra.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. kontroll över företag med bevakningsuppgifter

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING erhöll ordet för att besvara herr Larfors' fråga angående kontroll över företag med bevakningsuppgifter, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 15 februari, och yttrade:

Herr talman! Herr Larfors har frågat mig om jag vill redogöra för gällande regler för kontroll av sådana företag

Ang. kontroll över företag med bevakningsuppgifter

som åtar sig bevakningsuppgifter och om jag eller annan statlig instans överväger skärpta bestämmelser om kontrollen och övervakningen av deras verksamhet.

Länsstyrelsen kan meddela auktorisation åt enskilt företag som yrkesmässigt ombesörjer bevakning. Som villkor för att få auktorisation gäller bl. a. att personal som är anställd eller som anställs hos företaget skall ha prövats med avseende på laglydnad och medborgerlig pålitlighet och därvid ha godkänts för anställning vid företag av sådant slag. Prövningen sker i samma ordning som gäller för rekrytering av polispersonal. Länsstyrelse kan i samband med auktorisation medge att företaget för tillfälliga uppdrag av visst slag får anlita personal som inte har prövats. Länsstyrelse kan återkalla auktorisationen om bevakningsföretaget inte längre fyller de villkor som gäller för auktorisationen.

Åtskilliga av de bevakningsföretag som finns saknar auktorisation. Uppgifter om vilka företag som har meddelats auktorisation finns hos varje länsstyrelse.

Jag anser att de bestämmelser som jag nu har redogjort för ger tillfredsställande möjligheter att utöva kontroll av auktoriserade bevakningsföretag. Jag kommer emellertid att följa utvecklingen på detta område med största uppmärksamhet och föreslå de ändringar av gällande bestämmelser som kan visa sig nödvändiga.

Herr LARFORS (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Kling för svaret på min enkla fråga. Att jag just nu framställt den beror till stor del på de upplysningar om bevakningsföretag, sättet för dessa företags personalrekrytering och andra förhållanden som blev kända för en större allmänhet genom våra tidningars reportage om de s. k. Handenmorden.

Jag vill här genast säga att jag är väl medveten om att det finns välskötta företag inom detta verksamhetsområde, och min avsikt är inte att med min fråga kasta någon skugga över dem. Till dessa företag hör otvivelaktigt det statliga vaktbolaget som kanske skulle kunna vidga sitt verksamhetsområde. Den frågan kan måhända diskuteras i annat sammanhang.

Dock finns det även många företag som saknar auktorisation, och för min del anser jag detta förhållande olämpligt. Det är inte bara en kvalificerad uppgift att åta sig bevakning, utan det är också ett förtroendeuppdrag av första ordningen. Vanliga människor betraktar en väktare nära nog som någon sorts polisman, och genom sin uniform inger väktaren bland allmänheten en känsla av att vara en av samhället med särskilda befogenheter utrustad person.

Polismän i befälsställning har också sagt mig att kontakten mellan vaktbolag, väktare och polis inte alltid är så god. Det kan hända att en kriminalman nattetid kallas till en plats där ett inbrott förövats och på platsen möter en för honom helt okänd person som uppger sig vara väktare. Att tillräckligt snabbt kontrollera uppgiftens riktighet lär inte alla gånger vara så lätt. Jag ifrågasätter om inte någon form av fortlöpande inspektion från t. ex. polisens sida borde förekomma såväl när det gäller vaktföretagen och deras personal som även när det gäller personalens utbildning. Helst skulle jag se att obligatorisk auktorisation krävdes. Om en sådan inte anses möjlig skulle det vara önskvärt att alla företag som åtar sig bevakningsuppgifter blir skyldiga att anmäla detta till någon myndighet, exempelvis den lokala polismyndigheten.

Mot slutet av sitt svar säger statsrådet att han kommer att följa utvecklingen på detta område med största uppmärksamhet och föreslå de ändringar av gällande bestämmelser som

Ang. slutförandet av utredning inom skolöverstyrelsen rörande rätt till besvär över betygsättning

kan visa sig nödvändiga. Med denna del av svaret är jag synnerligen tillfredsställd och vill därför än en gång tacka statsrådet.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Vi brukar ju vara ganska försiktiga när det gäller att införa auktorisationstvång, och det vore kanske bäst om man kunde undvika ett sådant på detta område. Men uppslaget från herr Larfors, att varje företag som åtar sig bevakningsuppdrag skulle ha skyldighet att göra anmälan till den lokala polismyndigheten om sin verksamhet och gärna om sin personal, är någonting som jag tror att vi skall överväga.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. slutförandet av utredning inom skolöverstyrelsen rörande rätt till besvär över betygsättning

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet EDENMAN erhöll ordet för att besvara herr Wirténs fråga angående slutförandet av utredning inom skolöverstyrelsen rörande rätt till besvär över betygsättning, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 1 mars, och anförde:

Herr talman! Herr Wirtén har frågat, när den inom skolöverstyrelsen tillsatta enmansutredningen rörande besvärsrätt beträffande betygsättningen kan väntas avsluta sitt arbete.

Utredningen av denna fråga är synnerligen komplicerad. Skolöverstyrelsen kan därför f. n. icke ange, när utredningen kan bli avslutad.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för svaret.

Det är ju kännetecknande för vårt rättssamhälle att man har möjlighet att överklaga beslut. Hittills har emellertid inte den rätten gällt för skolelever — och då har det ändock rört sig om så betydelsefulla saker som betygsgivning, beslut om uppflyttning eller kvarsittning och dylika ting. Jag tror att dessa frågor är så viktiga för elevernas framtid att en bättre ordning snarast måste åstadkommas.

Förhållandet har ju också uppmärksamats vid skilda tillfällen. Sålunda väckte 1957 års skolberedning förslag om utredning angående besvärsrätten, och det tillstyrktes senare av såväl gymnasieutredningen som fackskoleutredningen. Departementschefen meddelade år 1964 i propositionen angående gymnasiets reformering att han tillkallat en särskild sakkunnig, som inom skolöverstyrelsen skulle utreda frågan.

Det har tidigare under hand meddelats att utredningen skulle bli färdig 1966. Så blev inte fallet, och jag har därför funnit anledning att på detta sätt ånyo aktualisera frågan.

Jag är av egen erfarenhet väl medveten om att mycken möda nedläggs från lärarnas sida för att få största möjliga rättvisa och hänsynstagande till elevernas personliga omständigheter. Men detta till trots kan olyckliga omständigheter leda till en betygssättning som för eleven framstår såsom orättvis. Sådana konkreta fall torde inte vara obekanta för ecklesiastikministern. Jag finner det mycket naturligt att SECO i ett tidigt skede påtalade det rimliga i att frågan om besvärsrätten snarast möjligt bringades till en lösning.

Utredningen tillsattes, såsom tidigare nämnts, år 1964. Man kan i år, att döma av dagens svar, inte ens skönja en tidpunkt när arbetet kan beräknas bli slutfört. Uppenbarligen blir det inte under 1967 och kanske inte heller under 1968. Innan något beslut i ärendet kan fattas får elever och föräldrar tyd-

Interpellation ang. narkotikamissbruket
ligen tålmodigt vänta ännu i flera år. Anledningen härtill anger ecklesiastikministern vara frågans synnerligen komplicerade art.

Jag har som nämnts förståelse för svårigheterna, men det förefaller mig ändå, herr ecklesiastikminister, inte vara en så vittomfamnande sak att det skall behöva bli en mångårig utredning i frågan, givetvis förutsatt att utredningsarbetet bedrivs effektivt.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag vill bara deklarerera att jag helt delar herr Wirténs uppfattning. Det är på mitt initiativ som denna utredning tillkommit. Jag har under mina många år som ecklesiastikminister grubblat över dessa frågor. Jag har hittills inte funnit någon instans eller någon person med juridisk utbildning som kunnat lösa dem.

Jag var därför mycket tacksam när en hög jurist inom skolöverstyrelsen stod till förfogande för detta utredningsarbete. Jag önskar verkligen, herr Wirtén, att vederbörande skall bli färdig ganska snart med denna uppgift. Men om ett ämbetsverk i en så allvarlig fråga som denna anmäler att det inte vågar stå för en tidsuppgift beträffande när detta arbete skall vara färdigt, får vi tillsammans respektera detta. Jag skall dock på mina vägar försöka driva på detta arbete.

Jag är tacksam för detta slag av enkla frågor.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 45, angående fortsatt valutareglering; och

nr 46, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 53, med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 § och 40 § 2 mom. civilförsvarslagen den 22 april 1960 (nr 74).

Interpellation ang. narkotikamissbruket

Herr SCHÖTT (h) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Dagspressen har under den allra senaste tiden innehållit alarmerande uppgifter om det alltmer utbredda narkotikamissbruket bland skolungdomar. Missbruket är påfallande bland yngre tonåringar och till och med 12-åringar har ertappats med att använda narkotika.

Föräldrar och lärare står maktlösa inför denna expansion av narkotikamissbruk. Då roten till det onda är langarna av narkotika måste samhällets viktigaste uppgift vara att komma till rätta med dessa. Riksdagen uttalade föregående år att straffet för langning av narkotika borde skärpas. Skall en sådan åtgärd få önskad effekt måste de avdelningar inom polisen som handhar hithörande frågor få ökade resurser.

På många håll har lokala initiativ gjort att upplysningsverksamheten förbättrats betydligt. Skall denna verksamhet ge full effekt är det emellertid nödvändigt att en samordning sker. Jag anser därför att en konferens bör anordnas med representanter för bl. a. medicinalstyrelsen, skolledare, lärare, föräldrar och elevorganisationer för att diskutera hur hithörande problem lämpligen bör lösas.

Många av de skolungdomar som hemfallit åt missbruk av narkotika måste för att avvänjas härifrån tas om hand för vård. Skall detta kunna ske måste samhällets resurser inom detta område förstärkas.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes om kammarens tillstånd att till

statsrådet och chefen för socialdepartementet ställa följande frågor:

1. Vill herr statsrådet medverka till att en konferens anordnas med representanter för bl. a. medicinalstyrelsen, skolledare, lärare, föräldrar och elevorganisationer i syfte att samordna upplysningsverksamheten om narkotikaproblemet?

2. Är herr statsrådet beredd att medverka till att vårdresurserna förstärks så att skolungdom som hemfallit åt narkotikamissbruk kan tas om hand för vård och rehabilitering?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framstälts av herr *Tistad* (fp) till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet: »Är Statsrådet beredd taga initiativ till sådan ändring av uppbördsförordningen, att studerande, som för sitt uppehälle är beroende av studiemedel, kan medges anstånd med erläggande av kvarstående skatt, som hänför sig till inkomst av feriearbete eller tidigare anställning?»

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.25.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Fredagen den 10 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 87, till Konungen angående val av ombud i Europarådets rådgivande församling med suppleanter;

dels till riksdagens förordnanden, nr 88—93, för

- herr Kaj Åke Björk,
- fru Elisabet Sjövall,
- herr Bo Gösta Bohman,
- » Stig Roland Alemyr,
- » Sven Harry Gustafson i Göteborg och
- » Gunnar Hedlund

att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

dels ock till riksdagens förordnanden, nr 94—99, för

- herr Bo Nils Olof Martinsson,
- fröken Astrid Bergegren,
- herr Gösta Jacobsson,
- » Anders Oskar Birger Forsberg,
- » Sven Albin Daniel Wiklund i Stockholm och
- » Per Bengt Göran Sjönell

att vara suppleanter för ombud i Europarådets rådgivande församling.

Ang. Sveriges handelspolitik

Herr talmannen tillkännagav, att det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 50 avsedda meddelandet nu komme att framföras av herr statsrådet Wickman. Därjämte hade, anförde herr talmannen, herr statsrådet och chefen för handelsdepar-

tementet förklarat sig ämna under överläggningen rörande detta meddelande besvara herr *Holmbergs* interpellation om en vitbok angående åtgärder för svensk anslutning till EEC.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet WICKMAN, som anförde:

Herr talman! Liksom beträffande utrikespolitiken i allmänhet råder det, när det gäller vår handelspolitik, en omfattande överensstämmelse i de politiska partiernas principiella syn. Vi har sedan länge i riksdagen varit överens om att det ligger inte bara i vårt lands utan också i världsgemenskapens intresse att handelsutbytet mellan länderna kan ske så fritt som möjligt. Vår lågtullpolitik är ett konkret uttryck för denna uppfattning. I olika internationella sammanhang såväl universellt som regionalt har vi sökt främja liberaliseringssträvandena.

Det hittills mest betydande resultatet av våra ansträngningar att frigöra handeln har vi med ingången av detta år uppnått inom det europeiska frihandelsområdet.

Tillsammans var de länder som nu tillhör EFTA redan före sammanslutningens tillkomst den största avnämaren av våra exportprodukter. Sedan dess har en i stort sett stigande andel av vår export gått till dem. De två senaste åren har ca 42 procent av vår export avsatts inom EFTA mot 37 procent året före dess tillkomst 1959. Till denna utveckling har framför allt den utomordentligt kraftiga ökningen av den nordiska sambandeln bidragit. Från 1959 till 1966 har vår handel med de nordiska grannstaterna i det närmaste tredubblats.

På övriga exportmarknader möter vi fortfarande tullar och andra handels hinder. Trots detta har våra exportin-

dustrier lyckats hålla och i vissa fall förstärka sin ställning. Av särskilt intresse är den marknad som den europeiska ekonomiska gemenskapen bildar. Drygt 30 procent av vår totala export avsätts nu i EEC-staterna vilket är ungefär samma andel som under de sista åren av 1950-talet.

Ser man på EEC:s import av hel- och halvfabrikat har, som en följd av den ökade internhandeln, andelen för länder som står utanför EEC minskat avsevärt. Den svenska exportindustrin har dock lyckats hävda sig ganska väl i förhållande till sina konkurrenter. När det gäller järn och stål har Sverige till och med i motsats till andra länder, kunnat öka sin andel av EEC-marknaden. Det måste emellertid framhållas att det finns varuområden, exempelvis kemiområdet, där exportutvecklingen på EEC varit mindre gynnsam.

På en annan väsentlig marknad, där våra exportörer har att övervinna avsevärda handelshinder, nämligen den nordamerikanska, har vi kunnat inregistrera goda exportframgångar. Under de senast förflutna fem åren har den relativa exportökningen på denna marknad t. o. m. varit större än på den nordiska marknaden. Särskilt anmärkningsvärd är exportökningen under det senaste året. Den uppgår till inte mindre än 27 procent. Sannolikt har den exportfrämjande informationsverksamheten som genomförts med statligt stöd bidragit till denna utveckling. Alltjämt tar emellertid den amerikanska marknaden en ganska ringa del av vår totala export, närmare bestämt 8,5 procent mot 25 procent för de nordiska länderna och drygt 70 procent totalt för den västeuropeiska marknaden.

Vi har under senare år med stor tillfredsställelse kunnat konstatera att de östeuropeiska länderna visat allt större intresse för en utökad handel med västländerna. För närvarande är emellertid öststaternas andel av den totala världshandeln endast cirka 12 procent. Av dessa 12 svarar internhandeln inom

östblocket för två tredjedelar. Handeln mellan Öst- och Västeuropa är i dag inte större än Sveriges totala utrikeshandel.

Vår egen export till östländerna har under de senaste åren ökat. Ökningstakten på denna marknad är emellertid avsevärt mindre än den som gäller för vår totala export. På importsidan däremot har östhandeln och totalhandeln stigit i ungefär samma takt.

Mycket tyder på att handelsutbytet med östländerna i fortsättningen kommer att växa snabbare. För detta talar bl. a. det ökade intresset för en utveckling av öst-västhandeln som också visats från västländernas och inte minst från Förenata staternas sida. För vårt eget vidkommande har flera betydande kontrakt ingåtts under den senaste tiden.

Det är uppmuntrande att kunna konstatera den anpassningsförmåga som karaktäriserar vår export. Den söker sig nya riktningar när de traditionella handelsvägarna inte ger tillräckligt expansiva möjligheter.

Det allt överskuggande problemet för den framtida utvecklingen av vår handel ligger självfallet i de europeiska integrationsfrågorna.

Både EEC och EFTA har under det senaste året kunnat notera viktiga framsteg och en fortgående konsolidering har ägt rum.

Inom EEC har utvecklingen på det ekonomiska området gått i riktning mot ett förverkligande av romfördragets centrala målsättning. En fri marknad för såväl industri- som jordbruksvaror förutsätts bli genomförd den 1 juli 1968. Samtidigt kommer den gemensamma yttre tullmuren att vara fullt uppbyggd. Många svåra frågor återstår dock att lösa, t. ex. harmoniseringen av medlemsländernas tull- och skattelagstiftning, den gemensamma handelspolitiken, transportpolitiken, konkurrenspolitiken och samordningen av den ekonomiska politiken. I politiskt avseende har utvecklingen inom EEC närmast gått mot minskad betoning av de

Ang. Sveriges handelspolitik

överstatliga elementen. Detta var innebörden av uppgörelsen i Luxemburg i början av förra året. Ingen formell ändring i romfördraget har skett, men majoritetsavgöranden torde tills vidare i praktiken ha satts ur spel i frågor som något medlemsland betraktar som vitala ur nationell synpunkt. Samtidigt har kommissionens befogenheter i realiteten begränsats. Den planerade sammanslagningen av de tre exekutivorganen har skjutits framåt i tiden.

Vad EFTA angår var vid årsskiftet tullavtrappningen i huvudsak fullt genomförd. Ett industriellt frihandelsområde för en marknad på 100 miljoner människor var därmed ett faktum — tre år tidigare än beräknat.

Samarbetet inom EFTA har som framhållits inledningsvis lett till en utomordentligt kraftig ökning av den nordiska samhandeln. En viktig uppgift blir nu att bevara och säkerställa de stora fördelar som den nordiska integrationen gett de enskilda länderna. Vi är i de nordiska länderna alla överens om att någon återuppbyggnad av tullmurarna i Norden inte får komma till stånd.

Det slutliga målet för EFTA-samarbetet är att samtliga medlemsländer skall kunna ansluta sig till en stor europeisk marknad. Vi har emellertid ännu inte kunnat göra några framsteg i den riktningen. Situationen ställer fortfarande krav på sammanhållning och konstruktiva initiativ.

Den inbördes solidariteten har bekräftats vid olika ministermöten. Under förra året skedde detta vid ett ministermöte i Bergen i maj. Därvid betonades att EFTA-länderna inte endast skall utbyta informationer om sina kontakter med EEC utan ömsesidigt konsultera varandra i marknadsfrågan. Detta bekräftades vid ett följande möte mellan ministrarna i Lissabon i oktober och nu senast i Stockholm.

Vad som under de senaste månaderna satt sin prägel på den europeiska integrationsdebatten är givetvis det nya

initiativ som togs av den brittiska regeringen i november förra året. Vid mötet på regeringschefsnivå i London välkomnades detta initiativ från övriga EFTA-länder. Britterna bekräftade än en gång att man under kommande sonderingar i EEC-länderna var beredd till konsultationer med de andra EFTAländerna på alla stadier, såväl i det permanenta rådet i Genève som vid EFTA-ministermöten och möten på regeringschefsnivå.

Vid det nu avhållna EFTA-mötet redogjorde den brittiska delegationen för de överläggningar som förekommit under sonderingsresorna. Någon slutgiltig bedömning av läget föreligger ännu icke på brittisk sida. Så mycket viktigare framstår därför beslutet om att ett nytt EFTA-möte på ministernivå skall inkallas sedan man på brittisk sida gjort en analys av resultatet av sonderingarna och innan brittiska regeringen fattar beslut om de ytterligare steg som kan komma att tas. Ett sådant möte kan komma att äga rum inom de närmaste månaderna.

Den svenska regeringen har vid flera tillfällen betonat sin beredvillighet att pröva alla möjligheter att minska den ekonomiska splittringen i Europa. Det var därför vi stödde förslaget om en dialog mellan EEC och EFTA, när denna tanke fördes fram för snart två år sedan. Det var därför vi också gav vårt stöd åt det senaste brittiska initiativet.

Det brittiska utspelet har vi tolkat som ett bevis på brittiska regeringens allvarliga vilja att få en anslutning till den gemensamma marknaden. Tidigare försök har strandat på franskt veto. Vid de senaste samtalen i Paris var fransmännen inte avvisande. Om den franska attityden ändrats kan dock inte med säkerhet bedömas.

Vi vet sålunda inte hur snart tiden kan vara inne för att ta upp verkliga förhandlingar med EEC. Vid mötet i Stockholm kunde konstateras, att bedömningarna går isär i detta avseende. De flesta anser att det i varje fall kom-

Ang. Sveriges handelspolitik

mer att dröja avsevärd tid innan eventuella förhandlingar slutförts.

Vi hoppas naturligtvis att den tidpunkt vid vilken förhandlingar kan bli aktuella inte är alltför avlägsen. Vi vill ha en snar lösning och vi önskar för egen del en så nära anslutning till en stor europeisk marknad som är möjlig utan att ge avkall på vår neutralitetspolitik.

Denna inställning låg också till grund för vår förhandlingsansökan om association till EEC 1962. Vi angav i denna klart de regler i romfördraget beträffande vilka förbehåll måste göras med hänsyn till vår utrikespolitik. Vår ansökan utformades för övrigt i nära kontakt med Schweiz och Österrike. Eftersom det aldrig kom till några förhandlingar vet vi inte om EEC skulle ha godtagit våra förbehåll eller inte.

Vår utrikespolitik ligger fast. Vi kan inte uppge kravet på att kunna fullfölja vår neutralitetspolitik. Det är emellertid möjligt att sådana förändringar skett inom EEC att när förhandlingar kan bli aktuella de svenska utrikespolitiska intressena lättare kan tillgodoses än vad vi förutsåg 1962.

Som framhållits är vi inom EFTA överens om att fortlöpande konsultera varandra i integrationsfrågorna och begagna varje tillfälle att komma till tals med De sex. Vi är också överens om att fortsätta EFTA-samarbetet intill den dag, då vårt slutmål, en gemensam europeisk marknad, har förverkligats. Att ytterligare konsolidera frihandelsområdet kan endast gagna detta mål. Därvid bör vi noga beakta vad som sker inom EEC. Det är angeläget, att de två marknadsgrupperingarna utvecklas efter parallella linjer för att därigenom underlätta en framtida sammanslutning.

Som exempel på det fördjupade samarbete som skett under senare tid kan nämnas att EFTA:s ekonomiska kommitté, i vilken medlemsländernas ekonomiska politik diskuteras, numera också fått möjlighet att avge konfidentiella rekommendationer till regeringar-

na i frågor som är av betydelse för övriga medlemsstater. Vi har nyligen nått vissa överenskommelser i etableringsfrågan och träffat beslut om regler för statlig upphandling. Vid det senaste mötet i Stockholm beslöts att göra en översyn av bestämmelserna på jordbruksområdet och deras tillämpning. Vid mötet meddelades också att finska regeringen kommer att sänka tullen på personbilar som importerats från EFTA-länder från 14 till 7 procent, och att den avser att senare ta bort tullen helt.

Det kan i detta sammanhang också framhållas att EFTA:s rådgivande kommitté med representanter för näringsliv och arbetsmarknadens parter i medlemsländerna visat sig vara ett värdefullt forum för idéer och debatt rörande frihandelssammanslutningens utveckling.

I avvaktan på en lösning av integrationsproblemet bör också de möjligheter tas till vara som ligger i kontakter och överenskommelser med EEC-länderna på speciella områden exempelvis inom forskning och teknologi. Ett exempel på en sådan form av samarbete erbjuder det avtal som nyligen träffats mellan Sverige och Kol- och stålunionen om ett informations- och forskningssamarbete.

Hur viktig den europeiska integrationsfrågan än är, kräver det världsvida perspektivet på en frigörelse av handeln i Kennedyronden i hög grad vår uppmärksamhet.

Förhandlingarna har nu ingått i ett mycket aktivt skede. Genom tidigare bilaterala kontakter mellan olika deltagande länder har man sökt lösa tekniska problem och få till stånd preciseringar av önskemål och erbjudanden. Samtidigt har multilaterala diskussioner ägt rum mellan de mest intresserade länderna på områden som kemikalier, textilier, järn och stål, spannmål, kött och mejerivaror.

Dessa diskussioner har skapat en bas för de avgörande förhandlingar som

Ang. Sveriges handelspolitik

nu förestår innan de amerikanska förhandlarnas fullmakter utgår den 30 juni i år.

Redan tidigt i förhandlingarna visade det sig att Sverige liksom övriga nordiska länder var för sig hade svårt att få tillfredsställande gehör för sina krav. Tanken på en samordning av de nordiska ländernas ansträngningar låg därför nära till hands. En formell överenskommelse mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige om gemensamt uppträdande i hela förhandlingen under den återstående tiden av Kennedyronden träffades i november i fjol.

Sverige, Norge och Danmark inledde ursprungligen Kennedyförhandlingarna med att ge ett 50-procentigt erbjudande på industrivarusidan utan undantag. Finland lade fram en begränsad undantagslista. Dessa bud gavs med förbehåll för att vi skulle få likvärdiga erbjudanden från våra förhandlingsparter. Den 30 november presenterade de nordiska länderna en gemensam bedömning av förhandlingsläget. Denna bedömning gav vid handen att Norden inte skulle kunna upprätthålla sina ursprungliga erbjudanden såvida inte våra viktigaste förhandlingsparter avsevärt förbättrade sina bud. I enlighet med förhandlingsproceduren lade vi fram en lista över sådana erbjudanden som vi kunde tvingas ta tillbaka i den mån våra önskemål inte uppfylldes samtidigt som vi preciserade för vilka varor vi önskade förbättrade erbjudanden.

Det måste betraktas som en händelse av utomordentlig betydelse för det nordiska samarbetet att de nordiska länderna nu uppträder gemensamt i Kennedyronden. Detta samarbete har redan hunnit utveckla sig på ett tillfredsställande sätt. Vad resultatet kan komma att bli för de nordiska länderna är det ännu för tidigt att uttala sig om.

Med det gemensamma nordiska uppträdandet fick förhandlingarna med våra motparter den injektion som krävdes för att få i gång arbetet igen.

Vår viktigaste förhandlingspart är givetvis EEC. Vi har med tillfredsställelse noterat att man i Bryssel nu är medveten om den brist i balans som föreligger mellan de nordiska ländernas erbjudanden och vad EEC hittills ställt i utsikt. Vi förväntar oss därför förbättrade bud från EEC:s sida. De bilaterala överläggningarna med kommissionen har de senaste veckorna gått ut på att klarlägga förutsättningar och möjligheter för sådana förbättringar. Vilken EEC:s slutliga inställning blir återstår att se.

Utgången av Kennedyronden kan ännu inte bedömas. Den tid som står till buds för att avsluta förhandlingarna är mycket knapp. Det torde vara nödvändigt att sikta på att slutföra huvuddelen av förhandlingarna under april. Det är emellertid inte troligt att man kan överblicka och bedöma resultatet förrän i allra sista stund. Möjligen kan det vara berättigat att ge uttryck för en viss försiktig optimism. Även om resultatet blir blygsamt i förhållande till den ursprungliga målsättningen så kan vi dock hoppas på att komma fram till den mest omfattande överenskommelse om tullsänkningar som hitintills har uppnåtts. Vi hoppas också att förhandlingarna kommer att leda till att exportförutsättningarna för utvecklingsländerna förbättras.

Med all säkerhet torde u-ländernas handelsproblem komma att få ökad aktualitet. FN:s andra världshandelskonferens skall hållas i New Delhi i början av nästa år.

Frågan om tullpreferenser för u-landsprodukter har under senare år behandlats i flera internationella organisationer. Just nu står OECD i blickfånget genom den studie som pågår i en arbetsgrupp som består av Förenta staterna, Storbritannien, Frankrike och Tyska förbundsrepubliken. Gruppens rapport väntas bli klar till sommaren. På svensk sida känner vi oss fortfarande osäkra om det praktiska värdet av

preferenser för u-länderna. Vi är dock väl medvetna om den politiska och psykologiska tyngden i u-ländernas argument.

Åtgärder enbart på tullområdet kan emellertid bara få begränsad betydelse för u-länderna. De måste bl. a. kompletteras med hjälp till handelsinformation och marknadsföring. GATT:s International Trade Center, vars upprättande Sverige aktivt har stött, spelar härvidlag en viktig roll och tillmätas allt större betydelse av u-länderna själva.

Alla är överens om att u-ländernas näringsliv på sikt måste göras mera mångsidigt. I dag består ännu 85 procent av deras export av råvaror. Utvecklingen på de internationella råvarumarknaderna har under en följd av år varit relativt ogynnsam för u-länderna. De kraftiga svängningarna i råvarupriserna har medfört stora problem. Sverige strävar efter att i samråd med de övriga nordiska länderna så aktivt som möjligt bidra till effektiva stabiliseringsåtgärder.

Oförutsedda bortfall av exportintäkter kan leda till svåra rubbningar i utvecklingsplanerna. Vid den första världshandelskonferensen föreslog därför Sverige tillsammans med Storbritannien att man skulle studera möjligheterna av ett system med s. k. supplementär finansiering avsett att minska sådana skadeverkningar. På uppdrag av konferensen har Världsbanken utarbetat ett system som bygger på finansiering från industriländerna och som förutsätter att utvecklingsplanerna granskats och överenskommit med mottagarländerna. Förslaget har fått ett gynnsamt mottagande av u-länderna och ett positivt principbeslut i samband med den andra världshandelskonferensen förefaller inte uteslutet.

Frågan om den tänkbara handelspolitiska utvecklingen i Europa har tidigare berörts. Vi kommer inom EFTA att med all kraft fortsätta ansträngningarna att söka förena de två handelsblocken till en enda marknad. Det

Ang. Sveriges handelspolitik

är dock, som tidigare betonats, ovisst när förhandlingar mellan EEC och EFTA-länderna kan komma till stånd.

Det är naturligt att man i den situationen frågar sig vilka beredskapsåtgärder regeringen vidtagit.

Som vid olika tillfällen framhållits i riksdagen följer vi utvecklingen med största uppmärksamhet. Vår beredskap består i stora drag i att dels följa upp och analysera vad som händer såväl inom som utom EEC, dels att så långt som möjligt förbereda oss för att kunna börja förhandlingar med minsta möjliga tidsutdräkt.

Våra beskickningar och delegationer, naturligtvis särskilt vår permanenta delegation i Bryssel, förser oss fortlöpande med informationer och material om utvecklingen inom EEC liksom återverkningarna av den på omvärlden. Detta material ligger till grund för studier och utredningar som i huvudsak sköts av kommerskollegium i samråd med företrädare för näringslivet. Utredningarna behandlas i handelspolitiska rådet som är sammansatt av representanter för näringsliv och arbetsmarknad. De principiella frågorna diskuteras i en särskild rådgivande kommitté som består av företrädare för arbetsmarknadens parter, banker, handel och industri samt statssekreterarna i berörda departement.

För att samordna förberedelserna inför eventuella förhandlingar med EEC arbetar sedan 1962 en interdepartemental grupp under ledning av chefen för handelsdepartementet. Alla berörda departement liksom utredningsinstanserna är företrädade i denna grupp. För närvarande pågår en genomgång och komplettering av redan gjorda utredningar.

Det är nödvändigt att fortlöpande följa upp utredningsarbetet med hänsyn till utvecklingen såväl inom den gemensamma marknaden som inom vårt eget land.

Utredningsarbetet berör ett mycket stort fält, bl. a. problemen kring neutraliteten, institutionerna, de fria varurö-

Ang. Sveriges handelspolitik

relserna, den gemensamma yttre tulltariffen, etableringsfrågan, arbetskraftens fria rörlighet, socialpolitiken, beskattningen, harmoniseringen av lagstiftningen. De flesta av statsdepartementen är berörda av detta arbete.

Vi håller självfallet nära kontakt med andra länder såväl vad beträffar de utredningsmässiga förberedelserna som vad det gäller bedömningarna av det allmänna läget. Det är naturligt att dessa kontakter är intensivast med våra nordiska grannländer.

Av stort värde för den allmänna bedömningen av den handelspolitiska utvecklingen är de återkommande mötena med våra beskickningschefer i EFTA- och EEC-länderna.

Det pågår sålunda ett omfattande och intensivt arbete i integrationsfrågorna. Vår politik syftar till att på allt sätt bidra till att häva den nuvarande marknadssplittringen i Europa. Ett ekonomiskt samgående i vår del av världen är en nödvändighet för att kunna uppnå en rationellare arbetsfördelning och ett bättre utnyttjande av våra resurser.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Man kan hålla med regeringsdeklarationen, när den talar om en del glädjande resultat på det internationella ekonomiska samarbetets område. Vi för vår del hälsar självfallet det nordiska ekonomiska samarbetet med tillfredsställelse. EFTA har gjort betydelsefulla framsteg, det kan vi konstatera vid jubilerandet. För att nämna en annan form av samverkan, så har åtskilligt också åstadkommit inom OECD. FN:s Europakommission har kanske inte utträttat allt det som många har hoppats på, men inte minst i förhållande till östländerna har dock en viss samverkan kommit till stånd. GATT har också lyckats på en hel del områden, och vi hoppas givetvis nu att Kennedyrundan skall ge ett betydande resultat.

Vad beträffar det som i regerings-

deklarationen anges vara det väsentliga problemet, nämligen samverkan inom Västeuropa, måste ju målet vara att splittringen i två handesblock — EFTA och EEC — skall försvinna. Från vår sida vill vi återigen klart deklarera detta. Den nuvarande uppdelningen är onaturlig. Det finns inga rationella skäl för den, och den är ekonomiskt oförsvarlig, om man ser till helheten. Helhetssynen måste ju vara avgörande även i vår del av världen, enligt vår mening. Om man inte har den, kan man ju försvara vilka splittringar som helst.

En splittring kan tillfälligtvis på ett område vara till fördel för ett eller annat land men aldrig i längden. De stora ekonomiska olikheter mellan olika länder som en fortsatt splittring kan medföra måste ju även för de länder, som befinner sig i toppen, vara orimliga i det långa loppet, ty det är ju frågan om ett handelsutbyte länderna emellan, och då kan olikheterna inte vara för stora. Det är alltså felaktigt att tro, som ändå en del nere i Europa fortfarande säger, att EEC skulle i längden kunna ha fördel av en splittring. Detta måste vara ett uttryck för en felaktig syn. Det är en kortsiktig politik.

Hittills har det varit främst politiska, men också i någon mån ekonomiska svårigheter som gjort att en samverkan inte kommit till stånd mellan EFTA och EEC. Det är ju ur våra synpunkter och ur helhetens synpunkter mycket beklagligt. Ja, det är inte bara beklagligt, utan det är politiskt och ekonomiskt kortsynt.

Det proklamerade målet, nämligen att ett starkt Europa måste komma till stånd, kan ju inte nås vare sig politiskt eller ekonomiskt med England och en rad andra länder utanför. När vi därför alltså förordar, och jag hoppas att denna debatt skall visa att alla partier här är ense, att EFTA-länderna med allvar skall söka vinna inträde i EEC, sker det inte därför att Västeuropa redan ur politisk och ekonomisk synpunkt kan vara sig självt nog. Det räcker inte så-

som motivering för ett samarbete av detta slag, att vi då i den nya gruppen skall få det bättre. En utvidgad stormarknad kan ju inte uppföra sig så, att samma kritik, som man nu kan rikta mot en del företrädare för EEC, skulle kunna riktas mot den nya gruppen. Därför måste bl. a. fyra önskemål, tycker jag, tillgodoses.

Vi hade i onsdags en utrikespolitisk debatt, som visade en betydande enighet i många avseenden. Vi var överens om t. ex. att det var mycket glädjande med den politiska avspänningen i Europa och att den borde fortsätta. Det första man kan säga är därför, att en ny europeisk stormarknad inte bör omöjliggöra en fortsatt politisk avspänning i Europa. Jag föreställer mig, att vi på den punkten kan vara eniga även i dag, två dagar efter utrikesdebatten.

För det andra får det runt stormarknaden inte byggas upp en mur gentemot öststaterna vare sig politiskt eller ekonomiskt. Vi vill inte att en utvidgad stormarknad skall vara sig själv nog; jag upprepar det. Det skulle vara en stor olycka.

Denna ståndpunkt leder naturligen över i en tredje, att vi måste hävda att det, när vi vill riva ned muren mellan EEC och EFTA, inte sker för att bygga upp en ny och högre mur gentemot USA och Kanada. Samma kritik som vi nu riktar mot uppdelningen av marknaden i Europa får inte kunna riktas mot en ny marknad när det gäller samarbetet med Nordamerika.

För det fjärde skall vi inte ordna den europeiska ekonomiska politiken så att vi försvårar en generösare handelspolitik gentemot världens fattiga folk. Jag vet att även en del andra önskemål kan uppställas i sammanhanget, men jag har velat peka på dem som är mest aktuella i dagens läge. Vi har ju ofta diskuterat dessa problem och jag skall begränsa mig till det nu sagda — det har nämligen uttryckts ett önskemål att denna debatt liksom kamrarnas

Ang. Sveriges handelspolitik
förhandlingar i övrigt skall bli relativt korta i dag.

Vad är nu läget? Ja, regeringsdeklarationen säger det som vi alla kände till förut, att man inte vet något väsentligt mera nu än för några månader sedan. Wilson-Brownresorna till EEC-huvudstäderna har inte hittills kunnat sammanfattas till en enhetlig bild av förutsättningarna för engelskt inträde i EEC, och inte heller av läget för de andra EFTA-länderna. Denna oklarhet är dock icke något skäl för att vi inte i fortsättningen från svensk sida envist skall hävda att vi vill komma in i EEC. Jag tror att det är nödvändigt att återigen slå fast detta i debatten.

England har lovat att återkomma sedan man värderat erfarenheterna från besöken, konstaterat vilket utbyte de gett och bestämt sig för vad England skall satsa på. Detta låter mycket bra. Jag hoppas verkligen att man från engelsk sida inte bara tar detta som en formalitet utan också försöker att i fortsättningen samverka med de andra EFTA-staterna. Det finns ju sådana som hyser tvivel på den punkten, men jag hoppas livligt att det inte bara är en läpparnas bekännelse från Mr. Wilson när han säger: »Visst skall vi komma och tala med er.» Helst skall England då inte ha bundit sin kurs på sådant sätt att det inte finns tillfälle till verkliga resonemang.

Jag föreställer mig att svenska regeringen inte kan ha någon annan ståndpunkt härvidlag. I alla fall skulle det vara intressant att i detta sammanhang få höra en deklaration från statsrådet Wickman, som jag även i den här egenskapen hälsar välkommen till kammaren. Jag tror nämligen att man i viss mån kan ha rätt i sina misstankar mot England på den här punkten.

Får England ett positivt bemötande vid sin ansökan om medlemskap i EEC — det kommer väl att bli Englands form — bör det givetvis vara en ganska klar linje för Sveriges framtida upp-

Ang. Sveriges handelspolitik

trädande att vi i samverkan med de andra EFTA-staterna skall försöka gemensamt vinna inträde i EEC. Men vad kommer att ske om England får nej, och vad skall vi då göra?

Ja, sannolikheten för ett nej även till oss blir väl då relativt stor; kanske man skulle säga mycket stor. Politiskt har jag i varje fall ytterst svårt att föreställa mig att t. ex. Västtyskland, Italien och kanske även några av de andra EEC-staterna skulle kunna avvisa Englands ansökan annat än med en motivering, som till stor del skulle täcka ett avvisande också gentemot oss. Det är möjligt att någon EEC-stat tänker sig något annat, men jag hoppas faktiskt för min del att detta är uteslutet — annars måste slutsatsen bli att de politiska synpunkterna i EEC skulle spela en så dominerande roll att man måste ifrågasätta hur pass ärligt menad den ekonomiska samarbetssträvan är, som man ändå talar om ibland.

Inom parentes skulle jag vilja säga att jag tror att det i någon mån är en felsyn när man gör gällande, att Frankrike efter de Gaulle kommer att ha en annan uppfattning än nu. Det är möjligt att fransk politik då kommer att i vissa avseenden ta sig andra uttryck — stora personligheter spelar givetvis alltid sin roll — men jag tror inte särskilt mycket på att en efterträdare till de Gaulle, som tillhör samma riktning som denne, skulle genomföra någon grundläggande förändring av fransk ekonomisk politik i förhållande till andra länder.

Nu finns det inte anledning att spekulera så mycket i dessa sammanhang för det fallet att både England och vi skulle få nej. Men det är väl inte ett fullt ord om man säger — i det här tiderna är det ju så farligt med fula ord — att vi ändå bör fundera ett ögonblick på vad vi skulle behöva göra i en sådan mycket olycklig situation. Självklart måste vi göra en rad olika saker. Vi måste satsa hårt bl. a. på handeln med

östländerna och en del utanför Europa liggande stater. I första hand Japan och Australien kommer då självfallet i blickpunkten; över huvud taget tror jag att det skulle vara mycket värdefullt om vi kunde odla förbindelserna med Japan litet bättre än vi gjort hittilldags — detta land befinner sig ju sedan åtskillig tid tillbaka, även om vissa svårigheter just nu föreligger, i en expansion som måste leda till att landet kommer att spela en helt annan roll än tidigare, inte bara på den ekonomiska världsmarknaden utan också politiskt. Inom parentes vill jag därför här uttrycka den förhoppningen, att Sverige verkligen kommer att delta i japanmässan.

Vi måste vidare satsa på Nordamerikas stater, USA och Kanada, men givetvis också försöka att handelsmässigt knyta närmare an till Sydamerika. Där är emellertid de politiska förhållandena sådana att man inte vet särskilt mycket om hur man i denna kontinent som helhet skall kunna få bättre handelsutbyte.

Målmedveten satsning från EFTA-ländernas sida i sådan riktning kanske ändå så småningom skulle leda till en viss eftertanke inom en del av EEC-staterna. Jag hoppas, herr talman, att detta inte blir aktuellt. Jag tycker dock att man inte skall vara så spökrädd att man inte kan erkänna, att risken finns, och också fundera över vad som skall göras i detta olyckliga läge.

I regeringsdeklarationen anges att utredningsberedskapen för en ny stormarknad är bra. Det förefaller som om regeringen ger sig själv det betyget. Frågan är emellertid om det räcker med utredningsberedskap. I åtskilliga fall borde svensk lagstiftning redan nu ha kunnat anpassas till andra marknadsförhållanden. I regeringsdeklarationen sägs att detta gjorts på några punkter, och det är alldeles riktigt. Men om man ser på vad som behöver ändras som en helhet, måste man nog säga sig att det mesta återstår. Det lig-

ger för mycket utredningar i skrivborden och det har blivit för litet handling.

Det som sker ute i Europa är i större format det vi ser här hemma. Vi talar så ofta om en strukturomvandling inom näringslivet. Detta sker också i Europa. Jag vill i någon mån varna för det ensidiga talet både i svensk och utländsk debatt om större och större företag vilket sker på ett sådant sätt, att det verkar som om de små och medelstora företagen komme att försvinna. De behövs också. Det är uppenbart att det inom vissa branscher uppstår allt större företag. Det räcker inte ens med en utvidgad stormarknad i Europa för att få underlag för dessa. Detta är väsentliga problem och herr Stefanson kommer senare att belysa en del av dessa aktuella frågeställningar.

Jag skall bara ta upp ett enda exempel på vad regeringen borde fundera mera allvarligt på och kanske också lägga fram förslag om, ifall det skulle visa sig lämpligt. De allt större företagen behöver samverkan. I en del fall har denna samverkan hittills skett genom att ett företag i ett land köper upp ett företag i ett annat land. Med tanke på svenska ekonomiska förhållanden tror jag inte det är lyckligt om detta skulle bli det mest naturliga. Det skulle nämligen i så fall många gånger resultera i att utländska företag köper svenska, eller att de i varje fall försöker komma åt dem — med orden »komma åt» menar jag inte något illa, det är den naturliga formen att nå samverkan. Det vore värdefullt om svenska företag också hade möjligheter att åstadkomma samverkan utan sådana arrangemang.

Man kan tänka sig olika anordningar i det sammanhanget. Det har diskuterats att man skulle kunna byta aktiekapital för att på det sättet garantera en form av samverkan mellan företag över gränserna. Det är ingen tvekan om att detta bör utredas närmare. Det vore verkligen bra om det gjordes re-

Ang. Sveriges handelspolitik

dan nu, innan vi vet om vi får en stormarknad eller ej. Det är alldeles uppenbart, att även om vi inte får denna stormarknad, vilket alltså vore olyckligt, så är det nödvändigt för svensk industri att kunna samverka över gränserna.

Ett annat väsentligt problem är de internationella kapitalrörelserna. Sverige kan inte smickra sig med att ha intagit en liberal hållning i denna fråga. Vi har, jämfört med de andra OECD-länderna, varit bland de mest restriktiva.

Jag frågar statsrådet Wickman hur länge detta skall fortsätta. Över huvud taget vill jag rikta den generella frågan till regeringens representant: Finns det inte i det utredningsmaterial som föreligger en rad punkter där det vore önskvärt att vidta åtgärder redan innan vi vet vad som händer med stormarknaderna?

En hel del av dessa åtgärder kan nämligen genomföras på ett sådant sätt, att övergången inte försvåras utan underlättas. Skulle övergången sedan inte komma till stånd, behöver vi också i denna situation en smidig anpassning under andra former.

Herr talman! Jag skall för korthetens skull till sist endast ta upp ett ytterligare problem, nämligen u-landsproblematiken. Vi är givetvis alla överens om att det är värdefullt att vi stöder u-länderna direkt via statsbudgeten. Jag instämmer dock i den i regeringsdeklarationen framförda uppfattningen, att detta inte är den väsentliga frågan. Det är i stället att skapa möjligheter för u-länderna att verkligen driva upp sin handel.

Detta innebär emellertid inte bara att de skall köpa av oss utan självfallet även att vi skall köpa av dem. Men vi kan å andra sidan inte alltid räkna med att förbli opåverkade av denna ökade handel med u-länderna. Denna måste i vissa situationer påverka vår egen produktion.

Jag påpekade under remissdebatten

Ang. Sveriges handelspolitik

dessa uppenbara risker. Jag tog då upp exemplet med textilindustrin. Ett par år efter det att den akuta textilkrisen satte in i Sverige visade det sig, att en rad kvinnliga textilarbetare fortfarande var arbetslösa. Sådana företeelser inom näringsgrenar, vilka liksom t. ex. textilindustrin drabbas av import från u-länderna, kan självfallet bli en grogrund för en viss antistämning mot ett ökat utvecklingsbistånd och över huvud taget mot en utvidgning av handeln med u-länderna.

När jag till handelsministern ställde frågorna, vad han avsåg att göra och vad han hade gjort, föreföll det som om han i princip höll med om att man måste förhindra att det växer upp en antistämning mot en liberalare handelspolitik. Men när jag frågade handelsministern om vilka initiativ man hade tagit för att förhindra att det uppstår sådana situationer, som vi nu enligt regeringens uttalanden fått i samband med textilimporten från Korea, anförde handelsministern bara, att Sverige hade deltagit i några konferenser. Detta är naturligtvis i och för sig positivt, men det var inte detta jag avsåg med mina frågor. Om man kan komma därtill att andra länder, som har importregleringar, lättar på dessa, minskar självfallet trycket även på oss. Tyvärr fick jag inget svar av handelsministern på denna punkt.

Handelsministern har också i andra kammaren besvarat en interpellation rörande dessa frågor. Regeringens ingripande med så drastiska åtgärder mot importen av textilier från Korea var efter handelsministerns uttalanden i remissdebatten och i denna interpellationsdebatt i viss mån överraskande.

Nu frågar jag: Har regeringen resignerat när det gäller att försöka bedriva en liberalare handelspolitik för egen del? Har man även resignerat när det gäller möjligheterna att få andra länder att ta någon reson?

Självfallet vet jag att detta är ett mycket svårt spörsmål och att det san-

nerligen inte räcker med att uttala, att andra länder inte får uppföra sig så illa. Det är dock inte detta det gäller. Jag undrar alltså, om regeringen lagt fram några konkreta förslag, som de andra berörda länderna avvisat och som man därför inte anser möjliga att ånyo framföra.

Till sist undrar jag, när man från regeringens sida avser att försöka avveckla de restriktioner beträffande importen som man nu helt hastigt infört.

Svaret på frågorna i den senare delen av mitt anförande torde bättre än deklamationer komma att visa, i vad mån regeringen nu har inlett en ny politik när det gäller vårt förhållande till u-länderna eller om det inträffade är en tillfällig företeelse.

Herr HOLMBERG (h):

Herr talman! Det är ganska naturligt att dagens debatt har sitt största intresse när det gäller förhållandena mellan EFTA och EEC och när det gäller Sveriges förhållande till EEC såsom medlem i EFTA. Men det finns naturligtvis även andra handelspolitiska frågor som är av stor betydelse för en bedömning av hur vi kan hjälpa till med en fortsatt liberalisering av världshandeln. Så t. ex. spelar utvecklingen av öst-västhandeln en stor roll. Där finns det ju ytterligare ett skäl, och det är att utöver de ekonomiska fördelar för handelsparterna som en vidgad öst-västhandel kan ge kan också den handeln verksamt bidra till en ökad avspänning i Europa. Det är därför med tillfredsställelse man kan se i deklamationen att regeringen söker visa ett ökat intresse för denna del.

Å andra sidan är det klart att det handelspolitiska utbytet med de östeuropeiska länderna fortfarande är blygsamt. Att handeln är så blygsam har naturligtvis sin förklaring i de politiska och militärpolitiska omställningar som fortfarande finns kvar i Europa. Men de förhållandena bör ju

inte i lika grad gälla Sverige. Man kan därför fråga sig, varför inte den svenska regeringen försökt åstadkomma ett vida större handelsutbyte, varför den inte gjort kraftigare och bestämmande ansträngningar för att öka den svenska exporten till östländerna. Man tvingas ju i regeringsdeklarationen konstatera, att visserligen har exporten till östländerna ökat de senare åren, men ökningstakten är avsevärt mindre än den som gäller för vår totala export.

Jag har velat peka på detta för att påvisa det stora utrymme som finns för handelspolitiska initiativ från regeringen i detta avseende.

Även handeln med u-länderna berörs i regeringsdeklarationen. Det heter, att »alla är överens om att u-ländernas näringsliv på sikt måste göras mera mångsidigt. I dag består ännu 85 procent av deras export av råvaror».

Man kommer inte ifrån att dessa formuleringar får en något ironisk prägel mot bakgrund av regeringens nyligen vidtagna åtgärd att införa licens tvång för import av Koreas lågprisvaror. Den åtgärden har också av många ansetts strida mot de allmänna strävanden i riktning mot världshandels liberalisering och stöd åt världshandeln som svenska regeringen ofta sagt sig företräda.

Å andra sidan är det, som herr Dahlén påpekade, en komplicerad motsättning som man här möter. Men man kommer inte ifrån att en stor del av bakgrunden till dessa plötsliga ingripanden är regeringens tidigare inställning till den form av export som har kommit från Korea och liknande länder. Den har ju lett till att Sverige ensamt torde köpa mera textilvaror än hela den övriga världen från detta land. Om man i framtiden på längre sikt skall kunna undvika sådana här situationer borde ju Sverige på ett tidigare stadium, när denna väldiga import har byggts upp, genom kontakter med andra industriländer, som har en annan inställning i den här frågan, försökt

Ang. Sveriges handelspolitik

reglera förhållandena så, att det svenska näringslivet på textilområdet verkligen får möjlighet att möta en sund konkurrens och ge företagen möjlighet att också upprätthålla sysselsättningen.

Herr talman! Får jag härefter övergå till huvudfrågan i regeringsdeklarationen, nämligen förhållandet mellan Sverige, EFTA och EEC. Dagens debatt måste med denna utgångspunkt komma vid en mycket läglig tid; debatten följer omedelbart på det EFTA-möte här i Stockholm där tillkomsten av det första europeiska frihandelsområdet högtidlighölls.

Naturligtvis har det varit angenämt att se tillbaka på de resultat som nåtts. Mötet har väl dock i större utsträckning präglats av övertygelsen att de etappmål, som uppnåtts, måste följas av ännu ett mål, svårare och viktigare. Samtliga medlemsländer står nu inför kravet att så snart som möjligt finna en form för anslutning till en stor europeisk marknad, till EEC.

Vi befinner oss nu i ett läge, då integrationen mellan de bägge handelsblocken i Europa rent tidsmässigt kräver ett avgörande ställningstagande.

Frågan har ju också fått en allvarligare prägel av att den handelspolitiska splittringen ekonomiskt blivit alltmer besvärande, framför allt för EFTA-länderna, och det visar sig inte minst i den svenska bytesbalansen som ju under senare år visat miljardunderskott. De svenska ekonomiska problemen har tonats ned i regeringsdeklarationen. De inledande avsnitten söker ge en ljus bild av den svenska exportutvecklingen. Det är visserligen sant att exporten ökat på den allra senaste tiden. Samtidigt måste man väl konstatera att exportökningen uppenbarligen inte varit tillräcklig, eftersom vi fortfarande besväras av ett kännbart underskott i utrikeshandeln. Den som tar del av regeringsdeklarationen för att finna något som skulle tyda på en ljusning i marknadsfrågan, eller en redovisning av planerade åtgärder av regeringen för

Ang. Sveriges handelspolitik

att bidra till en sådan ljusning, blir besviknen. Regeringen konstaterar att några framsteg ännu inte kunnat göras. I övrigt säger man egentligen endast att situationen ställer krav på sammanhållning och krav på konstruktiva initiativ. Men vad för sammanhållning? Vilka initiativ? Därom säges inte någonting.

När det gäller konstruktiva initiativ har den svenska regeringen just nu tydligen inget mer att falla tillbaka på. Man säger att vi skall avvakta, vi skall se resultaten av de engelska initiativen. Det är formuleringar som vi har hört många gånger i denna kammare. Vi kan tydligen inte företa oss något själva av en numera oförklarlig hänsyn till England. Den engelska attityden vid EFTA-mötet, angiven av Mr. Brown, tycks gå ut på att England inte får störas av de andra EFTA-länderna, så länge Englands anslutning till EEC diskuteras.

Det är en ståndpunkt vi inte bör acceptera. Tvärtom ger den oss anledning att se över vilka självständiga initiativ från Norden som kan tas. Det finns många skäl som talar för att Norden bör uppträda gemensamt för att förbereda de kontakter som kan bli möjliga att uppta med EEC. Genom det ekonomiska samarbetet i EFTA har de nordiska länderna ekonomiskt växt samman på ett sätt som man tidigare inte vågade drömma om. Det väsentliga resultatet av EFTA har varit att vi inom EFTA:s ram erhållit en gemensam marknad, en gemensam nordisk marknad.

Under åren 1959—1965 ökade exporten inom den internordiska handeln med 146 procent, vilket kan jämföras med att Nordens export till övriga EFTA-länder ökade med 64 procent. Varje nordiskt land avsätter i fråga om industrivaror mera inom Norden än till EEC.

Integrationen framgår emellertid inte bara av handelsstatistiken. Även genom gemensamma lagstiftningsarbeten, som utförts inom Nordiska rådets ram, har

man nått långt med att åstadkomma en gemensam arbetsmarknad, en mera harmoniserad sociallagstiftning och liknande ting. Samarbetet mellan de olika ländernas näringsliv har också ökat genom allt intimare kontakter mellan olika branschorganisationer och genom andra former av ekonomiskt utbyte.

Det finns mycket som återstår att göra när det gäller att ta ytterligare steg på integrationens väg inom Norden. Utbytet av arbetskraft och företagsamhet skulle säkert kunna underlättas genom en harmonisering av skattelagstiftningen, genom friare kapitalrörelser, genom fri etableringsrätt, om dessa strävanden fullföljdes och drevs av den svenska regeringen.

Klart är, att redan nu har den ekonomiska sammanvävningen gått så långt att vi trots i vissa stycken skilda politiska värderingar och skilda politiska preferenser har gemensamma ekonomiska intressen utåt. Samtliga nordiska länder torde inse att varken den nordiska marknaden som sådan eller EFTA-marknaden är till fyllest.

Det är denna uppfattning som kommit till uttryck i de många aktioner som på senare tid gjorts från olika företrädare inom näringslivsorganisationerna. Dessa synpunkter har också utvecklats och kommer att utvecklas närmare i Nordiska rådet av en av våra representanter, talman Leif Cassel i andra kammaren.

De nordiska länderna tillsammans har i dag en icke föraktlig förhandlingsposition gentemot EEC. Den köpstarka marknad på 20 miljoner människor, som Norden utgör, är EEC:s största kund. Exporten från EEC-länderna till Norden uppgick år 1965 till 3 670 miljoner dollar. Siffran kan jämföras med att exporten till USA samma år uppgick till cirka 3,4 miljarder dollar. Den nordiska marknaden för EEC-länderna är ungefär lika stor som USA:s och Kanadas tillsammans. Det är sant att Norden behöver EEC — men det är likaledes ett faktum att EEC-

Ang. Sveriges handelspolitik

länderna har ett stigande behov av den nordiska marknaden.

Det är denna ekonomiska styrkeposition som har markerats genom den gemensamma nordiska förhandlingsdelegationen vid de nu pågående Kennedyförhandlingarna. Kanske inte minst till vår egen överraskning framstår Norden, för att citera Sunday Times från december förra året »som en handelspolitisk stormakt i världen.»

Enligt min mening ligger det något positivt och för framtiden förpliktande i att de nordiska ländernas förhandlingsarbete inom Kennedyronden kunnat ske på en gemensam basis. Vad som inträffat är att man inom de nordiska länderna nu lärt att fästa mindre avseende vid egna särintressen, för att tillsammans kunna lägga en ökad tyngd i vågskålen. Detta har heller inte undgått att göra intryck på övriga nationer — och då inte minst på EEC-länderna. Att vi nått därhän är något vi har anledning att glädjas över. Men det är också något förpliktigande för framtiden. Vi måste vidareutveckla detta samarbete i våra ansträngningar att nå förhandlingskontakt med EEC och söka komma fram till sådana former för anslutning till EEC som passar oss alla.

Ett nordiskt initiativ får inte ses som ett uttryck för en önskan att försvåra för England eller övriga EFTA-länder att nå överenskommelse om inträde. Sverige, som ju var hårt engagerat vid tillkomsten av londonöverenskommelsen, måste finna det naturligt att bestämt uppfylla de solidaritetskrav som denna överenskommelse gav uttryck för.

De mycket snabba skeenden som vi upplevt i marknadsfrågan ställer stora krav på den handelspolitiska beredskapen. Högerpartiet har tidigare vid flera tillfällen begärt besked om hur svenska regeringen i olika lägen bedömt situationen och vilken grad av beredskap som föreligger. Vid varje tillfälle har man från regeringens sida förklarat att den svenska beredskapen är god. Så sä-

ger man också nu i deklarationen. Men begreppet beredskap har många sidor.

Ser man till den rent tekniska beredskapen vill jag gärna hålla med om att det skett en viss förbättring under senare år. Inom kanslihuset och inom berörda departement och ämbetsverksliksom inom näringslivet finns sakkunniga som följt utvecklingen inom EEC.

Men hur är beredskapen i övrigt? Föreligger det någon planering för olika förhandlingssituationer? Vilka mått och steg ämnar regeringen nu vidta, nu när vi fått en ekonomiminister? Är svenska regeringen beredd att gå ut och förbereda den svenska opinionen genom upplysning om innebörden av svensk anslutning till EEC? Vilka aktioner avser svenska regeringen att företa för att ytterligare sondera terrängen hos EEC-länderna? På vilket sätt avser man att vara aktivt pådrivande? Har statsminister Erlander, handelsminister Lange eller statsrådet Wickman planer på att personligen öka kontaktverksamheten på EEC-länderna? Tyst diplomati kan många gånger vara mer framgångsrik än drastiska utspel, men den får inte vara så tyst att den uppfattas som ointresse.

Såväl Danmark som England har särskilda marknadsministrar. I ett avseende — i fråga om nedrustningsfrågorna — har inte heller svenska regeringen varit främmande för tanken att markera en viss frågas speciella tyngd på detta sätt. Från dansk och norsk sida — men även engelsk — har mycket mera gjorts för att målmedvetet förbereda opinionen på en EEC-anslutning. Jag upprepar frågan: Är statsrådet Wickman beredd att nu i regeringen arbeta för en linje som innebär att man också skall tänka på den svenska opinionen i detta fall?

Hitintills har regeringens handlande präglats av den inställning som handelsministern gav uttryck för i fjolårets utrikesdebatt, när han på min förfrågan förklarade att regeringen inte

Ang. Sveriges handelspolitik

kunde engagera sig i en upplysningskampanj för att tala om att Sverige skulle anslutas till eller bli medlem i EEC. Ett sådant förfaringsätt skulle enligt handelsministern strida mot den politik som regeringen förde. Gäller den förklaringen alltjämt?

Även på det tekniska planet har regeringen avslöjat viss bristande vilja. Det gäller t. ex. inom den ekonomiska politiken, inom skattepolitiken och inom valutapolitiken, som ju ingalunda drivits på ett sätt som underlättar en harmonisering till de förhållanden som råder och kommer att råda inom EEC. Jag vill återigen erinra om beslutet i EEC att senast den 1 januari 1970 samtliga länder skall ha genomfört ett system med mervärdeskatt. Man planerar ju också för fria kapitalrörelser mellan länderna, fri etableringsrätt och en gemensam ekonomisk politik inom hela EEC-området. Det är en utveckling som från svensk sida inte bara skall observeras, utan som också måste föranleda motsvarande lösningar inom Sverige.

Låt mig sammanfatta.

Det finns i dag en tyngd och kraft bakom det som sker inom sexstaterna och som direkt påverkar oss.

Det räcker inte med att vi har till stor del hemliga utredningar som följer olika harmoniseringssträvanden inom EEC. Vi måste också i tid dra de praktiska konsekvenserna — och de offentliga konsekvenserna — av vad våra utredningar visar.

Det räcker inte att vi i Bryssel har en väl arbetande svensk delegation som följer EEC-utvecklingens olika faser. Delegationens arbete måste leda till konkreta förslag från regeringens sida.

Det räcker inte med att regeringen vid tillfällen som detta ger platoniskt uttryck för sin anslutning till tanken på ett vidgat europasamarbete. Den svenska regeringen måste lika aktivt som andra regeringar ta personliga kontakter med de olika EEC-staternas

regeringar och med de avgörande personerna i Bryssel.

Vår aktivitet och vårt intresse för skeendet i Europa måste skärpas, inte minst mot bakgrunden av att de oavbrutet ökande kostnaderna för svenskt näringsliv och de väsentliga svårigheter som detta har att hävda sig i ett betydligt kärvare marknadsklimat gör detta nödvändigt.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Den snabba utveckling som förekommit i ett stort antal länder under de senaste decennierna har främjat ett allt intensivare handelsutbyte. Den höjda levnadsstandarden, som gör anspråk på ett allt rikligare varusortiment, och de förbättrade kommunikationerna är ett par av de viktigaste orsakerna till vidgade handelskontakter. Specialiseringen inom olika områden med åtföljande förbilligad produktion gör det också önskvärt att varuutbytet blir livligare. Det får därför ses som en helt naturlig följd av den utveckling som förekommit att intresset för att få ett livligt utbyte av varor mellan länderna blir allt starkare. Det var också en naturlig följd av utvecklingen när diskussionen om ett västeuropeiskt handelsområde inleddes. Som alla vet ledde dessa överläggningar tyvärr inte till något resultat, och det är väl i dag bara att konstatera att Frankrike hade den största skulden till misslyckandet. Det har också framgått av senare franska ställningstaganden då det gällt det västeuropeiska handelsamarbetet.

Den utveckling som följde senare, med bildandet av två sammanslutningar, EFTA och EEC, var givetvis inte lycklig, och det har sedan dess varit en ständig strävan att få en samverkan till stånd mellan de två sammanslutningarna. Tillkomsten av EFTA måste betecknas som en för vårt land mycket betydelsefull händelse. Även om det

Ang. Sveriges handelspolitik

förelåg ganska stor tveksamhet den gången då den svenska riksdagen beslöt om anslutning till EFTA, kan man nog konstatera att det samarbetet utfallit mycket väl. Att på relativt kort tid nå fram till en i stort sett fri marknad på omkring 100 miljoner människor, måste betecknas som ett gott resultat.

Det är emellertid inte de uppnådda framgångarna som sysselsätter våra tankar utan det är givetvis den framtida verksamheten som upptar det mesta av diskussionen. Då får man konstatera att EFTA-samarbetet, även om det är viktigt, endast är en etapp på vägen mot målet. Vi måste arbeta vidare för att få ett ännu större handelsområde. Alla inser att det är en utomordentligt angelägen uppgift att i någon form få till stånd ett samarbete med EEC. Om detta inte skulle lyckas inom den närmaste tiden kommer kanske både produktionen och handeln att söka sig banor, som man annars inte skulle ha slagit in på. Om vissa marknader väl inarbetats och en stabilisering ägt rum, blir det i en framtid svårt att åstadkomma sådana förändringar som vi kanske då önskar. Det råder heller inte några delade meningar om att vi i dag på allt sätt eftersträvar samarbete även med EEC. Det ligger givetvis inte bara i vårt lands intresse utan också i världsgemenskapens intresse att handelsutbytet mellan länderna blir så livligt som möjligt.

Om man emellertid lämnar de önskemål som vi kan ha om vidgat handelsutbyte och övergår till realiteter, så ter sig utsikterna för ett samarbete med EEC tyvärr inte särskilt ljusa. I varje fall förefaller ett sådant samarbete att vara ganska avlägset. I regeringsdeklarationen sägs det beträffande de brittiska kontakterna:

»Det brittiska utspelet har vi tolkat som ett bevis på brittiska regeringens allvarliga vilja att få en anslutning till den gemensamma marknaden. Tidigare försök har strandat på franskt veto. Vid

de senaste samtalen i Paris var fransmännen inte avvisande. Om den franska attityden ändrats kan dock inte med säkerhet bedömas.»

Därefter fortsätter man:

»Vi vet sålunda inte hur snart tiden kan vara inne för att ta upp verkliga förhandlingar med EEC. Vid mötet i Stockholm kunde konstateras, att bedömningarna går isär i detta avseende. De flesta anser att det i varje fall kommer att dröja avsevärd tid innan eventuella förhandlingar slutförts.»

Särskilt med beaktande av de sista orden förefaller det knappast sannolikt att i synnerhet Frankrike är villigt att ta upp förhandlingar med en del andra länder förrän man slutfört det stora problemet med Storbritannien. Det kanske belyses ytterligare av att den förhandlingsansökan rörande association till EEC som Sverige ingav 1962 aldrig ledde till några förhandlingar. Vi vet följaktligen inte heller om EEC skulle ha godtagit de förutsättningar som vi betraktade såsom nödvändiga för att en sådan förhandling skulle kunna komma till stånd. Det är fem år sedan denna förhandlingsansökan om association inlämnades, och ändå har det inte hänt något i det avseendet.

Det kan ur den synpunkten diskuteras om just denna dag är den lämpligaste tidpunkten för en handelspolitisk debatt. Andra synpunkter att beakta är att de franska valen som nu avhålls inte är helt avslutade. Detta inverkar givetvis också på möjligheterna att tala om förhandlingar vid denna tidpunkt. Jag skall emellertid gärna tillägga att det parti jag företräder givetvis önskar att alla tillfällen skall beaktas för att om möjligt få till stånd ett samarbete med EEC. Jag vill dock tillägga att ett sådant samarbete inte får ske till varje pris. Det har i regeringsdeklarationen påpekats — och det vill jag understryka — att vår neutralitet inte kan få uppoffras för handelsintressen. Det förefaller emellertid troligt att EEC i politiskt avseende närmast gått mot en

Ang. Sveriges handelspolitik

minskad betoning av de överstatliga elementen. Inom NATO och atlantpakts-samarbetet har ju också inträtt så avsevärda förändringar, att de förhållandena nu kan spela något mindre roll än vad de gjorde när EEC bildades och vi diskuterade dessa frågor här i kam-maren.

Vi bör dock också vara starkt medvetna om att den politiska betoningen av EEC inte är den enda svårighet som möter oss vid ett eventuellt samarbete. Jag vill i första hand visa på två svårigheter som måste ägnas stor uppmärksamhet och i fråga om vilka våra eftergifter inte kan tillåtas bli alltför stora.

Den första är den etableringsrätt som finns i EEC. Även om denna blir ömse-sidig bör man nog observera att ett litet land ofta inte fullt kan hävda sig mot de stora kapitaltillgångar som finns i de större länderna. Det har i vårt land redan vidtagits åtgärder för att förhindra att större länder får för stort inflytande t. ex. över svenska råvaruin-tressen. Jag erinrar om statens inköp av LKAB. Även andra liknande åtgärder har vidtagits. Till vårt lands stora tillgångar, som är av väsentlig betydelse för exporten, hör ju skogsproduk-terna. I detta sammanhang bör man observera att den förändrade lagstiftning som antogs 1965 om bolagsförbudslagens avskaffande innebär att, om vi skulle tillåta fri etablering i vårt land, inte bara svenska bolag utan också företag i länder som deltar i ett så-dant samarbete finge möjlighet att förvärva svenska skogar. Detta kan medföra en för oss mycket besvärande situation. Och detta är bara ett exempel på de svårigheter som kan uppstå om vi skall ha en etableringsrätt som är lika fri som den EEC nu har.

Under de olika förhandlingsfaserna, inom både EEC och EFTA, är det en sak som har ställt till stora svårigheter och föranlett långa överläggningar och ibland rentav har hotat att stjälpa för-handlingarna, nämligen frågan hur man

skall förfara med jordbruket inom de olika länderna. Med den arrogans gentemot jordbruket som regeringspartiet i Sverige, i synnerhet under förra höst-ens valrörelse, gett uttryck för kan man hysa stora farhågor för hur det skall gå med det svenska jordbruket. Jag vill betona att andra länder förefaller ha en annan inställning till jordbruket. Observera att under förhandlingar vid olika tillfällen har det just varit län-dernas intresse att skydda sitt eget jordbruk som nära nog dominerat förhand-lingarna! Borde vi inte i Sverige lära någonting av hur andra länder betrak-tar sin livsmedelsförsörjning?

I regeringsdeklarationen framhålls det att med all säkerhet torde u-länder-nas handelsproblem komma att få ökad aktualitet. FN:s andra världshandels-konferens skall hållas i New Delhi i bör-jan av nästa år. Det sägs vidare att alla är överens om att u-ländernas närings-liv måste göras mera mångsidigt. Det är säkerligen riktigt, vad som sagts i regeringsdeklarationen, men man måste också beakta att en förändring till högre grad av industrialisering och — jag betonar det mycket starkt — möjlighet att konkurrera med industriellt högt-stående länder kommer att ta mycket lång tid. Tills den förändringen har skett måste vi beakta vad som också sagts i regeringsdeklarationen, nämligen att 85 procent av u-ländernas export består av råvaror, och därtill råvaror som de till stor del själva behöver för sin egen försörjning, t. ex. med livsmedel.

Därför vill jag fråga regeringen: Tror man verkligen att man hjälper t. ex. Indien genom att köpa socker för 37 öre per kilo? Eller tror man att man hjälper u-länder genom att köpa deras livsme-delsråvaror till priser som långt under-stiger produktionskostnaden? Det är en u-hjälpspolitik som jag inte har förstått någon gång, och jag vet inte om någon annan heller har begripit den. När man nämner ordet u-hjälp, måste man beakta att det är fråga om *hjälp*. Det tar myc-ket lång tid, innan vi kan komma i

Ang. Sveriges handelspolitik

handelspolitisk balans med dessa länder.

Jag vill också ta upp ett problem som har samband med ett vidgat handelsutbyte och som samtidigt med struktur-rationaliseringen under de närmaste åren kommer att bli mycket stark. Rationalisering av företagen till större enheter är säkerligen i många fall nödvändig, men man bör vara medveten om att den kommer att bjuda på stora omställningssvårigheter. Rätt avsevärda — vi får hoppas temporära — arbetslöshetsperioder kommer att inträffa för många som nu är sysselsatta vid företag som kommer att drabbas av struktur-rationalisering. Vissa bygder kan komma att drabbas mycket hårt, i synnerhet om man där har en stark specialisering till någon tillverkning som inte längre kan hävda sig i konkurrensen med andra länder, vilka i och för sig inte är konkurrenskraftigare men där till exempel levnadskostnaden är mycket låg, de sociala förmånerna ringa och levnadsstandarden låg. Om sådana företag, samtidigt som de står inför en omställningsprocess, skall mötas av konkurrensen från ett ökat handelsutbyte utan skydd och som inte sker på samma villkor, måste de komma i en situation som de inte överlever. Jag tror inte att det går att behandla problemet så lätt att man säger att den som inte är konkurrenskraftig får dö. Situationen på världsmarknaden är alltför komplicerad för att man skall kunna ta så lätt på svårigheterna.

Det är en kortsiktig politik att bara se till vad som för ögonblicket kan importeras billigt. Man måste planera på mycket längre sikt. Som exempel kan man ju visa på att vissa av de svenska varven hör till de mest högrationaliserade i världen, men de kommer ändå på grund av statssubventioner och andra besynnerligheter som förekommer i vissa länder i en besvärlig situation. Tillfälliga dumpingmetoder eller dylikt får inte tas till intäkt för bort-rationalisering av företag, som måhän-

da efter en viss tid kan väl hävda sig i konkurrensen på världsmarknaden. I det fallet gäller väl också, vilket redan nämnts i debatten, att en strävan efter att få större företag inte ger vinster under alla förhållanden. Det finns företag, som räknat efter antalet arbetare — och även räknat efter omsättningen — inte är särskilt stora men ändå bedriver en högrationaliserad produktion. Det är mycket sannolikt att de kommer att ha ett stort existensberättigande också i framtiden.

I regeringsdeklarationen ägnas med rätta stor uppmärksamhet åt exporten. Var och en vet hur oerhört betydelsefull exporten är för vårt land. Dess betydelse har under senare år ytterligare accentuerats genom att vår bytesbalans har kommit i ett ofördelaktigt läge. I regeringsdeklarationen sägs beträffande EFTA-området:

»Tillsammans var de länder som nu tillhör EFTA redan före sammanslutningens tillkomst den största avnämnaren av våra exportprodukter. Sedan dess har en i stort sett stigande andel av vår export gått till dem. De två senaste åren har ca 42 procent av vår export avsatts inom EFTA mot 37 procent året före dess tillkomst 1959.»

Jag är beredd att instämma i och ytterligare understryka vad som har sagts på den punkten. Det måste ligga i vårt intresse att på allt sätt främja försäljningen av svenska produkter i andra länder. Det har emellertid just förekommit en händelse, som ställer denna strävan i en högst underlig dager. Omfattningen av vad som har förekommit skall jag inte bedöma, men det kan ha sitt intresse ändå att i dag diskutera det, när vi skall ha en handelspolitisk debatt.

Genom en enligt min uppfattning småfuttig bestämmelse har svenska företag förhindrats att bedriva reklam i TV vid ett världsidrottsevenemang, där reklamen säkerligen skulle ha varit avsevärd och skulle ha haft god effekt på alla som besökte ishockey-VM. Där-

Ang. Sveriges handelspolitik

jämte skulle reklamen ha haft mycket god effekt i det land där tävlingarna hålles, och den skulle ha nått ett stort antal länder, som är goda avnämare av svenska produkter. Slutligen skulle reklamen också ha kunnat påverka svenska tittare i någon mån. Men just för att den svenska TV-publiken inte skulle besmittas av reklam i TV omöjliggjordes de svenska firmornas reklam i ett land, där i varje fall ett av dessa företag haft en marknad sedan mer än 40 år.

Det är av stort principiellt intresse att få klargjort hur sådan reklam skall behandlas i framtiden. Jag frågar därför: Främjar man svensk export genom att förhindra reklam i andra länder för svenska varor? Min andra fråga är: Ämnar regeringen, när avtalet med Sveriges Radio skall förnyas, se till att bestämmelserna utformas så, att svenska företag inte sättes i särställning gentemot utländska konkurrenter?

Är man angelägen om att den svenska exporten skall främjas på allt sätt måste man i allra högsta grad beakta en sådan inte betydelslös sak som hur reklamen för svenska varor skall bedrivas. Man måste även följa med tidens utveckling och, i det fall andra länder har valt en annan väg än vad vi har gjort beträffande reklam, på alla sätt beakta vad som har skett och hur svenska varor skall kunna hävda sig på marknader i andra länder.

Herr talman! Jag vill avsluta mitt anförande med att under hänvisning till de iakttaganden som jag här gjort om de svårigheter som kommer att möta och vad som måste beaktas vid ett eventuellt inträde i ett vidgat handelsområde dock betona, att centern i högsta grad är beredd villig att på allt sätt främja ett vidgat handelsutbyte.

Herr WERNER (k):

Herr talman! I regeringsdeklarationen sägs beträffande Sveriges anslutning till en stor europeisk marknad, att vi

önskar en så nära anslutning som möjligt utan att ge avkall på vår neutralitetspolitik. Vidare sägs, att »vår utrikespolitik ligger fast. Vi kan inte uppge kravet på att fullfölja vår neutralitetspolitik.» Sedan kommer en mening, i vilken det sägs: »Det är emellertid möjligt att sådana förändringar skett inom EEC att när förhandlingar kan bli aktuella de svenska utrikespolitiska intressena lättare kan tillgodoses än vi förutsåg 1962.» Tillåt mig, herr talman, att i all korthet uttrycka några meningar om hur vi från vårt håll ser på detta.

Regeringen har tidigare klart deklarerat, att Sverige inte kan ingå i EEC på Romtraktatens grund. Det klargjordes också vid Sveriges ansökan om association 1962, där man uttryckligen angav de regler i Romfördraget för vilka förbehåll måste göras med hänsyn till vår neutralitetspolitik. Vad finns det då för anledning att tro, och varpå grundar regeringen sin tankegång, att det är möjligt att sådana förändringar inom EEC skall ha skett den dag svenska förhandlingar kan bli aktuella, att en svensk anslutning till EEC skulle vara möjlig också med tanke på vår neutralitetspolitik?

Beträffande Luxemburgöverenskommelsen förra året säger regeringsdeklarationen att innebörden skulle vara, att utvecklingen i politiskt avseende gått mot minskad betoning av de överstatliga elementen. Någon formell ändring i Romfördraget har dock inte skett. Luxemburgöverenskommelsen, som slöts i januari 1966, markerade slutet på en krisperiod inom EEC som orsakats av motsättningarna mellan Frankrike och övriga medlemsstater. Underlag för förhandlingarna var vissa preciserade franska krav, så formulerade att någon revision av Romfördraget inte skulle behöva bli följden om de accepterades. Den slutliga överenskommelsen innebar inte någon sådan revision. Vad Frankrike eftersträvade var en överenskommelse om att

Ang. Sveriges handelspolitik

majoritetsbeslut i ministerrådet ej skulle få träffas i frågor av vital betydelse för ett medlemsland; vad som vore av vital betydelse skulle det berörda landet ensamt avgöra. Övriga medlemsstater föreslog att sådana frågor skulle undergå tre läsningar i rådet före den slutliga omröstningen. Fransmännen menade att det förslaget inte gav tillräckliga garantier. Man kunde till slut endast konstatera, att man var enig om att i vitala frågor göra allt för att nå en kompromisslösning men att oenighet rådde om vad som skulle göras då en sådan inte var möjlig.

Bedömningarna av Luxemburgöverenskommelsens resultat är olika. Den hållbaraste tolkningen förefaller vara att spørsmålet om majoritetsregelns användning vid beslut i en för ett eller flera medlemsländer vital fråga har skjutits på framtiden, medan i övrigt ingenting väsentligt har ändrats.

Det svenska handelsdepartementet kommer i sin redogörelse för Romfördragets tillämpning under verksamhetsåren 1964/1965 och 1965/1966 till följande slutsats i frågan: »Genom Luxemburgöverenskommelsen försvagades det överstatliga inslaget i Romfördragets institutionella uppbyggnad. Dock kan icke nu — med hänsyn till att Romfördragets text är oförändrad — fastställas om denna försvagning är av bestående eller övergående art. Medlemsstaterna fortsätter nu att på olika vägar söka påverka den institutionella uppbyggnaden i riktning mot sina respektive uppfattningar om hur den bör se ut. Ett exempel härpå är diskussionen om den nya kommissionens sammansättning.»

Den franske utrikesministern Couve de Murville gav i en intervju i London i oktober förra året — det var för tidskrifterna *Realitetes* och *Enterprise* — en pregnant redogörelse för den franska synen på det överstatliga innehållet i EEC. Han sade bl. a.: »Inget fördrag innebär mer avstående av suveränitet än Romfördraget, utom möjligen

de ytterligare överenskommelser som franska regeringen har medverkat i under de senaste åtta åren och som skapade t. ex. EEC:s gemensamma jordbrukspolitik. Ingenting innebär så många åtaganden som berövar den franska regeringen, och följaktligen Frankrike, friheten att besluta på en rad områden och i väsentliga frågor. Vi kan inte längre fastställa våra tullar i framtiden eller våra matpriser eller våra villkor för export eftersom det snart blir en gemensam handelspolitik» o. s. v. Det är inget fel på allt detta, säger Couve de Murville, frågan är bara hur ett land avstår sin suveränitet på något område. Och han upprepar den franska hållningen vid förhandlingarna i Luxemburg: »Vi har alltid sagt att det skulle vara mycket svårt att politiskt och praktiskt föreställa sig, under nuvarande internationella förhållanden, att ett land skulle tvingas till viktiga åtaganden som det inte själv är överens om. Jag säger viktiga åtaganden, och vad som är viktigt är naturligtvis föremål för diskussion.»

Det är uppenbart, att det inte är avståendet av suveränitet i sig självt, som är stöttestenen för den franska regeringen. Det handlar snarare om att skaffa sig en formell återförsäkring, dels som utpressningstillgång och växelmynt vid förhandlingar med övriga medlemsländer. Att Frankrike skulle vara berett att medverka till en lösare integration finns det inga som helst tecken på.

Efter Luxemburgöverenskommelsen kom EEC:s utveckling mot allt starkare integration i gång igen under fransk medverkan. Man ligger trots den långa krisen långt före i det tidsschema som upprättats för det successiva förverkligandet av integrationen.

Den gemensamma jordbrukspolitikens upprättande ligger exempelvis ett och ett halvt år före schemat, sedan viktiga problem klarats sommaren 1966. Den franska synen på vilka frågor som närmast är mogna att lösas framgår av en

Ang. Sveriges handelspolitik

nyligen utgiven översikt från franska utrikesdepartementet. Det gäller främst sammanslagningen av EEC-byråkratien, Euratom, samt europeiska kol- och stål-gemenskapen. Härigenom stärks kommissionens ställning ytterligare. Det är vidare slutförandet av jordbruksöverenskommelsen samt samordningen och inriktningen av jordbruket för att göra det konkurrenskraftigt på världsmarknaden; en fråga vars lösning u-länderna torde avvakta med stor spänning men med litet hopp. Fransmännen är också villiga att påbörja förhandlingar om den blivande gemensamma politiken på transport-, energi- och skatteområdena. Dessa förhandlingar torde dock bli långvariga.

Vårt partis bedömning av vad som skett är den, att det inte finns någon välgrundad anledning att tro att medlemsländerna i EEC skulle vara beredda att uppge Romfördragets politiska målsättning, och vi är därför alltjämt motståndare till uppgång i EEC i en eller annan form.

EEC:s målsättning är en politisk union. Medlemskap i EEC är därför oförenligt med vårt lands neutralitet. EEC är dessutom ett handelspolitiskt block med tullmurar utåt, vilka skadar och försvårar de fattiga ländernas ekonomiska utveckling. Medlemskap i EEC är därför oförenligt med en uppriktig vilja att bistå dessa länder. EEC är i dag diskriminerande mot u-länderna. Finns det någon anledning att tro att en sammanslagning av EEC och EFTA skulle bli mindre diskriminerande mot dessa länder?

Vårt lands inflytande i olika internationella organ måste begagnas för att söka ändra de rika ländernas sätt att reglera sina affärer med u-länderna. Sverige måste föregå med gott exempel, oavsett övriga rika länders handlingsätt.

De industriellt utvecklade länderna måste ge handelsfördelar åt u-länderna utan krav på ömsesidighet och utan att utsträcka samma fördelar till utveckla-

de länder. De måste acceptera att u-ländernas industrier under uppbyggnad skyddas så att dessa länder kan utvidga sin export. De måste acceptera att u-länderna ger varandra fördelar, utan att ge industriländerna samma fördelar, och de måste acceptera gemensamma marknader inom u-länderna med tullskydd utåt men avstå från att själva använda samma system. GATT-reglerna måste revideras så att de gynnar u-länderna och inte som nu de rika länderna. Kvantitativa importmål, avsedda att uppnås inom en viss tidsperiod, bör uppställas för u-ländernas köp av råvaror, halvfabrikat och färdigvaror som framställs i u-länderna. För att garantera köpkraften hos exporten av råvaror från u-länderna bör internationella varuavtal upprättas. Industriländernas jordbruksprotektionism måste överges. Tullar och avgifter på såväl råvaror som halvfabrikat och färdigvaror från u-länderna måste avskaffas.

Den internationella valuta- och finansieringspolitiken måste ändras för att möta u-ländernas behov. Internationell finansiering i u-länder bör komma från allmänna medel och ha multilateral karaktär. Lämpliga FN-fonder bör upprättas genom internationell beskattning, bl. a. för att kompensera u-länder för förluster genom prisfall. Det finansiella biståndet till u-länderna måste ges med långa amorteringsperioder och låg ränta eller som gåva för att betalningen av skulder inte skall tynga landets ekonomi i uppbyggnadsskedet.

En vidare integrerad västeuropeisk marknad bestående av EEC och EFTA med nuvarande ekonomisk-politiska maktstruktur och med gemensam tullmur utåt skulle försvåra de fattiga ländernas ekonomiska uppbyggnadsarbete.

Den västeuropeiska integrationen är inte en inkörsport till internationellt samarbete och arbetsfördelning. Den är en återvändsgränd, vars beträdande kan hämma lösningen av de europeiska säkerhetspolitiska problemen, binda

den fackliga rörelsen genom storföretagens ökade möjligheter att manipulera med arbetskraft och kapital i olika länder samt underminera demokratien genom att ytterligare avlägsna delar av beslutsmakten från de folkvalda instanserna.

Denna integration, som på samma gång möjliggör och förutsätter en tilltagande kapitalkoncentration och utveckling av monopolens makt, fortgår oberoende av att »stormarknadens» institutioner ännu inte har fått sin slutliga form. Sverige är redan nu indraget i denna process. För att lindra dess skadeverkningar och bevara möjligheten att dra vårt land ur de kapitalistiska staternas nykolonialistiska politik måste uppgivande av suveräniteten till övernationella myndigheter avvisas och andra handelspolitiska alternativ prövas.

Enligt min mening bör sådana alternativ bygga på principen om handel mellan suveräna stater världen över, reglerad genom internationella överenskommelser vilka tar berättigad hänsyn till de fattiga ländernas utvecklingsbehov.

Herr talman! Jag har i korthet försökt klargöra hur vårt parti i ett par väsentliga avseenden ser på de frågor som vi i dag diskuterar. Jag får kanske senare tillfälle att återkomma för att ytterligare redogöra för våra synpunkter.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Det var väl ingen av kammarens ledamöter som hade väntat att dagens debatt skulle tillhöra de mera dramatiska i kammarens historia, och så har heller inte blivit fallet. Jag vill ändå ta upp några frågor, eftersom de gjorda inläggen på många väsentliga punkter innebär en bekräftelse på hur pass nära vi står varandra i utrikeshandelsspörsmålen, även om det naturligtvis finns vissa polemiska övertoner. Innan jag går in på den centrala frågan om vår Europapolitik vill jag emellertid i största korthet ta upp en

del uttalanden som gjorts om exporten på andra marknader.

Man framhåller — bl. a. stödjande sig på den statistik som redovisas i regeringsdeklarationen — att vår export till östländerna inte har ökat på ett tillfredsställande sätt, och man efterlyser statliga åtgärder för att förbättra vår export på detta håll. Det är över huvud taget påfallande vilken tro på och vilket intresse för statliga åtgärder, som i sådana frågor visas från personer som annars ofta undanber sig statligt stöd.

Vad kan vi då göra för att öka den svenska exporten till östländerna? Ett viktigt instrument som står till vårt förfogande och som i hög grad används är de statliga exportkreditgarantierna. Inte mindre än två femtedelar av den utestående garantivolymen avser faktiskt export till Östeuropa.

Vad vi i övrigt kan göra är att, såsom läget är, via de bilaterala avtal vi har öka förutsättningarna för svensk export.

Det finns emellertid begränsningar i våra faktiska möjligheter att öka exporten så snabbt som man skulle önska, och det är de begränsningar som orsakas av de ofta återkommande kraven från östländerna på krediter. Det är en del av det allmänna problemet om exportkreditfinansieringens betydelse för vår utrikeshandel.

Också på ett annat område har framför allt herr Dahlén men även herr Holmberg uttryckt en, som jag är övertygad om, inte allvarligt menad övertro på den svenska regeringens möjligheter att påverka utvecklingen utanför våra gränser. Det gäller våra möjligheter att få andra industriländer att driva en liberalare politik gentemot låglöneländerna — frågan har aktualiserats av Koreaimportfallet. Självfallet är vi intresserade av detta, men man skall inte tro att vi genom bilaterala uppvaktningar eller uppträdanden i internationella organisationer kan realistiskt räkna med att det på grund av våra in-

Ang. Sveriges handelspolitik

satser sker någon förändring. Detta hindrar inte att vi gör vad vi kan. Jag tar upp detta bara för att påpeka att man inte skall tro att den typen av åtgärder löser dessa problem.

Jag tänker inte fortsätta diskussionen om åtgärderna i samband med importen från Korea. Jag vill emellertid framhålla att vi fortfarande efter de vidtagna åtgärderna kommer att vara Sydkoreas största exportmarknad för textilier även i framtiden. Vidare vill jag framhålla att det inte bara finns en internationellt legal möjlighet att göra denna typ av ingripanden mot marknadstörningar — det är förutsatt i GATT-avtalet och i bomullstextilavtalet — utan det finns också en annan motivering. Jag tror att herr Dahlén var inne på den, och jag kan helt dela den. Skall vi upprätthålla den stora tillgång som den svenska arbetskraftens positiva inställning till frihandeln är, måste vi se till att de omställningsproblem och de anpassningssvårigheter som vi ställer företag och anställda inför inte blir dem övermäktiga, ty då kan vi riskera en rekyl som skulle göra att våra möjligheter att också i fortsättningen bedriva vår traditionella frihandel skulle komma i ett starkt försämrat läge.

Det är emellertid Europafrågan som är den viktigaste för vår utrikeshandel. Det är också den frågan som tilldragit sig den största uppmärksamheten i diskussionen. Vi är naturligtvis alla helt överens om att det är nödvändigt för en i fortsättningen expansiv svensk ekonomi att våra relationer till Europamarknaden blir normaliserade. Det är väl ingen som tror att de alternativa marknader som vi kan hitta om vi skulle komma i den som jag bedömer det osannolika situationen — jag kommer tillbaka till det sedan — att vi skulle lämnas utanför EEC kan ge oss någon likvärdig kompensation för de nackdelar som vi kommer att få i konkurrensen på EEC-marknaden. Det är otvivelaktigt på den europeiska marknaden som impulserna till en fort-

satt snabb produktivitets- och effektivitetsökning för den svenska industrien ligger. Därför är det sannerligen i ett så att säga omedelbart egenintresse som vi bevakar och följer denna fråga. Det är också därför som vi i diskussionen om det engelska regeringsinitiativet och i diskussionen på ministermötet i EFTA här i Stockholm har varit så angelägna om att fullföljandet av det engelska initiativet inte kommer att ske i sådana former att vi riskerar ett snabbt avbrytande av förhandlingarna och därmed blir försatta i ett läge som skulle vara sämre än det som rådde innan det engelska initiativet togs och som skulle kunna innebära att en slutlig lösning skulle förskjutas ytterligare framåt i tiden.

Det är naturligt att i detta sammanhang frågan om den engelska regeringens s. k. EFTA-solidaritet har ställts — den togs upp både av herr Dahlén och herr Holmberg. Som bekant gav den s. k. Londondeklarationen 1961 en viss formalisering av denna EFTA-solidaritet. Innebörden var att inget EFTA-land skulle göra upp sina relationer med EEC utan att samtliga andra EFTA-länder också hade fått sina vitala intressen tillgodosedda. När frågan om EFTA-solidariteten under de senaste ett å två åren har diskuterats på EFTA:s ministermöten har solidaritetsdeklarationerna inte fått denna formellt preciserade innebörd, utan man har nöjt sig med ett informellt åtagande att ha, fullständigt och öppet, snabb information och konsultation innan man vidtar några förändringar i sina relationer till EEC.

Då kan man naturligtvis fråga: Innebär inte detta en uttunning av den ursprungliga Londondeklarationen? På den frågan tror jag att det enklaste svaret är att i dagsläget finns det ett sakligt, reellt underlag för EFTA-solidariteten som är starkare än olika solidaritetsdeklarationers innebörd, nämligen att vi nu har ett etablerat frihandelsområde med de ekonomiska bindning-

ar som detta innebär. Eftersom vi vet att under alla omständigheter kommer också enligt det gynnsammaste alternativet för den engelska regeringen ett fullt medlemskap för England i EEC att dröja till en avsevärd bit in på 1970-talet. I det läget har frihandelsområdet varit i existens så länge att jag bedömer det som helt uteslutet att några nya tullbarriärer skulle byggas upp mellan EFTA-länderna. Och om detta gäller mellan England och de andra EFTA-staterna så gäller det naturligtvis i ännu mycket högre grad om Norden. Jag är helt säker på att det på den europeiska kontinenten finns en stark förståelse för och känsla av att den etablerade gemensamma nordiska marknaden har kommit för att stanna. Detta gäller Sverige, Norge, Danmark, och det gäller också — och där har det naturligtvis en särskilt stark politisk motivering — i mycket hög grad Finland. Jag tror inte att något land på den europeiska kontinenten har intresse av att de viktiga kontakterna och den anknytning av den finländska ekonomin som EFTA-samarbetet innebär skall klippas av i samband med EFTA-staternas kanske individuellt varierande uppgörelser med den gemensamma marknaden.

Jag skulle kunna fortsätta resonerandet och ge ett annat skäl varför jag inte bedömer frågan om EFTA-solidariteten mellan England och de nordiska länderna som ett allvarligt problem. Skälet är ett ekonomiskt argument. Jag är nämligen rätt övertygad om att de nordiska länderna och kanske framför allt Sverige i verkligheten har ett mycket lättare förhandlingsläge gentemot sex-staterna än vad engelsmännen har. Skulle EEC göra upp med engelsmännen om medlemskap, vilket naturligtvis för dem innebär ett stort, ekonomiskt och politiskt genomgripande beslut, så framstår i jämförelse härmed en uppgörelse med Sverige som en oerhört mycket mindre och enklare fråga.

Jag tror därför aldrig att den si-

Ang. Sveriges handelspolitik
tuationen behöver uppkomma där frågan om EFTA-solidariteten verkligen ställs på sin spets. Det saknas ekonomiskt-faktiskt underlag för att den situationen skall uppkomma.

Låt oss övergå till frågan om den svenska beredskapen. Vi har i och för sig fått oppositionens instämmande i att den utredningsmässiga beredskapen är om inte god så i alla fall acceptabel. Det är klart att detta är en viktig form av beredskap. Men, säger man, den verkliga beredskapen är en fråga om den effektivitet man utvecklar för att underlätta framtida förhandlingar både utåt genom kontakter och internt genom lagstiftning.

Beträffande de yttre kontakterna är jag inte säker på att rubrikknipande utlandsresor är det effektivaste sättet att förbättra våra förhandlingsmöjligheter. Det har nog inte undgått någon att de kontakter som äger rum i olika sammanhang mellan företrädare för den svenska regeringen och företrädare för EEC-staternas regeringar under senare tid har varit betydligt intensivare än tidigare. Det är självfallet att ingen svensk regeringsmedlem träffar en kollega från någon av dessa stater utan att marknadsfrågorna — vår attityd och deras attityder, våra behov och deras behov — kommer upp till diskussion.

Vi vet att det är sannolikt att nästa steg i det engelska närmandet till EEC kommer i vår. Det betyder att den svenska regeringens handlande i den situationen naturligtvis redan i dag är föremål för överläggningar inte bara inom den svenska regeringen utan även med de andra nordiska staterna och övriga EFTA-länderna, framför allt Schweiz, så att ett samordnat och så effektivt uppträdande som möjligt kan komma till stånd. Alla tänkbara alternativ prövas på ett konstruktivt sätt.

Men förbereder vi då opinionen tillräckligt på den här frågan? Ser man bara på den ekonomiska sidan av saken skiljer sig de omställningsproblem och de påfrestningar, som i varje fall

Ang. Sveriges handelspolitik

under en övergångstid blir följderna av en EEC-association, inte från de påfrestningar och problem som är huvudämnet för vår ekonomisk-politiska debatt i dagsläget, nämligen den svenska utrikesbalansen, den svenska pris- och kostnadsutvecklingen, vårt näringslivs internationella konkurrenskraft, hela strukturomvandlingen, ja, alla de frågor som vi verkligen — och där tror jag inte att herr Holmberg vill anklaga oss för att vara passiva — lagt ner vår energi på att föra ut till det svenska folket. Det är precis de frågorna i sak som blir aktuella också i samband med Europafrågan.

Jag skall inte här gå in på alla olika detaljfrågor som varit uppe och de element av vår ekonomiska politik som kan komma att påverkas av en EEC-anslutning. I samband med diskussionerna kring kapitalrörelserna har det frågats, varför vi inte ändrar vår valutareglering så att den blir mer i överensstämmelse med den praxis som tillämpas i EEC. På det vill jag svara att EEC-staterna inte är så förfärligt liberala som en del människor i Sverige kanske tror. Är de formaliter liberala, så har de en mycket stor förmåga att realiter upphäva sin liberalism.

På den mest angelägna punkten — som herrar Dahln och Holmberg tog upp — och som gäller svenska företags etablering i utlandet och utländskas etablering i Sverige och det produktionsarbete som därvid kommer till stånd, är tillämpningen av den svenska valutaregleringen helt fri. Som bekant sker bara en registrerande prövning, då det gäller att utföra valuta och ta upp utländska lån för direkta investeringar i utlandet, d. v. s. investeringar för produktionsändamål.

I skattefrågan pågår en fortlöpande uppföljning av vad som händer på skatteharmoniseringsområdet i EEC. Vi har en särskild kontaktman i finansdepartementet som svarar för denna fråga och som regelbundet reser till Bryssel. I fråga om den väsentligaste

skattefrågan, den indirekta beskattningens utformning, har det svenska utredningsmaskineriet verkligen varit effektivt; jag tänker naturligtvis på mervärdeskatten. Jag tror att man kan påstå att skatteberedningens utredning om mervärdeskatten har utgjort förutsättningen för att Danmark inom en sannolik nära framtid får en mervärdeskatt och att Norge — det tror jag också är sannolikt — kommer att allvarligt pröva en mervärdeskatt om något eller några år. Det svenska utredningsväsendet har för dem som tycker om en mervärdeskatt verkligen gjort en stor tjänst för dess utbredning.

Som bekant överses vår egen utredning, och det kommer att föreligga ett förslag som gör att de tekniska punkter, där det ursprungliga förslaget väckte betänkligheter, klaras av. Vi har med detta således skapat en beredskap för ett relativt snabbt beslut om mervärdeskatt. Det är klart att frågan om mervärdeskatt inte bara har samband med EEC, utan den kan diskuteras även på grund av sina egna meriter.

Etableringsfrågan är en av de stora och verkligt viktiga frågor som det i och för sig vore värt att föra en egen och lång debatt om. Den har utretts länge, och utredningsarbetet har intensifierats i syfte att finna en form för lagstiftningen som tillåter oss att i icke diskriminatoriska former skydda de väsentliga intressen, som vi med vår nuvarande etableringslagstiftning vill skydda. Jag vill i detta sammanhang också nämna — utan att därmed inbjuda till en debatt om den statliga investeringsbanken — att det finns ett sätt att bevara företagen i svensk ägo, nämligen genom att skapa sådana möjligheter för finansiering, utbyggnad och rationalisering på den svenska marknaden, att inte företagen, för att kunna finansiera utbyggnader, blir mer eller mindre automatiskt pressade att söka sig till utlandet och till utländska ägare.

Därmed har jag kommit fram till den

Ang. Sveriges handelspolitik

punkt som jag tycker är huvudpunkten i beredskapsfrågan, nämligen, att den enda effektiva beredskapen inför en svensk anslutning till EEC i sista hand och helt avgörande ligger i den allmänna ekonomiska politik vi för, i vår allmänna utveckling av produktivitet, effektivitet och konkurrenskraft. Vi kan göra hur många fina utredningar som helst och ändra lagstiftningen, men om vi går in i förhandlingar med ett svagt betalningsbalansläge, så är det en mycket större belastning i förhandlingarna än en eventuell brist i den mera formella utredningsapparaten.

Till slut vill jag — utan att återuppväcka den gamla kära diskussionen om anslutning genom medlemskap eller association, om handelsavtal och frihandelsområde — bara klarlägga att när vi sagt att utvecklingen inom den gemensamma marknaden har förändrats och att därmed utgångsläget för diskussionerna om en svensk anslutning till EEC har förändrats, så menar vi med detta inte att vi skulle ta lättsinnigare på den formella karaktären av vår anslutning nu än vad vi gjorde 1962. Vad vi har sagt är att gemenskapens karaktär förändrats, framför allt naturligtvis genom det avgörande medlemslandets inställning när det gäller överstatlighet, när det gäller NATO-anknytning, när det gäller relationerna till Östeuropa och Sovjetunionen. Den förändring av hela klimatet inom EEC som detta medfört, bör — och det är den enkla slutsats vi har dragit — öka förutsättningarna för att få vår anslutning ordnad i sådana former att vi kan fullfölja vår neutralitetspolitik.

Herr **HOLMBERG** (h) kort genmäle:

Herr talman! Det fanns två uttalanden mot slutet i statsrådet Wickmans anförande vilka onekligen stred ganska mycket mot den allmänt positiva inställning som han hade till svensk anknytning eller anslutning till EEC. Det ena var att statsrådet Wickman

sade att avgörande är inte utredningar eller propaganda utan den allmänna ekonomiska politiken och förutsättningarna för en produktionsökning. Framför allt påpekade statsrådet Wickman att ett svagt betalningsbalansläge skulle vara en särskilt svår belastning. Då kan jag inte annat än konstatera att den ekonomiska politik som regeringen fört under de tre senaste åren har försämrat våra möjligheter att nalkas EEC, eftersom bytesbalansen onekligen starkt försvagats jämfört med tidigare år — i slutet av 1950-talet och i början av 1960-talet.

Låt mig sedan ta upp en annan liten detalj. Jag fick en känsla av att statsrådet Wickman ville framställa vår valutareglering — vårt sätt att se på de fria kapitalrörelserna — som högst tillfredsställande. Men situationen är ju ändå den att de svenska företagen visserligen kan låna upp pengar i utlandet, men de får inte använda pengarna för att bygga upp företagen och hålla sysselsättningen i gång inom landet, inom de svenska gränserna. De tvingas i stället att använda pengarna för att etablera företag i utlandet. Jag tycker att det resultatet onekligen kommer i konflikt med statsrådet Wickmans allmänna synpunkt. Huvudsyftet med den tilltänkta statsbanken skulle tydligen nu vara att de svenska företagen skall ligga kvar i svensk ägo. Men detta går också att åstadkomma genom lån i utlandet om svenska företag får använda pengarna inom landet. Det är viktigt att man inte endast bevarar svenska företag i svensk ägo utan också ser till att de får producera här i landet och därmed svara för en god sysselsättning.

Statsrådet Wickman kostade på sig att i början göra en liten formulering om »polemiska övertoner». Så kan man naturligtvis göra. Frågan är om statsrådet Wickman är helt fri från den metoden själv då han talar om att »rubrikknipande utlandsresor» från regeringarnas sida till EEC nyttar föga

Ang. Sveriges handelspolitik

och att de inte är så bra. Det var ju en hård och bestämd kritik mot Wilsons sätt att agera och inte minst mot de danska regeringsrepresentanternas upprepade försök att nå personliga kontakter i EEC och i Bryssel. Även Norges handelsminister har, såsom statsrådet Wickman vet, gjort en del besök på kontinenten. Jag skulle kunna tillägga att det i den svenska pressen har stått att handelsminister Lange gärna å EFTA:s vägnar skulle vilja göra en rundresa. Skulle den rundresan i så fall ske i all tysthet och inte ges någon offentlighet?

Låt mig gå till den avgörande frågan! Jag är fullständigt överens med statsrådet Wickman om att det helt enkelt inte finns några alternativa marknader som skulle kunna kompensera oss för EEC. Det aktualiserar hela frågan om vår aktivitet. Enligt min mening bör det vara möjligt för Sverige att ta ett nordiskt initiativ för att åstadkomma ett parallellt nalkande till EEC från Norden å ena sidan och England å andra sidan. Frågan är om inte uppbyggnaden av det nordiska samarbetet inom EFTA — och bl. a. om man på detta sätt skulle föra det vidare i form av ett direkt förhandlingsinitiativ — ökar den inre balansen inom EFTA och även leder till en starkare förhandlingsposition för EFTAländerna som helhet.

Det är bakgrunden till att jag så starkt betonat det nordiska samarbetet på denna punkt. Tyvärr har statsrådet Wickman bara gått från den frågan i stället för att närmare ge oss en förklaring om hur den svenska regeringen ställer sig till en direkt aktivitet för att åstadkomma ett gemensamt nordiskt initiativ.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Wickman gjorde i början en del svepande formuleringar om övertro på statliga åtgärder och sådant. För min del har jag

inte uttalat något på den punkten, men, statsrådet Wickman, när det gäller den handelspolitiska fråga jag talade om, nämligen ingripandet mot exporten från Korea till Sverige av textilvaror, är det ju fråga om ett statligt ingripande. Den svenska regeringen har ingripit. Efter att först ha frågat handelsministern två gånger i remissdebatten och sedan ha frågat statsrådet Wickman vad den svenska regeringen har gjort på det internationella planet för att förhindra denna olyckliga situation har jag här att konstatera, att svaret är att regeringen är intresserad. Utöver det innehåller svaret inte något konkret. Jag frågade om regeringen kunde nämna när den hade tänkt sig att kunna avveckla ingreppet. Inte heller på den frågan fick jag något svar. Därför återstår ju verkligen den allvarliga frågan om detta betecknar inledningen till en ny regeringspolitik när det gäller u-länderna. Vi är alla överens om att svåra situationer kan kräva ingrepp som vi inte önskar, men det gäller ju att se till att vi undviker att komma i sådana situationer. Sverige är inte ensamt på plan. Vi skall inte ha någon övertro på statliga åtgärder — det håller jag med om — men i det här fallet är det ju en svensk regering som har handlat eller visat brist på handlande.

Statsrådet Wickman sade att det, om Sverige inte kommer med i en ny stor-marknad, inte finns några likvärdiga alternativ. Jag håller helt med om detta. Därför gäller det ju att genomföra de åtgärder som vi nu har möjlighet till oavsett om vi kommer med eller ej. I mitt föregående anförande räknade jag upp en del saker som man borde göra. Vi behöver säkerligen få större möjligheter för företag i de olika länderna att genom t. ex. aktiebyte skapa grunden för en ny form av företagsverksamhet, transnationella bolag eller vad vi kan kalla dem. Vi behöver en ny aktiebolagslagstiftning och en ny skattelagstiftning.

Det var riktigt rörande att höra att statsrådet Wickman tyckte att det svenska utredningsväsendet var så bra, därför att Danmark och Norge nu kunde införa mervärdeskatt. Det är ju alldeles utmärkt att vi samarbetar på det sättet på det internationella planet och att Danmark och Norge kanske hinner före Sverige på den punkten. Jag har ingenting emot att dessa länder är snabba. Det skulle dock ha varit väldigt bra om man kunde säga att i Sverige har vi redan infört mervärdeskatten. Men så bra är tydligen inte vårt utredningsväsende!

När oppositionen år 1959 förklarade sig vara motståndare till ett införande av omsättningsskatten skedde det inte därför att vi var motståndare till en ökad indirekt beskattning utan därför att det var fel skatt. Detta har vi upprepat år efter år. Det har tydligen gjort större intryck i andra länder än vad det har gjort i kanslihuset. Detta är ju ett av de verkligt allvarliga misstagen. Det är ett utmärkt exempel på att regeringen inte är villig och inte har varit villig att verkligen ta itu med problemen när det gäller internationell ekonomisk samverkan. Det är ju sådana här frågor som måste koordineras för att vi inte skall råka i svårigheter.

Alla de exempel på önskvärda åtgärder som är givna i denna debatt och i andra debatter får nu från statsrådet Wickman bara det svaret att utredningsväsendet är bra, men något löfte om åtgärder, att man verkligen skall ta fram promemoriorna ur skrivbordet och se till vad vi redan nu kan lagstifta om för att öka våra samarbetsförutsättningar, antingen vi kommer med eller inte i en vidgad stormarknad, ges inte.

Den enda säkra grunden är en god ekonomisk politik, sa herr Wickman. Ja, det håller även jag med om. Det är ju då verkligen beklagligt att den svenska riksdagen bara för en kort tid sedan fick förslag om åtgärder som just skulle försvåra en ökad internationell

Ang. Sveriges handelspolitik

samverkan. Den senaste omshöjningen är givetvis en försvärande faktor, när vi skall gå över till mervärdeskatt. Handelsbalansen har herr Holmberg redan talat om.

Debatten hittills ger inte något särskilt starkt intryck av att regeringen tänker förbereda oss i handling för olika alternativ.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ta upp tre saker i statsrådet Wickmans senaste anförande, nämligen opinionsbildningen, mervärdeskatten och etableringen.

Opinionsbildningen kunde jag inte undgå att sammankoppla med mervärdeskatten. En samordning på skatteområdet framstår ju som erforderlig, men även om ingenting har sagts, har man fått intrycket att regeringen intagit en avvisande attityd gentemot mervärdeskatten. Jag tror inte svenska folket har den känslan att regeringen tänkt införa någon form av mervärdeskatt. Snarare är det väl så att varje gång oppositionspartierna nämner mervärdeskatten får vi ett avvisande svar från regeringen. Det har byggts upp en hel massa svårigheter mot den sortens skatt, och det vore bara glädjande om opinionsbildningen efter denna debatt inriktas på att skapa förståelse för mervärdeskatt i någon form.

Beträffande etableringsproblemen sade statsrådet Wickman att han inte ämnade dra upp någon debatt om investeringsbanken i detta sammanhang, men jag tyckte att han tog fram en brandfackla i det fallet. Att via denna bank söka stödja svenska företag blir nog ett ämne som kommer att diskuteras mycket. Statsrådets uttalande är lika motsägelsefullt som allt annat tal från regeringens sida om investeringsbanken. Om jag inte minns fel, har det sagts i promemoriorna att det inte alls är tal om att företag skall få stöd om de inte är bärkraftiga och konkurrenskraftiga. Är det nu ändå meningen att

Ang. Sveriges handelspolitik

investeringsbanken skall drivas så att den inte kommer att gå ihop ekonomiskt? Jag vill tillfoga: Tror statsrådet Wickman verkligen att något sådant kommer att gå helt opåtalat förbi från de länder vi samarbetar med? Om man tillämpar diskriminering i det ena fallet så kommer det säkerligen att upptäckas, även om det skulle ske i form av någon sorts hjälp från en statlig investeringsbank. Sådana tankar kan nog skrinläggas redan nu, den 10 mars, ty de kommer säkerligen inte att accepteras av de andra länderna. Därför tycker jag att den tanke är ganska förflugen som statsrådet Wickman framförde i dag om investeringsbanken och etableringsrätten.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Jag förstår att mina uttalanden om investeringsbanken verkar de förflugna, om man så till den grad misstolkar vad jag sade som herr Bengtson gjorde. Jag har aldrig ett ögonblick, vare sig i detta sammanhang eller i något annat, förutsatt att banken skulle subventionera företagen. Investeringsbanken måste få en så stor utlåningskapacitet att den kan ställa kapital till förfogande för de företag som står inför stora, och lönsamma rationaliseringar som inte kan finansieras på den existerande marknaden. Självfallet kommer bankens lån att lämnas på marknadsmässiga villkor. I framtiden kommer det i ökad omfattning att uppstå fall där företag på grund av brist på upplåningsmöjligheter på den svenska marknaden kan tvingas över till att söka delägarskap utomlands och den vägen lösa sin finansieringsfråga. Denna risk kan vi i varje fall delvis avvärja genom investeringsbanken.

Vi ska f. ö. ej vara så oroliga för reaktioner från EEC när det gäller subventionspolitik, ty vi har, gudskelov, än så länge ett mycket bättre »record» än vad medlemsstaterna i EEC kan upp-

visa. Jag kan hänvisa herr Bengtson till uppgifter om hur fransmännen rationaliserar sin stålindustri. Det finns rätt gott om subventioner i kreditgivningen där, men detta är inte någon förebild för den svenska investeringsbanken.

När jag sade att styrkan i vår ekonomi är en avgörande förutsättning för en genomförbar förhandling med EEC, så menade jag att vårt läge i dag verkligen inte är så förfärligt svagt som herr Holmberg ville låtsas att det är. Vår valutaställning är stark inte minst i jämförelse med en del andra EFTA-staters, och de framtida långsiktiga utsikterna för den svenska betalningsbalansen är också goda.

Så var det valutaregleringen på nytt. Jag tror inte vi skall föreställa oss att vår inhemska investeringsverksamhet kan klaras med kapitalimport utifrån. Det finns flera skäl mot det. Jag vill bara nämna att skall vi bereda utrymme för ökad investeringsverksamhet i vår ekonomi, så får vi nog bekväma oss att göra det genom att öka vårt eget sparande.

Sedan kom herr Holmberg tillbaka till frågan om det nordiska samarbetet i EFTA; och det är ett viktigt spörsmål. Redan i dagsläget har tack vare den nordiska sammanhållningen skapats något mer av en inre balans inom sjustatsorganisationen — denna består ju av en jätte och sex andra stater, som i förhållande till den stora brodern är väldigt små. Jag vet inte om herr Holmberg menar att vi just nu skulle göra en nordisk säraktion gentemot EEC. Det är klart att vi har anledning att med våra nordiska vänner diskutera hur de ser på den frågan. Svenska regeringen har dock sagt sig att det i varje fall tills vidare måste vara vår uppgift att i de här förhandlingarna hålla samman hela EFTA; vi bör inte genom ett nordiskt utspel bryta upp EFTA. Å andra sidan hindrar naturligtvis inte det, att Norden uppträder som en enhet inom EFTA i hela förberedelsearbetet. Detta är tvärtom na-

turligt på grund av den sammanhållning som finns mellan de nordiska länderna. Men att vi skulle i dagsläget satsa på ett isolerat nordiskt utspel, det tror jag vore olyckligt med tanke på sammanhållningen inom EFTA.

Slutligen gällde det mervärdeskatten. Jag tror att när vi framstår som kritiska mot denna skatt så är detta intryck framför allt betingat av den fantastiska upphaussning av denna skatteform, som oppositionen gjort sig skyldig till. Jag är ganska övertygad om att 90 procent av dem som hör diskussionerna om mervärdeskatt inte alls vet vad den innebär; jag vill erkänna att det har brutit i upplysningsverksamheten därvidlag. Men de måste tro, utan att kunna precisera det, att mervärdeskatt är en mystisk och fin skatt som utan att det egentligen märks skulle snabbt förbättra hela det svenska ekonomiska klimatet, liksom att regeringen på grund av någon egendomlig halsstarrighet inte vill gå med på att genomföra denna reform. Ty jag har aldrig hört att oppositionen i diskussionerna om mervärdeskatt verkligen sagt precis som det är — och det är ingenting besynnerligt med den saken: mervärdeskatten innebär höjd skatt för konsumenterna och sänkt skatt på företagen. Jag vill inte alls utesluta att det kan finnas situationer där någonting sådant är motiverat, men jag tycker att det vore bättre om man klargjorde för den svenska allmänheten vad skatten kommer att innebära för folket.

Herr WERNER (k) kort genmäle:

Herr talman! På min fråga till statsrådet Wickman om regeringens skäl för tankegången, att det är möjligt att sådana förändringar skett inom EEC att en svensk anslutning till EEC skulle vara möjlig också med hänsyn till vår neutralitetspolitik den dag det blir aktuellt med svenska förhandlingar, svarar statsrådet att det har inträffat förändringar i gemenskapens karaktär och

Ang. Sveriges handelspolitik

i hela klimatet, vilket borde göra det lättare för oss att söka inträde med hänsyn till vår neutralitetspolitik. Men så länge de politiska målsättningarna finns kvar i Romtraktaten — och Sverige har ju tidigare klart angett vilka förbehåll som därvidlag måste göras — är väl ändå dessa avgörande för om vi kan söka inträde eller inte. Klimatförändringarna i sig själva kan ju inte ersätta den formella fördragstexten.

Jag tycker att försiktigheten i handelsdepartementets redogörelse är något större än i regeringsdeklarationen, när man uttalar sig om detta; det finns nyanser mellan de båda dokumenten på den punkten.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Jag skall mycket kort upprepa vad jag sade, eftersom herr Werner lyckades ge det precis omvända tecken. Jag sade att utvecklingen i EEC-länderna inte gör det lättare för oss att acceptera Romfördragets villkor för fullt medlemskap. Den bör däremot enligt vår bedömning göra det lättare för EEC-staterna att godkänna de speciella villkor som vi för fullföljande av vår neutralitetspolitik måste uppställa för en anslutning till EEC.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet Wickman sade att oppositionen haussar upp frågan om mervärdeskatten. Det är nog inte så farligt med det. För bara någon vecka sedan, när vi diskuterade investeringsavgiften, sade jag att jag tror det är en felsyn att tro att den skall lösa alla problem. Detta har sagts många gånger från vår sida. Jag skulle egentligen inte ha behövt säga det här, om inte statsrådet Wickman hade givit en kommentar som gjorde mig något förbluffad. Han sade att mervärdeskatten innebär höjd skatt för konsumenterna och sänkt skatt för företagen och att sådant i vissa situationer »kan vara lämpligt».

Ang. Sveriges handelspolitik

Jag trodde verkligen att man inom socialdemokratien var på väg bort från sådana här försök att ställa olika grupper emot varandra. Jag trodde att när vi nu i snart tio år diskuterat denna skattefråga, vi var överens om att göra någonting som var stimulerande för produktionen, för våra möjligheter att höja levnadsstandarden för alla i detta land. Jag trodde det var utgångspunkten.

I denna situation är frågan, vilket skattesystem vi bör ha för att underlätta vårt uppgående i en stormarknad. Oavsett om vi kommer in eller ej, är den saken av stor betydelse. Man blir litet häpen över ett försök att ställa upp olika folkgrupper mot varandra och över att det inte presenteras någon helhetssyn, som rimligen borde ligga bakom denna diskussion. Jag hoppas att detta var en felsägning och att vi vid ett annat tillfälle får möjlighet att diskutera frågan ur andra synpunkter.

Herr statsrådet Wickman tog upp investeringsbanken. Jag hann inte säga någonting om den förut. Det grundläggande var, sade han, att vi har en ekonomisk politik som är bra och att detta är en förutsättning för att gå in i en stormarknad. Investeringsbanken skulle inrättas för att kunna låna ut pengar till företagen. Men, herr Wickman, i en ekonomisk politik som är vettig måste vi absolut sträva efter en kapitalmarknad som fungerar väl och helst fungerar utan statliga ingrepp. Det är alltså en väsentlig uppgift för statsmakterna att stimulera enskilt sparande och företagssparande så att man inte via statsbudgeten skall behöva tvångsspara. Det är möjligt att vi här verkligen har en skiljelinje mellan socialdemokratisk politik och liberal politik.

Herr HOLMBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom statsrådet Wickman har lämnat finansdepartementet skall vi kanske inte ta upp nå-

gon större diskussion om mervärdesskatten. Men att beskriva mervärdesskattens effekt så att den ökar skatten för konsumenterna och minskar den för företagen är kanske en väl enkel formulering av en tidigare statssekreterare i finansdepartementet. Man kunde lika väl uttrycka saken på det sättet att mervärdesskatten innebär en minskad beskattning på sysselsättningen i exportindustrin, vilket kan ha en stor betydelse just i det sammanhang som vi nu diskuterar.

Jag skall emellertid återkomma till vad jag tycker är den väsentliga frågan, nämligen Nordens ställning i dagsläget som karaktäriseras av bristen på förhandlingar. Statsrådet Wickman framhöll att det inte är riktigt att genomföra en säraktion från Nordens sida. I varje fall har den svenska regeringen den uppfattningen att vi får handla så att vi inte bryter upp EFTA. Självfallet är detta en synpunkt som jag i allra högsta grad biträder.

Men vad är det som hänt? Jätten inom EFTA, England, har drivit sin egen linje. Det lilla landet Österrike har också tagit upp förhandlingar med EEC. Jag kan inte inse att ett nordiskt initiativ på något sätt skulle störa bilden, utan det skulle snarare klara ut en del frågor om de nordiska ländernas relationer till EEC vilka förr eller senare ändå kommer att aktualiseras. Man kan mycket väl tänka sig — vi hoppas åtminstone det — en tidpunkt när England har klarat ut alla de frågor som inte är av ekonomisk innebörd, d. v. s. rent utrikespolitiska frågor, i förhållandet mellan England och EEC. När detta läge har uppnåtts är det inte säkert att det dröjer någon längre tid för exempelvis de nordiska länderna innan dessa följer efter och finner en gemensam lösning, som även täcker Nordens ekonomiska frågor.

Jag kan inte annat än beklaga att statsrådet Wickman på denna punkt representerar en viss passivitet, en överdriven försiktighet, som jag tror är

Ang. Sveriges handelspolitik

oriktig i det läge vilket nu har uppstått genom att England — visserligen vokalt — säger sig fortfarande stå fast vid Londonöverenskommelsen, men ändå i handling agerar så pass självständigt som det gör.

Herr BENGTSO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror liksom statsrådet Wickman att kunskaperna om mervärdeskatten inte är särskilt stora. Men med hänsyn till detta och till att denna skatt dock kan bli aktuell kan man inom oppositionen, eftersom upplysningarna från regeringshåll inte är särskilt utförliga, undra om ändå inte regeringspartiet borde känna något ansvar för att korrekta upplysningar lämnas om mervärdeskatten. Sådana uppgifter har ju hittills lyst med sin frånvaro. Vi har bara fått en del polemiska inlägg mot mervärdeskatten från detta håll.

Detta förhållande har enligt min mening givit svenska folket det intrycket att regeringen inte avser att införa någon mervärdeskatt. Man har på denna punkt att fullfölja en opinionsbildande verksamhet.

Jag skall inte vidare gå in på frågan om investeringsbanken, men jag vill påpeka att vi sedan de fem raderna om denna i finansplanen publicerades har fått pressa ut varje upplysning om vad som skall ske i denna fråga. Jag vet inte vad detta kan bero på. Vi har fått så knapphändiga, ofullständiga och motsägelsefyllda upplysningar att det inte är underligt att vi litet till mans ställer oss frågande.

Statsrådet Wickman framhöll i dag att det inte är meningen att investeringsbanken på något sätt skulle användas för subventionerande verksamhet. Dess uppgift är att klara av kapitalproblemet, vilket skall ske på fullt marknadsmässiga villkor. Detta är en mycket värdefull upplysning, som jag vill tacka för att vi i dag har fått.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Även om vissa detaljfrågor i detta sammanhang som rör mervärdeskatt och annat har sin givna betydelse när Sverige måhända inom några år skall uppta konkurrensen på Europamarknaden, är det väl ändå på det sättet, efter vad som har upplysts, att det pågår utredningar inom finansdepartementet på detta område. Jag förmodar att om vi skall kunna på lika villkor konkurrera handelspolitiskt i en framtid, måste den svenska regeringen i likhet med vad oppositionen har föreslagit komma fram till att införa en mervärdeskatt. Hur den över huvud taget skall utformas är det väl inte tillfälle i dag att ge sig in på.

Herr talman! Utöver detta vill jag inledningsvis göra ett för mig positivt konstaterande. När vi de första gångerna diskuterade EEC, var lägren rätt skilda i svensk politik. Verkligheten var väl sådan att det gick en skiljelinje mellan å ena sidan centerpartiet och socialdemokratien och å andra sidan högern och folkpartiet. Det är så mycket mera glädjande att man i dagens situation icke hemfaller åt de propåer som den gången fördes fram i diskussionen.

Den redogörelse som statsrådet Wickman här har lämnat visar både positiva och negativa sidor. Med tillfredsställelse noterar man EFTA:s agerande i fråga om tullavvecklingen, och i det sammanhanget vill jag, herr statsråd, bara uttrycka den förhoppningen att den engelska regeringen så som tidigare har skett i fråga om genomförande av vissa åtgärder, i fortsättningen inte skall hindra de handelspolitiska relationerna inom EFTA.

I fråga om tullavvecklingen spelar förhandlingarna i Kennedyronden alldeles naturligt en väsentlig roll inte bara inom utan också utanför Europa. Till det positiva får vi notera den nordiska gemenskapen som även regeringsdeklarationen ger uttryck för. Här vill jag säga ifrån att även om Nordiska

Ang. Sveriges handelspolitik

rådet efter EFTA:s tillkomst i handelspolitiskt avseende måhända inte spelat den roll som tidigare var tänkt, har Nordiska rådet fördjupat gemenskapen. Jag förmodar att detta har varit en bidragande orsak i positiv riktning till de här åberopade gemensamma förhandlingarna.

Jag vill till detta även knyta den förhoppningen att när reella förhandlingar om den gemensamma marknaden blir möjliga, de nordiska länderna skall uppträda med samma solidaritet som jag här alldeles nyss har påvisat. Det gemensamma utrymmet i fråga om handeln är ju så stort att de nordiska länderna gott och väl kan hävda sig gentemot någon eller några av de s.k. supermakterna. Det som dessutom är glädjande inte minst från svensk synpunkt är den ökade handeln mellan de nordiska länderna. Låt mig också stryka under vad som sägs i regeringsdeklarationen om nödvändigheten av att öka vår handel med öststaterna. För ett neutralt land som vårt med vår geografiska placering anser jag det viktigt att handelsförbindelserna med hela vår omvärld sker objektivt neutralt.

Till det mindre glädjande för de skandinaviska länderna hör resultatet av Wilsons goodwillresor till EEC-staternas huvudstäder. Även om Englands utrikesminister Brown i Stockholm gav till känna en viss optimism, så finns det faktiskt en negativ inställning hos stora grupper i England till den gemensamma marknaden. Det finns i England en opinion mot ett inträde i EEC.

Får jag fråga statsrådet Wickman följande: Tror statsrådet att engelska regeringen har en ärlig strävan att komma med i EEC? Skulle vad som sker vara mer eller mindre ett avlelaude propagandajippo för Englands egen skull, så kommer ju även de nordiska länderna utan egen förskyllan och värdighet i en negativ ställning.

Låt mig i detta sammanhang få ställa ännu en fråga till statsrådet. Om de Gaulles regering efter den slutliga

valomgången sitter kvar och man kan förmoda att vetorätten mot England då fortfarande finns kvar, har de nordiska länderna i en sådan situation — givetvis efter överläggningar med England och om dessa blivit positiva — en möjlighet att med Londonöverenskommelsen i minnet inleda förhandlingar om ett separat inträde för de nordiska länderna i EEC? Om vårt land i ett sådant läge skulle ha möjlighet att komma med i den gemensamma marknaden, så kommer nästa frågeställning. Romtraktaten är inte ändrad. Hur blir resultatet av de förhandlingar som kommer att äga rum? Vi talar i dagens läge uteslutande om ett medlemskap de facto, men kvar står den uppfattning som jag här inledningsvis framförde att vi har fört och för en neutralitetspolitik, och då bör man väl om möjligt söka andra vägar än ett direkt medlemskap.

Jag vet inte om jag lyssnade dåligt till statsrådet, men jag fick över huvud taget ingen riktigt klar bild av var regeringen står i detta sammanhang. Det är min absoluta övertygelse att man på inget sätt har vikit från den linje — jag upprepar det — som vid ett tidigare tillfälle var centerpartiets och socialdemokraternas linje.

Utöver detta vill jag göra någon eller några frågor till statsrådet. Genomför man nu en harmonisering i fråga om tullarna inom EEC, åtföljd av den bebådade yttre tullmuren, EEC-tullmuren, hur kommer då svenska regeringen att ställa sig? För närvarande är ju våra importtullar de mest liberala i Europa, men man har väl inte i någon större utsträckning beträtt denna väg på vissa sektorer. Jag vill bara ta exempel från textil- och skoindustrierna. Jag ber min mittenbroder, herr Dahlén, om överseende, om jag i denna fråga inte har precis samma inställning som han gett uttryck för från talarstolen här tidigare i dag.

Själv har jag i en interpellation påpekat dessa problem. Vi är alla medvetna om att det över huvud taget inte

finns något som kan kallas för reella världsmarknadspriser. Exporten från de flesta länder är mer eller mindre subventionerad. Kostnadsläget är i dag i vårt land sådant att industrien har svårigheter, och nödig hänsyn härtill bör tas. Arbetsmarknadsläget innebär också att man mycket noga bör överväga, om vi i fortsättningen orkar med denna liberala ohämmade import.

Jag vill med detta fråga, om man inte i större utsträckning än som hittills har skett bör beakta hemmainsidriens svårigheter. Det är så mycket mer nödvändigt som vi är ense om att det skall finnas trygghet i anställningen för våra svenska löntagare, och till detta vill jag foga vårt ansvar för våra företagare.

Till sist, herr talman, vill jag beröra en fråga som gäller det svenska jordbruket sett i samband med en fri marknad. Jag skall, herr statsråd, inte alls på något sätt ta upp en jordbrukspolitisk debatt, ty det är ju inte meningen med den handelspolitiska debatt som nu pågår. Jag vill här bara påpeka, att det inom svenskt jordbruk mer än i något annat land har pågått såväl en inre som en yttre rationalisering. Denna kommer att fortsätta av sin egen naturliga kraft — och där skall jag sätta punkt. Lönsamheten är i dag sådan att vi mot ett sådant påstående inte kan resa några som helst invändningar. Låt mig, herr talman, bara inom parentes säga — även om det inte hör till debatten — att det inte finns någon anledning att uppförstora denna fråga, när vi vet att cirka 4 öre av inkomstkronan direkt angår jordbruket.

Min fråga blir: Är regeringen beredd att inom EFTA och framför allt med tanke på den gemensamma europeiska marknaden låta det svenska jordbruket konkurrera på lika villkor?

Om regeringen icke accepterar denna linje, blir resultatet, att även om vi får en självförsörjningsgrad när det gäller livsmedel på låt mig säga 60 eller 70 procent, så kommer med eventuella

medgivanden från andra länder i fråga om kvottilldelning eller särskilda listor utan hänsynstagande till lika rätt en onaturlig affärsmässig prispress att i hög grad förstöra möjligheterna för det som jag vill beteckna som företaget Svenskt Jordbruk.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var ett yttrande av herr Sundin som föranledde mig att begära replik.

Jag blev något förvånad över hans formulering i fråga om den import som äger rum från olika länder till vårt land. Det intryck jag fick av hans anförande var att han ansåg, att jag hade nonchalerat hela problemet och tyckt att man inte behövde göra någonting. Herr Sundin hade väl inte tillfälle att höra, då jag närmare utvecklade mina synpunkter i remissdebatten, men det var just därför att detta är ett allvarligt problem ur många synpunkter, som jag då krävde besked av handelsministern om vad han hade för avsikt att göra för att på en gång underlätta möjligheterna för u-länderna att driva handel med oss och samtidigt se till att den svenska företagsamheten inte kom i orimliga svårigheter.

Jag hade inte tagit upp det problemet, om det hade varit så enkelt att man kan nonchalera det.

Jag hoppas att herr Sundin väl i grunden har samma inställning, att nog vore det förfärligt olyckligt om vi helt plötsligt, utifrån vårt gemensamma personliga intresse för u-länderna, skall säga: Nej, nu får vi säga stopp!

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det verkar underligt, herr Dahlén, att mittenpartierna över huvud taget skall diskutera denna fråga. Jag förmodar att skiljelinjerna i och för sig inte är stora. Skulle det ha varit ett missförstånd från min sida, beklagar jag detta.

Ang. Sveriges handelspolitik

När emellertid herr Dahlén bl. a. var inne på den import som kommer från Korea, och jag själv, som är i mycket nära kontakt med såväl textil- som skoindustri i vårt land, med bestämdhet hävdar, att våra svenska löntagare skall känna trygghet i anställningen, då förmodar jag att man i fortsättningen inte bara så där ohämmat bör vara vänlig mot u-länderna, även om jag, som herr Dahlén vet, har en mycket positiv inställning till u-hjälpen. Vi måste också ta nödig hänsyn till de ekonomiska resurser och till det arbetsmarknadsläge, som råder inom vårt eget land.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Det är tillfredsställande att vi i dag, när riksdagen behandlar den handelspolitiska situationen för vårt land, kan konstatera att EFTA:s målsättning, ett industriellt frihandelsområde för en marknad på nästan 100 miljoner människor, nu i huvudsak är genomförd; dessutom tre år tidigare än beräknat. Det är angeläget att detta samarbete som betydligt så mycket för vår handel, framför allt för handelsutbytet med de nordiska länderna, fördjupas och förstärks. Den andra målsättningen för EFTA, att åstadkomma ett i handelspolitiskt avseende enat Västeuropa, innebärande bl. a. ett förenande av de två handelsblocken till en marknad, den återstår att förverkliga. Jag skall inte här diskutera de olika förhandlingsalternativ som kan komma att uppstå för vårt land, de har ju redan belysts av den debatt som hittills varit.

Herr Sundin framhöll i början av sitt anförande att när frågan om anslutning till EEC var aktuell för några år sedan riksdagen då var uppdelad i två olika läger. Låt mig bara framhålla att folkpartiet då hade en positiv inställning till en anslutning till EEC. Men vi bestämde oss aldrig för formen. Vi ville först undersöka de olika alternativen

för anslutning, associering eller medlemskap, för att sedan bestämma vilken form som skulle väljas. Däremot fanns det tydligen andra, som först ville bestämma formen, innan de olika alternativen undersöktes. Det är emellertid saker och ting som tillhör det förgångna och som inte behöver diskuteras i dag.

För ett land som vårt, där den ekonomiska utvecklingen i hög grad är beroende av varuutbytet med andra länder, måste strävandena mot en europeisk marknad vara av utomordentlig vikt.

För att de industribranscher, som till väsentlig del utgör grunden för vår ekonomiska tillväxt, skall kunna hålla sin position och utvecklas på den internationella marknaden krävs att vårt marknadsunderlag ytterligare utvidgas. Det får i varje fall inte krympa, vilket kan bli följden när EEC:s tullmur den 1 juli nästa år nått sin definitiva nivå. Det gäller t. ex. våra viktigare industrier inom det mekaniska verkstadsområdet. Många av våra mest utvecklingsbara företag har ju redan etablerat sig innanför EEC:s tullmur för att inte gå miste om en viktig marknad.

Detta har kanske i och för sig inte varit av någon större olägenhet, sägs det, så länge vi här i landet ändå har haft ett expanderande näringsliv med brist på bl. a. yrkesskicklig arbetskraft och kapital. Men det bör framhållas, att de företag som etablerar filialer i EEC-länderna i regel tillhör de mest progressiva och framgångsrika företagen. Ett bortfall av den produktion som förläggs till annat land är naturligtvis till nackdel för vår produktionsutveckling inom landet och för vår ekonomiska tillväxt. Att den 22-procentiga tullen tvingar t. ex. Volvo att för att kunna konkurrera med EEC-ländernas bilfabrikation förlägga en hopsättningsfabrik till Västtyskland, som lika gärna kunde ligga på Hisingen, är naturligtvis inte bra.

Det kan också anföras andra skäl för

Ang. Sveriges handelspolitik

att vi bör vara intresserade av att förhandlingar om inträde i EEC kommer till stånd snarast möjligt. Vårt näringsliv befinner sig ju i mycket snabb utveckling. Vi talar om behovet av en fortgående strukturomvandling för att kunna följa med i den internationella konkurrensen. I regeringens presentation av tankegångarna kring den pålänkta investeringsbanken talas det om behovet av långtgående åtgärder som ställer krav på mycket stora kapitalinsatser.

Men denna omvandlingsprocess är ju en internationell företeelse, som äger rum i alla industriländer. Inom EEC kommer naturligtvis omställningen av näringslivet att inriktas på största möjliga effektivitet och största möjliga samarbete inom denna stora marknad, en marknad omfattande 200 miljoner människor med dess mycket stora gemensamma resurser. Denna omställning både i fråga om näringslivets struktur, dess inriktning och arbetsfördelning sker efter denna stora marknads förutsättningar. De större resurserna ger kanske möjligheter till snabbare utveckling, större och andra samarbetsmöjligheter mellan företagen, t. ex. för underleverantörer, och på många områden kanske också till större företagsenheter.

Är det då inte stor risk för att vår industri, som säkerligen har stora förutsättningar att hävda sig om den får starta i tid och från samma utgångsläge, kommer för sent in i denna omställning och denna inriktning mot den stora marknads förutsättningar? Det gäller t. ex. på ett för den industriella utvecklingen så viktigt område som forskningen, där en samordning av EEC-staternas resurser naturligtvis kan leda till sådana resultat som ett enskilt land aldrig kan nå. Många forskningsprojekt i våra dagar kräver sådana resurser, att det är otänkbart att ett litet land, även om det är ett välutvecklat industriland, ens kan tänka på att ägna sig åt detsamma.

Låt mig ur en redogörelse över aktuella EEC-frågor, som skrivits på Industriförbundet, citera vad vice ordföranden i EEC-kommissionen, Robert Marjolin, sagt om forskningsfrågan inom den gemensamma marknaden: »Visserligen talar man i dag väldigt ofta om den vetenskapliga forskningen och dess betydelse, men det är tveksamt om opinionen är medveten om den roll som vetenskapen verkligen spelar i vårt samhälle.»

Hur skall vi då stimulera forskningen inom EEC, frågar han och föreslår följande frågor, som varje land för sig kan vidta: Öka de allmänna bidragen till tillämpad forskning och utveckling; avskaffa sådana hinder som står i vägen för bildandet av större företagsenheter; föra en ekonomisk politik som gör det möjligt för företagen att finansiera sina forsknings- och utvecklingsprogram i högre grad än vad nu är fallet.

Därefter föreslår han följande åtgärder som kan vidtas i samarbete mellan EEC-länderna: Tillförsäkra maximal spridning av de vetenskapliga forskningsresultaten, t. ex. genom skapandet av clearingscentraler; tillförsäkra fri rörlighet för forskare mellan universitet och andra högre läroanstalter i EEC-länderna; uppmontra och främja samarbetet mellan universiteten.

Det synes mig som om ett industriland, som i framtiden måste stå utanför denna forskningsgemenskap, kommer att ha ett starkt handikapp. Jag är medveten om att statsrådet Wickman tagit initiativ för att stimulera industriens forskningsinsatser i detta land, och visst är det angeläget att satsa hårt på vår inhemska forskning, men jag tror att ett sådant samarbete i en vidgad marknad måste vara av utomordentligt stor betydelse även för vår industri.

Även om utvecklingen inom många områden sannolikt går mot koncentration — mot större enheter — kommer dock stormarknaderna även i framtiden att ha ett betydande inslag av mindre

Ang. Sveriges handelspolitik

och medelstora företag. Stormarknaden USA, som t. ex. i tekniskt avseende ligger en bra bit före Europa, visar att de mindre och medelstora företagen har mycket viktiga funktioner i ett högt utvecklat näringsliv. Jag vill även i dag framhålla att den näringspolitiska debatten i vårt land enligt min mening tenderar till att undervärdera dessa företags insatser.

Låt mig citera professor Dahmén, som i sitt anförande vid konferensen »Vårt ekonomiska läge» häromdagen bl. a. sade följande: »Betoningen av de stora enheternas överväldigande konkurrenskraft har blivit en mani här i landet på senare år, av någon anledning huvudsakligen bland politiker, kanslihusfolk, organisationstjänstemän och litteratörer. Alltför många har angripits av en lust att dramatisera vissa obestridliga förändringar i förutsättningarna för delar av industrien. Liksom tidigare har den mindre och medelstora industrien i många branscher i verkligheten en väl så stor konkurrenskraft som mycket stora företag.»

Det är av betydelse även för dessa företag att vi så snart som möjligt kommer in i det vidgade europeiska samarbetet. Det är naturligtvis svårare för de mindre företagen att alltför långt i efterhand tränga sig in i den fördelning av arbetsuppgifter och funktioner, som näringslivet inom stormarknaden kommer att vara uppbyggt av. EEC-tullarna försvårar ju även för svenska industrier att få beställningar på underleveranser till EEC-länderna, under det att underleverantörerna från den gemensamma marknaden har bättre konkurrensförmåga på den svenska marknaden i stort sett på samma villkor som de svenska företagen.

I de exportframgångar som vi har haft under den senaste tioårsperioden har även de mindre och medelstora företagen haft en betydande del. Det är framför allt inom verkstadsindustrien som denna företagskategori kunnat häv-

da sig på den internationella marknaden.

Det är ofta så, att de mindre företagen inte har de kunskaper som krävs för exportframgångar. Man har goda kunskaper och erfarenheter beträffande den tekniska sidan av produktionen men försäljningssidan har ofta varit försummad.

Här har Småindustrins Exportbyrå varit till stor nytta. Exportbyrån har cirka 1 200 registrerade klienter, men har kontakt med betydligt flera. Små industrins Exportbyrå fungerar i verkligheten som exportavdelning för ett mycket stort antal mindre och medelstora företag. Under de senaste åren har man koncentrerat sig på kollektiva utställningar i andra länder där många enskilda företag har framträtt som en svensk enhet. En utställning i den riktningen är båtmässan i Hamburg, som just avslutats och där Småindustrins Exportbyrå deltagit.

Ett annat medel att skapa köpkontakt för de mindre företag är de gruppresor som Småindustrins Exportbyrå ordnar. De har gått till USA, England, Holland, Belgien, Frankrike, Västtyskland, Österrike, och nu står Finland närmast i tur. Genom dessa resor, där kontakterna med köpareföretagen omsorgsfullt läggs upp på förhand, har exportbyråns rutinerade personal varit till utomordentligt god hjälp.

Småindustrins Exportbyrå, som således är en exportavdelning för ett tusental företag, har en personalbesättning på fyra manliga tjänstemän plus ett par sekreterare och ett statsanslag innevarande verksamhetsår på 293 000 kronor. Småindustrins Exportbyrå begärde en kraftig ökning av anslaget detta år. Jag tycker att exportbyrån under de gångna åren har varit mycket försiktig i sina anslagsäskanden. Nu ville man emellertid ha 467 000 kronor för att skapa utrymme för ytterligare personalresurser, men anslaget har i statsverkspropositionen skurits ned till

Ang. Sveriges handelspolitik

367 000 kronor. Jag vill framhålla, att ett satsande på Småindustrins Exportbyrå skulle gynna de mindre och medelstora företagens exportansträngningar. Alla åtgärder vi kan vidtaga för att verksamt främja exporten är till gagn för samhällsekonomin, och det gäller även de mindre och medelstora företagen. Jag tror att en satsning på dessa företags exportansträngningar skulle ge god valuta.

Man kan även vidtaga andra åtgärder för att främja de mindre och medelstora företagens exportmöjligheter, bl. a. permanenta utställningar med god service i utlandet. Jag tror att vi därvidlag har en del att lära av andra länder, bl. a. Danmark. Man kan vidtaga åtgärder för att stimulera samarbetet både i fråga om produktion och marknadsföring. Jag tycker att den permanenta utställningen Norrland-center, som helt nyligen öppnades här i Stockholm och där norrlandsföretag genom denna gemensamma åtgärd söker uppnå bättre kontakt med köpare i både vårt land och utlandet, manar till efterföljd när det gäller vårt lands insatser på den internationella marknaden.

Här har i dag berörts kapitalförsörjningen till våra exportindustrier. Man har varit inne på frågan om investeringsbanken. I det sammanhanget skulle jag också vilja säga, att det är alldeles nödvändigt att man här inte glömmer bort de mindre och medelstora företagens kreditsituation och att man även vidtar åtgärder för att dessa företag skall få den andel av kreditförsörjningen som motsvarar deras produktiva insatser.

Det var inte min mening att i dag ta upp företagens kapitalförsörjning, men jag vill bara mycket kort nämna några siffror, som belyser situationen för företag med upp till 50 anställda. Den totala utlåningen från kreditinstitutet till industrien var år 1965 12,6 miljarder kronor. Av denna kreditvolym gick 1,9 miljard kronor till de mindre företagen, d. v. s. ungefär 15 pro-

cent av den totala kreditvolymen till industrien. Samtidigt kan konstateras att den mindre industrien svarade för 22 procent av industriens totala produktionsinsats, uttryckt i förädlingsvärde. Det är alltså en betydande disproportion mellan kredittillflödet från kreditinstitutet och produktionsinsatsen. Denna disproportion kan uttryckt i kronor beräknas till ungefär en miljard.

Här kan många åtgärder vidtagas för att lätta de mindre företagens kreditförsörjning, bland annat vidgade möjligheter för bankerna att slussa över AP-pengar, ökad utlåningsvolym för AB Industrikredit och AB Företagskredit, liksom även för företagareföreningarna.

Ett mycket glädjande resultat av utvecklingen inom EFTA är den kraftiga ökningen av handeln mellan de nordiska länderna. I regeringsdeklarationen anges att handeln med våra nordiska grannstater i det närmaste tredubblats från 1959 till 1966. De nordiska länderna har blivit mer och mer beroende av varandra som marknader och det bör ju också medföra en fortsatt samordning och ett vidgat samarbete inom näringslivet.

De ökade ekonomiska relationerna har ju också resulterat i ett gemensamt nordiskt framträdande i Kennedyrundan. Jag instämmer gärna i regeringens formulering att det måste betraktas som en händelse av utomordentlig betydelse för det nordiska samarbetet. Enligt regeringsdeklarationen hade Sverige liksom de övriga nordiska länderna till en början svårt att få gehör för sina krav, men sedan samarbetet inleddes har förhandlingarna utvecklats på ett tillfredsställande sätt.

Om detta samarbete inom internationell handel kan stärkas och fördjupas, så att Norden gentemot våra handelspartners framstår som en enhet, måste detta i alla handelspolitiska sammanhang förstärka vår förhandlingsposition. Norden är med sina 20 miljoner konsumenter och sin relativt höga lev-

Ang. Sveriges handelspolitik

nadsstandard ett handelsblock med stor köpkraft, och framför allt kan ju i framtida förhandlingar om ett inträde i EEC det faktum att de nordiska länderna tillsammans är EEC:s största kund påverka dem i gynnsam riktning. EEC:s export till Norden 1965 uppgick till 3,7 miljarder dollar. Den var således större än EEC:s export till USA, som uppgick till 3,4 miljarder dollar. Det är glädjande att höra statsrådet Wickmans tro på att den gemensamma nordiska marknaden har kommit för att stanna.

Regeringsdeklarationen speglar en positiv inställning till vårt lands anslutning till EEC. Det framhålls att man inom EFTA med all kraft kommer att fortsätta ansträngningarna att söka förena de två handelsblocken till en enad marknad, men det är ovisst när förhandlingarna mellan EEC och EFTAländerna kan komma till stånd. Jag vill uttrycka en förhoppning om att dessa förhandlingar inte dröjer alltför länge och att regeringen är förberedd för de olika alternativ som kan tänkas vid sådana förhandlingar. Om det finns en strävan att snarast möjligt ansluta Sverige till den gemensamma marknaden, så är det naturligtvis även nödvändigt att hålla en hög beredskap, att vara väl förberedd. Det har sagts tidigare i debatten, att det är utomordentligt viktigt med en hög utredningsberedskap, att man noga följer utvecklingen i EEC-länderna och att man förbereder sig för att kunna börja förhandlingar med minsta möjliga tidsutdräkt.

Även jag vill emellertid understryka att förberedelserna också bör bestå i konkreta åtgärder på olika näringspolitiska plan. Jag hade tänkt säga några ord om en reformering av vårt skattesystem, men debatten har i det närmaste redan uttömt detta ämne. Låt mig bara säga att ett starkt motiv för att reformera skattesystemet är ju att det nu inom EEC sker en harmonisering av skatterna för att förhindra att olika

bestämmelser i medlemstaterna snedvrider konkurrensen. År 1970 skall mervärdeskatt vara genomförd i EEC. Jag tycker att detta är ett motiv för att en reform påskyndas även i vårt land. Nu har statsrådet Wickman talat om, liksom finansministern gjort tidigare, att den tekniska utredningen inom departementet är i det närmaste klar och att det i det avseendet föreligger en hög beredskap. Det skall gå att införa mervärdeskatt med mycket kort varsel. Med tanke på den stimulans som omläggningen av hela skattesystemet skulle ha för näringslivet i den hårdnande konkurrensen tycker jag inte att man skall vänta med detta genomförande till dess vi står inför en ansökan till EEC utan det bör ske snarast möjligt.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Regeringsanförandet gav en värdefull historisk redogörelse för de senaste årens händelseutveckling och en överblick av det aktuella läget. Jag tänker inte framföra någon egentlig kritik, men vissa nyanseringar i bedömningen skall jag tillåta mig.

En milstolpe på vägen mot framtiden var otvivelaktigt den vid årsskiftet i huvudsak slutförda tullavtrappningen i EFTA. Inom näringslivet är man väl medveten om de fördelar som detta stora industriella frihandelsområde fört med sig. Att särskilt den kraftiga ökningen av den nordiska samhandeln är ett glädjeämne vill också jag understryka. Från min egen utsiktsplats i Malmö har jag med intresse följt utvecklingen av denna handel och framför allt det stigande varuutbytet över Öresund; den nordiska marknaden är i Skåne en levande daglig realitet, skulle jag vilja säga.

Men EFTA är ju ingen slutstation. Med tanke härpå emotsåg jag och många med mig med stor förväntan vad regeringsdeklarationen efter det senaste ministermötet i EFTA:s tecken i Stockholm skulle innehålla om de fortsatta integrationssträvandena och det aktu-

ella förhandlingsläget efter Storbritanniens nyligen avslutade sonderingar under herrarna Wilsons och Browns sightseeing i EEC-huvudstäderna. Det blev emellertid en spänd förväntans upplösning i intet. Jag anklagar förvisso inte statsrådet Wickman för detta — det rör han inte för — men kanske en närmare analys från svenska regeringens sida av det aktuella förhandlingsläget och av vårt eget lands age-
rande kunde ha varit på sin plats.

Det synes mig som om två förhandlingsalternativ för dagen föreligger. Det ena alternativet är att engelsmännen inom de närmaste månaderna gör allvar av sin önskan att söka inträde i EEC och formligen ansöker härom. Enligt dagens tidningar är oddsen i London för att en sådan ansökan kommer i maj månad. Man får hoppas att förhandlingsklimatet skall vara bättre denna gång än det var 1963. Såvitt jag kan begripa, måste ansökan komma att gälla fullt medlemskap. En associering är för Englands del utesluten, om jag rätt förstår saken. I utländska tidningar har det sagts att general de Gaulle vid Harold Wilsons besök i Paris skulle ha antytt en tredje möjlighet — »quelque-chose des nouveaux et différent», något nytt och olika. Men därom vet man ju inte något närmare.

Om England inger sin ansökan, utgår jag från att vårt eget land också måste omedelbart och i ett sammanhang aktualisera frågan om svensk ansökan samtidigt med en motsvarande aktion av de övriga nordiska länderna. Jag hoppas att herrarna Lange och Wickman och övriga kolleger ligger i startgroparna utan alltför stora handikapp. Jag förutsätter att regeringen då har färdigstuderat vilka förbehåll som krävs från svensk sida med hänsyn till vår alliansfria utrikespolitik. Som den politiska utvecklingen gått inom EEC de senaste åren, bör väl helst ingenting annat än ett fullt medlemskap komma i fråga för Sveriges del. I regeringsdeklarationen har man inte närmare gett

Ang. Sveriges handelspolitik

sig in på den saken. Platsen som en dirigerad satellit till de stora skulle, tycker jag, inte vara så angenäm ur svensk synpunkt.

De tidigare betänkligheterna mot Romavtalets regler om majoritetsbeslut i ministerrådet — några talare har varit inne på det — bör enligt min mening numera vara ett övervunnet stadium sedan man vid Luxemburgmötet i följd på Frankrikes krav enade sig om att för de stora avgörandena tills vidare kräva full enighet. Att majoritetsbeslut må förekomma i tillämpningsfrågor är det ingenting att säga om; en sådan ordning har man ju även inom EFTA.

Jag vill emellertid gärna i detta sammanhang ge uttryck åt den förhoppningen, att en svensk ansökan inte på förhand förknippas med ett uppstaplande av villkor på varandra på sätt som tidigare har skett. Jag tror att en del av de onödiga förbehåll, som förra gången gjordes och som ofta ventilerats i den offentliga debatten, numera utan vidare kan släppas — eller »spolas», som det heter på dagens språk. Det säkraste sättet att åstadkomma ett misslyckande av förhandlingarna är, såvitt jag förstår, att ställa omöjliga villkor. Sverige hör dessvärre inte till de mest populära länderna på kontinenten. Vi kommer inte att tas emot med öppna armar enbart för våra vackra ögons skull.

Det andra alternativet är att engelsmännen vilar på hanen och ställer sin inträdesansökan mer eller mindre på framtiden, d. v. s. med utgångspunkt från att förhandlingarna givit vid handen att de Gaulle även denna gång på ett eller annat sätt kommer att upprepa sitt veto, d. v. s. Frankrikes nej.

Hur vårt land då skall förfara är det för en enskild riksdagsman utan tillräckliga möjligheter att tränga in i den invecklade problematiken omöjligt att ha någon absolut och bestämd mening om. Det skulle i så fall endast bli ett hypotetiskt resonemang, och ett sådant ligger inte precis för min röst.

Ang. Sveriges handelspolitik

Den konservative folketingsledamoten Poul Möller framförde i Europarådet i september den liknelsen, att om ledarskeppet i en konvoj råkar ut för haveri, måste de enskilda småfartygen i ledarskeppets kölvatten söka sig till hamnen bäst de kan. Det kan ligga mycket i detta; det tål nog att tänka igenom innan avgörandet träffas, kanske genom någon form av skeppsråd.

Det nordiska blocket bör kunna ha ett eget förhandlingsutrymme. Jag tror att statsrådet Wickman hade rätt när han sade, att det kanske ur EEC-synpunkt är lättare att ta emot Norden än att svälja England. Det fordras i varje fall i detta senare alternativ en stark positiv vilja, en aktivitet från den svenska regeringens sida, förknippad med gott omdöme, parat med försiktighet. Vi får i vilket fall som helst inte utsätta oss för riskerna att sätta oss mellan två stolar, d. v. s. riskera EFTA utan visshet om att vinna EEC.

Jag noterar med tillfredsställelse uppgifterna i regeringsdeklarationen om det omfattande utredningsarbete som utförts respektive pågår. Jag vill också begagna tillfället att ge en eloge till vår utrikesrepresentation, inte minst den i Bryssel, för dess vakna iakttagelser på detta område.

I avvaktan på lösningen av det större integrationsproblemet bör EFTA-regeringarna se till att EFTA inte undermineras inifrån. Jag syftar inte på faran av att Österrike går över till EEC-lägret, jag syftar på en annan sak, som jag skulle vilja kalla det erosionsfenomen som har uppträtt inom EFTA och som består däri att det ena landet efter det andra isolerat sänker tullen för någon viss vara, därmed urholkande de tullpreferenser, som dock är det sammanhållande elementet i EFTA. Vi har gjort så själva i ett enstaka fall, Danmark har gjort det och framför allt har Norge och Finland gjort det.

Jag skall ta ett par exempel. Norge har på senare tid avskaffat tullarna på borrhonor, som tidigare uppgick till

mellan 12,5 och 20 procent. Tullarna på rulltrappor har sänkts från 20 procent till 10 procent och tullen på radio- och TV-komponenter, som uppgick till mellan 10 procent och 20 procent, har slopats. Dessutom har tullen på rayon-silkegarner och på ull halverats.

Också Danmark har genomfört några sådana tullsänkningar, som kanske i stort sett inte är så viktiga, dock med ett undantag, nämligen den tullfrihet som har införts för vissa elektriska ugnar.

Även Finland uppvisar sådana fenomen. Detta gäller t. ex. vissa halvfabrikat på järn- och stålområdet, bl. a. band, för vilka tullarna tidigare varierade mellan 10 procent och 20 procent men vilka nu blivit tullfria. Samma förhållande gäller plåt, som nu blivit tullfri, liksom sömlösa rör och aluminiumfolier, på vilket tidigare utgick en 23-procentig tull.

Det är svenska intressen, som träffas av dessa åtgärder. Man kan fråga sig hur det förhåller sig med den berömda EFTA-solidariteten på detta område. Det är en betänkelig utveckling. Om den fortsätter, förlorar de nordiska länderna sin attraktion som partners inom EEC. Varorna kommer in i respektive länder utan tullpålägg trots att det inte åstadkommit någon förening mellan blocken.

Jag undrar om statsrådet Lange, som nu har uppenbarat sig i kammaren — jag vet inte om han hört mina synpunkter på detta — har några kommentarer att göra?

Denna företeelse föregriper dessutom vad som kommer att hända inom GATT genom Kennedyronden.

Jag vill också särskilt stryka under att handelshindren, även om exporten för EEC-länderna gått över förväntan, börjar bli alltmera besvärande för viktiga exportvaror. Man emotser inom exportindustrien med en viss oro den 1 juli 1968, när systemet med den yttre tullmuren är färdigt. Ovissheten inför framtiden är besvärande, och åtskilliga

Ang. Sveriges handelspolitik

svenska företag etablerar sig innanför murarna för att vara på den säkra sidan, i fullt medvetande om att det eventuellt kan vara fråga om felinvesteringar om en sammanslagning sker.

I avvaktan på en framtida anslutning till EEC bör regeringspolitiken enligt min mening också syfta till att på allt sätt underlätta enskilda industriella samarbetsavtal över gränserna till EEC, möjliggörande konstruktivt samarbete via ekonomiska engagemang, utbyte av teknisk »know-how» och tekniskt forskningsarbete eller samarbete på marknadsföringsområdet.

Ett värdefullt resultat som uppnåtts — jag vet inte vilken som har äran för det — är det avtal som nyligen träffats med kol- och stålunionen. En nationell isolering på kapitalområdet motverkar å andra sidan dylika strävanden. Jag är överens med en av de tidigare talarna i denna debatt — jag tror det var herr Bengtson — om att det kan befaras att den blivande statliga investeringsbanken kommer att bidra till en viss svensk isolering på kapitalområdet.

I avvaktan på en framtida anslutning till EEC måste vi också slutligen se till att i och för sig fullt konkurrenskraftiga svenska företag, vilka mycket väl kan hävda sig på en större gemensam europeisk marknad, inte slås ut genom en mer eller mindre dumpingartad import från länder med exceptionellt låga arbetslöner.

Att EEC har ett starkt protektionistiskt inslag är det orealistiskt att bortse från. Enligt min mening får man inte offra väl rationaliserade hemmamarknadsföretag och dess anställda på extrema frihandelsprincipers altare, om jag får uttrycka mig på det viset. Jag syftar kanske inte bara på Sydkorea — i den delen hälsar jag med tillfredsställelse införandet av licensgivningen på importen från detta land. Detta ingripande är inte en så stor sak som det har blåsts upp till. Det är ingenting annat än att man har fört in en

kontingentering för detta land, liksom man har för andra östländer. Det blir inte för Sydkoreas del något totalstopp för importen utan bara någon minskning — med 30 procent, om jag inte tar fel.

I övrigt vill jag i denna sak hänvisa till en motion i ämnet som jag och ett antal meningsfränder väckt. Den behandlas väl senare under vårens lopp, och jag skall inte nu ta upp så mycket tid därmed. Men jag vill understryka att den stora omställningsprocess som pågår inom svenskt näringsliv får tas något piano, om det inte skall bli våldsamma reaktioner på arbetsmarknaden. Jag undrar om inte statsrådet Wickman själv var inne på den tanken. Jag menar att statsmakterna över huvud taget bör ägna större uppmärksamhet åt den roll som hemmamarknadsindustrien spelar för vår försörjning, vår beredskap, vår sysselsättning och framför allt för bytesbalansen. Jag instämmer i denna del helt med vad som herr Sundin sade tidigare i dag.

Det gemensamma nordiska uppträdandet i Kennedyrundan inom GATT med ambassadör Montan som sammanhållande kraft måste hälsas med tillfredsställelse.

Även jag vill ägna några ord åt varuutbytet med Sovjetunionen och andra öststater. I dessa stora länder borde föreligga en naturlig marknad för svenska exportprodukter. Men utvecklingen går mycket långsamt. Öknings-takten är, såsom framhållits i regeringsdeklarationen, mycket låg. Vid något tidigare tillfälle talade statsrådet Lange om att regeringen hade planer på viss aktivitet. Jag skulle vara tacksam om statsrådet informerade oss om vari denna aktivitet bestått och vilka resultat man därvid har vunnit.

Till sist vill jag ifrågasätta om inte invandringen till Sverige av främmande arbetskraft i rådande konjunkturläge borde hållas inom något snävare gränser än som tidigare varit fallet.

Ang. Sveriges handelspolitik

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Herr Sundin ställde en del direkta frågor till mig, och jag vill svara på dem.

Den första frågan formulerade herr Sundin kanske litet odiplomatiskt rakt på sak. Han frågade: Bedömer den svenska regeringen att den engelska regeringen har en ärlig strävan när den nu närmar sig EEC, eller är det bara fråga om — och där använde han ett i svensk politisk debatt numera populärt ord — ett propagandajippo?

Jag bortser ifrån att jag inte tycker att det är särskilt korrekt att beskriva en i hög grad vänskapligt sinnad regerings agerande med de orden.

Bakgrunden till herr Sundins fråga är naturligtvis från en viss synpunkt fullt begriplig. Man vet att det finns ett motstånd hos den största EEC-staten mot ett engelskt inträde. Man vet också att engelsmännen har stora bekymmer för sin ekonomi, problem som kortsiktigt inte blir lättare att lösa vid en anslutning, utan snarare tvärtom. Att Englands långsiktiga ekonomiska intresse ligger i en anslutning är däremot alldeles uppenbart, men det avgörande skälet för det engelska initiativet är naturligtvis politiskt, och jag tror inte att någon ett ögonblick behöver sväva i tvivelsmål om att den engelska regeringen har en mycket ärlig och uppriktig strävan att spela en ledande roll i Europa.

Mitt svar på herr Sundins fråga är alltså jakande. Det föreligger en mycket ärlig och politiskt betingad önskan att komma in i EEC från Englands sida.

Herr Sundin ställde också en hel rad hypotetiska frågor. Sådana är inte alltid så lämpliga att svara på, och ofta är det heller inte möjligt att svara på dem på ett intressant sätt.

Till den typen av frågor vill jag hänföra herr Sundins fråga om hur Sverige och Norden skall agera om det franska vetot kommer att upprepas.

Kan vi ta ett initiativ till association med EEC ensamma med England utanför, utan att bryta mot Londonöverenskommelsen?

Jag vill säga, att den situation, som uppstår ifall de engelska försöken definitiva och klart misslyckas, skulle innebära en sådan förändring av hela läget och införa ett så avgörande nytt element vid framtidsbedömningen, att de olika alternativ, som då får prövas av Sverige, givetvis i hög grad kommer att få prövas i mycket nära samverkan och gemensamt med de nordiska staterna. Även England får också ompröva sin ställning. Det är inte särskilt meningsfullt att nu ge anvisningar om hur man bör agera i den situationen.

En svensk anslutning till EEC-marknaden nödvändiggör ofrånkomligen en anpassning av den svenska tullmuren till EEC:s rådande yttre tullmur. Mitt svar på herr Sundins fråga i det sammanhanget är bara en hänvisning till vad hans partiledare sagt i andra kammaren, nämligen att de tullhöjningar som anslutningen dessvärre kommer att medföra är ett piller som vi tyvärr får svälja — jag tror det var herr Hedlunds formulering.

Den kanske viktigaste aspekten som herr Sundin tog upp gällde neutralitetspolitiken. — Jag fick nästan intrycket att han ifrågasatte om regeringens stöd kvar på samma linje som 1962 när det gäller neutralitetspolitiken, och han antydde att det skulle råda något slags tveksamhet om vår ståndpunkt i dag. Jag har svårt att förstå hur man kan inläsa någon tveksamhet i de formuleringar som gång på gång upprepats och som även upprepats i dagens regeringsdeklaration, där det heter: »Vår utrikespolitik ligger fast. Vi kan inte uppge kravet på att kunna fullfölja vår neutralitetspolitik.»

Vår ståndpunkt är helt klar. Däremot lever — det framgick framför allt av vad herr Jacobsson sade — högerpartiet kvar i lättsinnet från 1962, även

om man nu anför skäl som gör att man kan säga att detta lättsinne framstår som något ofarligare.

Herr Jacobsson hade en formulering, som jag tycker är verkligt illavarslande och oroande, om den nu inte helt enkelt har tillkommit genom ett förbiseende. Han sade, att vi i de kommande diskussionerna med EEC inte får närma oss gemensamma marknaden »med uppstaplade villkor», som skapar en negativ reaktion mot oss. Han kallade villkoren — de villkor alltså, som gäller möjligheten att fullfölja vår neutralitetspolitik — för »onödiga villkor». Jag tycker det var en beskrivning av vår utrikespolitik som ger vid handen att vi kanske — även om vi trodde att vi skulle slippa det — får återuppliva den debatt vi hade 1962. Man kan inte i det sammanhanget åberopa Luxemburgöverenskommelsen och säga, att den har löst alla problem, eftersom man där fastställt en vetorätt för varje medlemsstat i alla viktigare frågor. Vi har en tradition som det är nödvändigt för oss att följa. Den innebär att vi betraktar de avtalstexter som vi skriver under som bindande. Eftersom Romfördraget inte har ändrats med en enda bokstav av Luxemburgöverenskommelsen, kan vi inte utan vidare slå Romfördraget över ända genom en hänvisning till Luxemburgöverenskommelsen.

Frågan om importen från Sydkorea var uppe igen. Herr Dahlén hade i sitt anförande en formulering som också var litet överilad. Han ville beskriva regeringens åtgärder som att vi nu skulle säga stopp till handeln med u-länderna. Det är en beskrivning som har mycket litet med verkligheten att göra, ty den import som äger rum från Sydkorea till Sverige och som kommer att fortsätta är också i fortsättningen den största export som Sydkorea har.

Det är uppenbart att vi möter problem vid fullföljandet av vår frihandelspolitik — problem som naturligtvis blir större när vi befinner oss i ett

konjunkturläge där svårigheterna att omställa företagens produktion och arbetskraft är större än de varit under tidigare högkonjunkturer. Det kan därför vara motiverat med tillfälliga avvikelser för att göra omställningsprocessen mindre smärtsam för dem som drabbas av den, men detta innebär inte något återfall till ett protektionistiskt tänkande. Jag skulle vilja säga att det inte är huvudsakligen på grund av solidariteten med u-länderna som detta är viktigt, utan det är viktigt för vår egen skull, för att bevara effektiviteten i den svenska ekonomien.

Slutligen vill jag säga några ord med anledning av att herr Stefanson tog upp frågan om de mindre och medelstora företagen. Den diskussion som vi haft i dag skall ju inte utvecklas till en diskussion om investeringsbanken — fastän jag personligen inte skulle ha någonting emot detta — men jag vill passa på att skingra ytterligare ett missförstånd när det gäller denna bank, om ett sådant missförstånd föreligger. Självfallet kommer denna kreditinstitution inte att i sin verksamhet bara ägna sig åt stora företag. De omställningsproblem och de kreditproblem som strukturomvandlingen ställer företagen inför kommer denna bank att försöka möta helt oberoende av de lån sökande företagets storlek. Eftersom framför allt säkerhetsfrågorna är så svåra att lösa för de mindre företagen, är det möjligt att bankens speciella konstruktion gör att den i många fall kan vara alldeles särskilt intressant för de små och medelstora företagen.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Mina värderingar om eventuellt Englands ärliga uppsåt när det gäller EEC har statsrådet Wickman nu gett ett svar på — och statsrådsord skall ju vara värdebeständiga. Jag får väl tills vidare känna mig tillfreds med det svar som gavs på den frågan,

Ang. Sveriges handelspolitik

även om det i marginalen måhända kan göras en anteckning om ett visst tvivel.

Den andra frågan, som jag här tog upp, var hur Norden skulle agera om England skulle misslyckas när det gäller EEC. Herr statsrådet säger att det är en hypotetisk fråga. Då skall jag inte fördjupa mig mer i svaret än att säga att även svaret var hypotetiskt som sådant. Då får vi väl invänta den tid, om den eventuellt kommer, när nya ställningstaganden kan bli föremål för diskussion.

När det gäller tullmurarna har jag alls inte sagt att vi skall höja importtullarna, utan jag framhöll att på grund av arbetsmarknadsläget och andra orsaker skulle det finnas fog för en längre gående licensgivning än den som för närvarande över huvud taget förekommer.

Sedan vill jag be statsrådet Wickman om ursäkt, om han på något sätt tolkade min inställning så, att socialdemokratien skulle ha lämnat neutralitetspolitiken. Anledningen till att jag tog upp den saken i sammanhanget var bara att när diskussionerna för närvarande förs, trots att Romtraktaten inte på något sätt är förändrad, så talar man hela tiden om ett medlemskap som sådant. Jag tror att vi måste hålla dörarna öppna mot den principiella inställning som hela svenska folket för närvarande har och tänka oss en associering den dag det över huvud blir möjligt.

Statsrådet Wickman gick förbi en fråga — jag vet inte om det var av glömska eller medvetet — nämligen den som har med jordbruket att göra. Jag upprepar frågan och hoppas att få svar på den: Är den nuvarande regeringen beredd att låta det svenska jordbruket handelspolitiskt på lika villkor konkurrera såväl inom EFTA som inom en ännu större marknad, nämligen EEC?

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Wickman visade påtaglig irritation över ett uttryck som jag fällde, då jag varnade för onödiga villkor och förbehåll för en svensk anslutning till EEC. Han kanske inte lyssnade tillräckligt noga. Han fattade uppenbarligen inte att jag gjorde ett uttryckligt undantag för neutraliteten. Jag liksom högerpartiet är, precis på samma sätt som alla övriga partier, av den meningen att ett oeftergivligt villkor för vår anslutning är att neutraliteten skall respekteras.

Statsrådet Wickman beskyllde också oss inom högerpartiet för lättsinne. Jag bestrider det. Vi har en mycket strikt moral på detta liksom på alla andra områden. Högern har hela tiden velat säga ja till Europa och gör det även i dag. Är detta lättsinne?

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Det kanske inte, herr Jacobsson, alltid är det högsta beviset på moral att säga ja!

Jag vill också upprepa att jag tycker det är lättsinnigt att tro att det svenska högerpartiet kan omtolka Romfördraget och sätta Luxemburgöverenskommelsen i stället för Romfördragets bokstav.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h) kort genmäle:

Herr talman! Skall man tolka statsrådet Wickmans ord så att han anser att den politiska syftningen i Romfördraget är ett hinder för svensk anslutning?

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag har inte för avsikt att blanda mig i diskussionen i dag här i kammaren. Jag har ingen önskan att etablera mig som växelsångare tillsammans med min nye kollega statsrådet

Wickman. Men det må ändå, herr talman, vara mig tillåtet att säga till herr Gösta Jacobsson att Luxemburgöverenskommelsen ju innebar — med protokoll — att Frankrike uttalade att de överstatliga bestämmelserna i varje fall tills vidare icke skulle kunna tillämpas gentemot Frankrike och för Frankrike vitala intressen. De fem andra länderna tillkännagav enstämmigt, att deras uppfattning helt avvek från den som den franska regeringen gett uttryck åt och att Romfördragets bestämmelser alltså fanns där och att dessa bestämmelser också, när de fann lämpligt, borde aktualiseras.

Därför är det mycket svårt att säga om den tillfälliga nedtoning, varom regeringsdeklarationen talar, verkligen också kommer att bestå, men det är för oss av oerhört stor vikt att bilda oss en uppfattning om det. Endast framtiden kan visa var vi befinner oss.

Det var som sagt inte för att säga detta som jag fått ordet. Jag skall i stället, herr talman, besvara den fråga som herr Holmberg ställt.

Herr Holmberg har frågat om regeringen vill — eventuellt i en vitbok — redovisa vilka konkreta beredskapsåtgärder på skilda områden som regeringen vidtagit — och vilka åtgärder som planeras — för att i den marknadssituation som nu föreligger underlätta och påskynda eventuellt förestående överläggningar om svensk anslutning till EEC.

Interpellationen har nära samband med de frågeställningar som belysts i den i dag framförda regeringsdeklarationen. Genom de informationer och kommentarer som lämnats i deklarationen har interpellationen i väsentliga delar besvarats, och jag kan därför begränsa mitt direkta svar till några kompletterande synpunkter.

Det finns välgrundad anledning understryka att regeringens beredskap på integrationsområdet är utformad ej endast med hänsyn till det dagsaktuella läget, till — som herr Holmberg uttryc-

Ang. Sveriges handelspolitik

ker sig — »den marknadssituation som nu föreligger», utan med avseende på varje tänkbar situation, så långt denna kan förutses. Detta är regeringens målsättning.

Vår beredskap är hög. Den består i stora drag i att dels följa och analysera vad som händer såväl inom som utom EEC, dels så långt möjligt förbereda oss för kontaktagande vid lämplig tidpunkt och förhandling när tiden är mogen härför. Det är mot den bakgrunden man får se den beredskapsorganisation vi har till vårt förfogande.

Som nämnts i regeringsdeklarationen pågår i den interdepartementala grupp, som har till uppgift att samordna förberedelserna inför eventuella förhandlingar med EEC, en genomgång och komplettering av redan gjorda utredningar. Denna genomgång och komplettering tar sikte på inte bara att närmare kartlägga och analysera utvecklingen inom EEC utan också att ingående förbereda beslutande instanser för eventuella förhandlingar. Detta tar sig bl. a. uttryck i *dels* en bedömning av i vilken utsträckning Romfördragets regler och tillämpningen av dessa kan godtas från svensk synpunkt och vilka ändringar i den svenska lagstiftningen som behövs, *dels* — om vi har svårigheter att godta reglerna och tillämpningen — en prövning av vilka medel som står till buds för att uppnå målsättningen för den svenska politiken inom olika sakområden.

Det ligger i sakens natur att detta förberedelsearbete aldrig kan betraktas som slutfört, i varje fall inte förrän den dag vi kommit innanför EEC:s tullmur. Utvecklingen inom EEC går vidare. Förberedelsearbetet försvaras av att Romfördragets regler på en hel del områden ej förts ut i praktisk tillämpning eller av att tillämpningsbestämmelser ännu inte utarbetats. Men även vårt eget samhälle undergår förändringar, som kräver bl. a. omarbetningar av vår lagstiftning. Och även om vi därvid tar erforderlig hänsyn till EEC-mark-

Ang. Sveriges handelspolitik

nadens system kan dessa förändringar i vårt eget samhälle och vår egen lagstiftning inte undgå att komplicera förberedelsearbetet.

Redan mot denna bakgrund kan man ej räkna med att ett slutgiltigt utredningsmaterial skall kunna presenteras. Därtill kommer att materialet av naturliga skäl till stor del måste bli av förtrolig art. Det är ju fråga om ett förhandlingsunderlag. Det har samma karaktär som övrigt handelspolitiskt förhandlingsmaterial och måste behandlas på samma förtroliga sätt.

En hel del material är emellertid publicerat. Den intresserade hänvisas till senaste delen av den redogörelse för Romfördragets tillämpning under titeln »Europeiska ekonomiska gemenskapen» som handelsdepartementet gav ut i december förra året. På pärmen till denna publikation finns en förteckning över en rad skrifter angående den europeiska integrationen och utvecklingen inom EEC som handelsdepartementet gett ut sedan år 1962. Det torde inte i något annat land utanför EEC ha förekommit att en så noggrann redogörelse av Romfördraget och utvecklingen inom EEC på detta sätt under årens lopp fortlöpande redovisats allmänheten.

Men vår beredskap består självfallet inte enbart av en uppföljning av vad som faktiskt händer innanför och utanför EEC samt av utredningar och överväganden på hemmaplan. Den innefattar också kontakter och överläggningar med andra länders myndigheter och regeringar.

När det gäller kontakterna med våra nordiska grannländer vill jag utöver vad som sagts i regeringsdeklarationen hänvisa till att redan när förhandlingar med EEC var aktuella under åren 1961 och 1962 etablerades genom förmedling av nordiska ekonomiska samarbetsutskottet direkta kontakter mellan de utredande instanserna i de nordiska länderna. Vi har under hand ställt åtskilligt av vårt mycket omfattande

utredningsmaterial till dessas förorgande. Genom en sådan anordning kan utredningsresultaten stämmas av och besvärliga metodfrågor tas upp till behandling. Vi har härigenom fått en närmare samordning av de olika ländernas utredningar trots de svårigheter som hänger samman med att utredningsarbetet befinner sig på skilda stadier. De nordiska samarbetsministrarna har beslutat att samarbetet på detta område skall intensifieras.

Herr HOLMBERG (h):

Herr talman! Eftersom statsrådet Lange inte började med att besvara min interpellation utan fällde några allmänna kommentarer i anslutning till herrar Wickmans och Jacobssons uttalanden vill jag göra en liten utvikning.

Statsrådet Langes ord föll på det sättet, att endast framtiden kan säga var vi befinner oss. Därmed menade väl statsrådet Lange att vi inte vet hur Romfördraget kommer att tolkas. Romfördraget finns! Vi vet inte hur Luxemburgöverenskommelsen kommer att utvecklas!

Detta är tankegångar som jag har hört statsrådet Lange utveckla tidigare, senast i utrikesdebatten förra året, som ju kännetecknades av att den svenska regeringen när det gällde Europafrågan uppträdde så till den grad försiktigt, att den icke vågade ge uttryck för en politisk vilja i fråga om hur Sverige skulle finna en väg till anknnytning till EEC.

Såvitt jag förstår är handelsministerns uttalande, som här åter upprepas, på något sätt lika orkeslöst som statsrådet Wickmans försök att föra tillbaka debatten till 1962 års nivå. Jag antar att åtminstone statsrådet Lange under årens lopp har inhämtat så pass mycket kunskaper och fakta i målet, att det nu är lättare att göra en bedömning.

Är det inte på det sättet, att det franska vetot år 1963, som sedermera följ-

Ang. Sveriges handelspolitik

des av Luxemburgöverenskommelsen, var en manifestation av att ett land inom EEC kunde stå friare när det gällde att tillgodose detta lands mera vitala nationella intressen. För Sverige är neutraliteten ett vitalt nationellt intresse. Den fråga som vi nu ställer oss är: I vilken utsträckning kan vi räkna med att även Sverige skall få lättare att nu tillgodose detta vitala intresse, när vi försöker finna former för förhandlingar med EEC?

Jag har velat betona detta med anledning av det, som jag tyckte, besynnerliga efterhandsangrepp som statsrådet Wickman gjorde alldeles nyss genom att frammana neutralitetsfrågan såsom en partiskiljande fråga. Jag trodde detta var ett stadium, som denna debatt borde ha passerat.

Därefter vill jag övergå till interpellationssvaret. Åtskilligt har redan berörts i den tidigare debatten i denna kammare bl. a. om vilka åtgärder regeringen vidtar och inte vidtar för att klara beredskapen. Jag har därför ingen närmare anledning att kommentera frågan utöver vad jag har gjort tidigare. Däremot vill jag återigen stryka under, att vad som är mest intressant nu är hur man skall kunna få grepp om den opinionsmässiga beredskapen. Man kan inte förlita sig på att pressen skall sprida tillräcklig kännedom om det material som föreligger beträffande våra möjligheter och vår inställning till EEC. Här behövs ett ingripande från regeringen. Hade regeringen haft en klar politisk vilja i Europafrågan, hade det varit naturligt att regeringen presenterat sitt material i en vitbok.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h) kort genmäle:

Herr talman! Såsom högste överstepräst i EEC- och EFTA-kyrkan gav herr Lange mig dåliga betyg för mina kunskaper i teologien. Han hade en egen exeges av den heliga skriften på detta område. Jag har händelsevis skriften

framför mig — det är alltså Luxemburgöverenskommelsen. I denna står det att medlemmarna under en viss skälig period skall söka lösningar, som kan bli accepterade av alla medlemmar i rådet under hänsynstagande till deras ömsesidiga intressen och till artikel 2 i Romöverenskommelsen. Sedan tillfogas det efteråt, att den franska delegationen med hänsyn till denna paragraf utgår ifrån att när det gäller frågor av mycket viktigt intresse diskussionen skall fortsätta till dess en enhällig överenskommelse har blivit uppnådd.

Jag kan inte förstå, herr Lange, att min tolkning rörande den politiska uppluckringen av Romfördraget var felaktig. Hade situationen varit en annan hade Frankrike icke återinträtt i ministerrådet.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Efter det anförande som herr Holmberg höll efter mitt svar på interpellationen har jag egentligen ingen anledning att åter komma upp i talarstolen. Jag vill dock understryka, att vi har framskaffat sådant material som erfordras för opinionsbildningen här i landet.

Jag vill även säga, att jag inte tror att någon tillhörande denna kammare har gjort mera för att förklara innebörden av vår vilja att få en stor och enhetlig marknad i Europa än jag själv har gjort. Jag tror att ingen har varit med om så många slutna och öppna konferenser eller gjort så många offentliga föredragsframträdanden i dessa spörsmål som jag varit tvungen till under de gångna åren. Jag förstår därför fortfarande inte det berättigade i anklagelsen på denna punkt.

Eftersom herr Jacobsson på nyit tog upp Luxemburgöverenskommelsen, vill jag säga att det inte kan bestridas att förklaringen beträffande det överstatliga momentets åsidosättande var en

Ang. Sveriges handelspolitik

fransk förklaring, som lika uttryckligen bestreds av de andra — och det är det avgörande.

Sedan vill jag bara rent allmänt och mycket kort, herr talman, upprepa vad jag i medkammaren utvecklat ganska utförligt. Det väsentliga för oss är inte bara att säga att vi för en neutralitetspolitik som vi inte vill ändra på. Så långt tror jag att alla partier i det här huset är helt överens. Jag tror att högermenar det också på fullt allvar. Att det inte bara är en läpparnas bekännelse har jag i varje fall fått intryck av, när jag lyssnade till utrikesdebatten i förrgår. Emellertid är det inte bara detta det gäller.

Den dag vi kommer till förhandlingsbordet gäller det att otvetydigt ange vilka krav som vi måste ha uppfyllda med hänsyn till Romfördraget och med hänsyn till EEC som en process. Vi skall kunna säga att detta måste vi ha uppfyllt för att i realiteten följa den politik varom den överväldigande delen av svenska folket är helt överens. Vi behöver inte formulera dessa krav i dag, ty vi sitter inte vid förhandlingsbordet nu, men vi måste under mellantiden tänka på en sak utöver detta att vara beredda nämligen att stå kvar på neutralitetspolitikens grundval. Vi måste se till att vi inte handlar och uttrycker oss på sådant sätt att vi komprometterar vår neutralitetspolitik i omvärldens ögon. I dagens debatt i medkammaren har jag funnit att det föreligger en viss risk för att vi kan göra det.

Nödvändigheten av att inte ge anledning till missförstånd, som minskar tillförlitligheten hos och tilltron till vår obrutna vilja och vår förmåga att fullfölja neutralitetspolitiken, kan inte nog understrykas. Betraktar man detta såsom ett sätt att komplicera närmandena till EEC, så måste vi ändå ta den komplikationen, ty detta är otroligt viktigt.

Herr Holmberg var inte med på den

tiden — herr Jacobsson kanske följde det närmare, men jag minns inte om han tillhörde kammaren då — när det i Bryssel, i kretsar som hade ganska betydande inflytande, spekulerades i den här frågan. Man sade att Sverige naturligtvis inte skulle ha något medlemskap, ty det ville Sverige inte ha, vilket man förstod, men i så fall kunde det inte bli fråga om någon association heller. Varför, tillade man, skall ett land bara få de ekonomiska fördelarna utan att betala det politiska priset? För medlemskap fordras ju utöver de ekonomiska förpliktelserna, uttalade i Romfördraget, också medverkan till att stärka det militära samarbetet som exempelvis NATO representerar och en vilja att se EEC som en grundval för vidare utveckling mot en harmoniserad utrikespolitik. Man sade i dessa kretsar: »Håll ni bara ut», var det råd som riktades till EEC-kommissionen och även andra — »så skall ni se att svenskarna kommer att överge den neutralitetspolitiska kurs som de sedan kriget så konsekvent följt. Den saknar visserligen i dag förankring i svensk opinion, men så fast är inte denna opinion att man inte kan motse en ändring i det avseendet.»

Kom ihåg detta. Se litet av vad vi säger på de här punkterna — också högerledaren har anledning att göra det — mot bakgrunden av de diskussioner som fördes 1961/62. Det gäller för oss att under tiden innan vi kommer till förhandlingsbordet inte på något sätt handla så att vi minskar tilltron till vår vilja och förmåga att fullfölja neutralitetspolitiken. Och då kan vi inte undgå att betona de krav den ställer på oss i olika sammanhang. Måhända kan den på några håll anses utgöra ett komplicerande moment för våra möjligheter att nå en uppgörelse. Men då får det vara så — vi har många gånger sagt, och det bör upprepas här, att neutralitetspolitiken aldrig kan bli för dyr för oss.

Ang. Sveriges handelspolitik

Herr HOLMBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Handelsministern utvecklade de neutralitetspolitiska tankegångarna med verklig känsla, men det finns i alla fall anledning för mig att göra en liten komplettering.

Man fick ju närmast det intrycket, att regeringen nu försöker till varje pris slå vakt om innehållet i vår alliansfria politik. Men är det så säkert, herr talman, att just en starkt avvaktande hållning är det som mest markerar neutralitetspolitiken, alltså den fråga som herr Lange tog upp? Kan vi inte vid ett senare tillfälle komma i ett läge, då England kanske klarat sin förhandling med EEC och vi står inför kravet att, vare sig vi vill det eller inte, komma med i EEC? Då är det inte lång tid att förbereda, att driva våra synpunkter. Kanske vi då kommer i samma obehagliga läge som regeringen har försatt oss i på ett annat område när det gäller neutralitetspolitiken, nämligen att man helt hastigt och plötsligt kastar fram ett förslag om en nedskärning av försvarskostnaderna som tagit sådan omfattning att just vår neutralitetspolitik har kommit något i gungning, inte minst på grund av tidsmomentet.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag vill först upprepa att jag inte betvivlar, att herr Holmberg i grund och botten omfattar den svenska neutralitetspolitiken sådan denna återigen kom till uttryck i onsdagens regeringsdeklaration. Men jag vill också säga, att det suddiga sätt på vilket han nu argumenterar väl ändå visar hur berättigat det är då jag understryker vikten av att vi inte kommer på glid. Han säger att vi ett tu tre kan komma i förhandlingar med EEC. Ja, visst kan vi det. Men är det då något fel att vi så klart har understrukt vilka krav vår neutralitetspolitik ställer på oss även när det gäller ett ekonomiskt samarbete? Jag kan inte se det. Det är nödvändigt att det sägs ut klart och tydligt.

Jag kan avslöja att det var berättigat när herr Holmberg sade att vi har dragit fram detta vid några tillfällen. Jag har gjort det själv. Jag gjorde det i den senaste valrörelsen just med utgångspunkt från det uttryckssätt herr Holmberg använt bl. a. i en artikel i Finansvärlden.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Må det tillåtas mig att konstatera att det är en i och för sig ganska otacksam uppgift att komma uppseglande på sluttampen i en debatt som denna, sedan det mesta köttet har skrapats av benen. Jag säger inte detta som en anmärkning mot dem som gjort upp talarlistan, utan jag tar det som ett moraliskt stöd för att uttrycka mig kort i detta inlägg.

Jag vill först instämma i statsrådet Wickmans yttrande i TV i förra veckan, när han talade om formerna för EFTA:s sammankomster. Även om livet skall ha små utropstecken av festivitas är det nog dags att EFTA övergår till ett mera kontinuerligt vardagsarbete med mindre av flygande fanor och klingande spel.

EFTA-länderna har kunnat inregistrera en stor framgång, bestående däri att alla industritullar inom EFTA avskaffats, tre år snabbare än vad konventionens tidtabell förutsatte. Vi har därmed fått ett frihandelsområde som saknar motstycke. Fortsättning måste följa i form av något slags samgående mellan EFTA och EEC. Resultatet av det hittillsvarande EFTA-samarbetet är ju att EFTA på intet sätt har inneburit någon isolering i förhållande till världen i övrigt. EFTA-länderna har tvärtom ökat sin handel med andra delar av världen.

Detta skulle kunna tyda på att ett samgående i ett ännu större handelsområde i Europa skulle leda till en ännu friare världshandel. Jag är dock fullt medveten om att EEC har en helt annan uppbyggnad än EFTA när det

Ang. Sveriges handelspolitik

gäller handel med den övriga världen, varför samma effekter inte uppkommer inom EEC.

Målsättningen måste emellertid enligt min mening vara en friare världshandel så att vi i Västeuropa på sikt inte isolerar oss bakom tullmurar som diskriminerar u-länderna. Vi vill knappast hamna i någon av de rika industriländernas exklusiva klubbar. I stället måste man försöka komma fram till samarbetsformer som ger oss möjlighet till en friare världshandel med så få skrankor som möjligt. Även om det inte får någon verkligt stor betydelse just nu kan man notera — vilket också skett i dag — att det under senare tid har förekommit spekulationer om någon samarbetsform EFTA-Sovjet. Även om det inte ligger någonting bakom uppgifterna att Storbritannien skulle kunna tänka sig något sådant om England inte kommer med i EEC är det, som jag ser det, välgörande att man i alla fall kan tänka sig att diskutera i dessa banor.

Trots de svårigheter som uppstår vid konfrontationen mellan två olika ekonomiska system, vilket man fått kännning av i kontakterna mellan EFTA och Jugoslavien, är det inte rimligt att vi i längden har kvar en ekonomisk ridå som skiljer Europa i två hälfter.

Herr talman! Jag har önskat ge uttryck åt dessa funderingar för att det skall stå klart att jag är angelägen om att vi som målsättning skall ha en så fri världshandel som möjligt.

Utvecklingen mot frihandel går emellertid inte så friktionsfritt att man kan låta alla följderna därav passera opåtalade. Frihandeln är inte ömsesidig. Omvärldens handelshinder avvecklas inte i samma takt som våra. För export av en del svenska varor reses handelshinder genom tullar och importbegränsningar.

Det återstår såvitt man kan se ett stort arbete för Sverige innan vi kommit dithän att vår industri kan få konkurrera på lika villkor. I särskilt hög

grad har den svenska textilindustrin drabbats av de marknadsförhållanden som föreligger. Flera av de länder som vi bedrivit samarbete med har inte raserat sina barriärer mot textilimport från Sverige.

Om vi har en lågtullinje kan vi hjälpa u-länderna genom att ta emot deras export. Jag anser att det är rimligt att vi i Sverige tillåter en viss lågprisimport, men den måste någorlunda motsvara vad som i denna väg är normalt i andra länder. I detta sammanhang vill jag gärna betona att u-hjälp kan bedrivas i många olika former: hjälp till industrier med låg kapitalinsats per anställd och med stort behov av personal, hjälp till jordbruksrationalisering, livsmedelshjälp, familjeplanering, utbildning och investeringsgarantier.

Om vi inte förhindrar dumpingpriser och orimligt stor lågprisimport till Sverige av vissa varor, kan tillfälliga marknadsförhållanden i andra delar av världen medföra att en hel bransch i Sverige får gå under. Textilindustrin — jag representerar den bygd där den är mest förekommande — är i den situationen att det ena företaget efter det andra tvingas att lägga ned eller att inskränka driften.

Det har länge stått klart att någon åtgärd från svensk sida varit nödvändig för att komma till rätta med den onormala situation, som den svenska textilindustrin har att arbeta i. Vi kan inte i längden begära att en industri skall kunna klara sig när det under lång tid har försummats att skapa ett för företagen gynnsamt ekonomiskt klimat och industrien i fråga dessutom har att kämpa med en onormal konkurrens utifrån. Varken för det svenska hushållet eller för världshushållet är det rimligt att låta tillfälliga lågpriser slå ut en traditionell svensk industri.

Regeringen har som bekant nu vidtagit vissa åtgärder. Jag är införstådd med att de innebär ett avsteg från vår frihandelslinje, men jag anser att det varit ett nödvändigt avsteg och att man

Ang. Sveriges handelspolitik

bör överväga ytterligare sådana åtgärder.

Jag är inte riktigt övertygad om att man i denna debatt tagit full hänsyn till de trakter och bygder, som drabbas hårt av att en för dem avgörande nyckelindustri, som i stort sett svarar för sysselsättningen, kan komma att lida av denna konkurrens. I min egen bygd, Sjuhäradsbygden, har vi genom olika åtgärder sökt kartlägga bygdens möjligheter att överleva och existera. Därvid har textilindustrin med nödvändighet kommit att spela en avgörande roll. I resonemanget har naturligtvis också kommit in ett inslag av trygghetsdebatt, något som man känner igen från den diskussion som förs i samband med tillkomsten av investeringsbanken. Det är alldeles tydligt att socialdemokratien i sin agitation beträffande detta förslag kommer att ägna stor och tungt vägande uppmärksamhet just åt trygghetsproblemet. Det gäller trygghet för de anställda i deras anställningar, trygghet för utkomst och även trygghet för företagen, som bör få en chans att klara sig.

Om man skall fullfölja resonemanget om trygghetsmomentet i samband med investeringsbankens insatser, framstår det i hög grad anmärkningsvärt om man samtidigt inte skulle kunna vidta åtgärder av väsentligt mera direktverkande karaktär för att hjälpa en bransch vilken befinner sig i en svår situation. Regeringen har också här handlat på ett sådant sätt, att det finns anledning att därvidlag ge den sitt erkännande.

För de kommunalmän som har att verka i en bygd, som i likhet med Sjuhäradsbygden kommer i svårigheter, är problemen påtagliga. Framför allt gäller detta om bygden saknar andra tillgångar som snabbt kan exploateras. Om det då brister i fråga om det som utgör grundvalen för sysselsättningen, är det uppenbart att det uppstår alldeles speciella problem. Det kan, herr talman, inte vara vare sig önskvärt eller nödvändigt att Sveriges stöd åt u-

länderna skall sätta vår egen existens på spel. Det är något som människorna i de djupa leden inte kan förstå, och det är därför som man i den bygd som jag företräder med sådan glädje hälsar de åtgärder som vidtagits. Uppenbarligen har man i andra delar av landet liknande problem som kanske också tarvar ett ingripande. Jag tror inte att man får gå så långt i sin omsorg om andra att man medvetet sätter sin egen existens på spel. Då berövar man sig ju möjligheten att fortsätta den verksamhet som är ägnad att utgöra stöd åt andra.

Det finns anledning för oss att på detta område anlägga en betydande grad av realism i vår syn och att väga fördelar och nackdelar mot varandra. Ingen kan väl heller med berått mod stå upp och påstå att vi i ett sådant läge skulle ha trätt det riktiga, det legala, för nära när vi i en prekär situation ägnar någon uppmärksamhet åt att skydda oss själva.

Herr *Ernulf* (fp) förklarade, att han instämde i den del av herr Torsten Anderssons nu hållna anförande som rörde textilimporten.

Fröken STENBERG (h):

Herr talman! Jag vill gärna anknyta till den föregående talarens ord om trygghetsdebatten. Vi upplever i vårt land just nu en strukturomvandling, och begreppen glesbygd och avflyttningsområde är vanligt förekommande ord i den politiska debattens vardagsprosa. Statliga och kommunala myndigheter söker också genom skilda stödåtgärder mildra den för bygd och folk många gånger hårda omställningen. Tätorter och byar uttunnas alltmer befolkningsmässigt, samhällsservicen försämras, och vad som sedan sker — ja, alla känner vi till den onda cirkeln.

Vad har nu dessa fakta att göra i ett handelspolitiskt sammanhang, där debattens tema är att häva marknadsplitringen i Europa? Jo, det är i an-

Ang. Sveriges handelspolitik

slutning till de i dag berörda ekonomiska satsningarna på olika marknader, det är i anslutning till statsmakternas intresse för turistväsendet — att på de stora internationella marknaderna sälja Sverige som turistland — som jag inledningsvis berörde problematiken omkring den svenska glesbygden. Det är ju den bygd som är en del av eller från vilken man kan nå Europas sista vildmark. Det är det stora fritids- och strövområdet, där invånarna från överbefolkade EFTA- och EEC-länder skulle kunna få möjlighet till rekreation av olika slag — om bara tillräckligt många ekonomiskt attraktiva semesteralternativ kan erbjudas. I det sammanhanget skulle jag vilja påstå att de principer som tillämpas i fråga om industrien — att den genom modernisering och utbyggnad skulle kunna öka förutsättningarna för att bli konkurrenskraftig i internationella sammanhang — att liknande tankegångar också i högre grad än vad som är fallet i dagens läge kunde tillämpas på näringsfånget turism.

Den officiella statistiken från 1965 från OECD-länderna uppskattar att antalet internationella turister och turistinkomsterna ökade med 10 procent i förhållande till 1964. Vad vårt land beträffar känner ju kammarens ledamöter väl till att resevalutabalansen utvecklats i negativ riktning, beroende på bl. a. att intresset hos svenska folket för semester i utlandet ökat mycket kraftigt under 1960-talet. Det är möjligt att utlandsresandet fortsätter att öka. Det bidrar till att de ekonomiska konsekvenserna för de svenska anläggningarna för rekreation, bl. a. i glesbygdsområden, nu är kännbara, eftersom de investeringar som från olika håll gjorts för turismen i Sverige nu har svårighet att inom Sverige få underlag för sin verksamhet. Det är därför för kommuner och landsting, enskilda turistnäringsföretagare och turistorganisationer av mycket stort intresse att det vikande inhemska under-

laget för anläggningarna kompenseras med utländska gäster. Det har också under lång tid från turistexperter inom och utom landet påpekats, att Sverige har ett stort utländskt turistintresse. Man har t. o. m. talat om Sverige som Europas grönområde, för att inte tala om vad jag tidigare påpekat att vi inom vårt lands gränser finner delar av Europas sista vildmark.

Här vill jag återigen anknyta till glesbygdsprobatiken och understryka att turismen i detta fall är en näringsfaktor att räkna med.

Det är därför i handelspolitiskt sammanhang att med glädje konstatera statsmakternas intresse av att turistväsendets verksamhet i fråga om utländska turistresor till Sverige koordineras genom Svenska turisttrafikförbundet som dessutom samverkar inom Kollegiet för Sverigeinformation i utlandet.

På den inrikesturistiska sidan kan jag peka på 1964 års turisttrafikutredning med förslag om att STTF även skall arbeta som ett samordningsorgan med vissa specificerade uppgifter.

Nu förefaller det emellertid bl. a. av tionde huvudtiteln som om STTF:s ekonomiska resurser för att i någon verklig omfattning kunna öka utlandsreseströmmen till Sverige är för obetydliga och att planeringsarbetet kommer att hänmas därför att man inte har möjlighet att arbeta målmissigt på längre sikt.

Jag har också senast i höstas i samband med konstitutionsutskottets delegations resa i Västeuropa vid besök på ett par STTF-kontor, i kontakt med handelskammare och i samtal med pressrepresentanter förstått att på detta turist- och kulturrepresentationens område fortfarande finns mycket att göra. Inte bara i egenskap av riksdagsledamot utan också i egenskap av turistnämnsordförande fann jag dessa uppgifter intressanta. Efter ytterligare studier i tionde huvudtiteln och diskussioner med turistexperter fann jag att

en mycket hög procent av de medel som direkt ur tionde huvudtiteln satsas på STTF för 1967/68 redan var intäckta på administrativa kostnader. Fördelas då de återstående procenten på de länder och marknader som bearbetas inom STTF blir det ingen stor summa som är tillgänglig i form av rörliga medel för det ordinarie informationsarbetet i utlandet. Marknader som här berörs är de nordiska länderna, England, Västtyskland, Frankrike, USA, Holland, Italien och Schweiz. Belgien och Österrike finns också med i bilden.

Till detta bör sägas att de medel som genom Kollegiet för Sverigeinformation i utlandet ställs till STTF:s förfogande för nästa budgetår också är väsentligt mindre än tidigare år. Dessa medel har enligt uppgift tidigare använts för pressinbjudningar, kurser för resebyråfolk etc., allt åtgärder som riktats mot förmedlarna av resor och förmedling av information. Och jag vet bl. a. från Holland och Belgien hur sverigeintresset ökat genom att medel satsas på informativa åtgärder. Jag har fått den uppfattningen att även dessa målinriktade kampanjer nu blir svåra att genomföra på grund av medelsbrist. Det finns också tydligt uttryckt i STTF:s hemställan om anslag i anslutning till tionde huvudtiteln. Det heter där: »Vidare bör reklaminsatserna på de utländska marknaderna intensifieras.»

Nu måste emellertid STTF begränsa sina marknader för turistvärvningen för Sverige. Man har diskuterat en prioritering av bl. a. USA, Västtyskland och England, vilket skulle betyda en försvagning av turistrepresentationen i övriga länder och på övriga kontor eller med andra ord, att en del av den turistorganisation som under åren har byggts upp försvagas så mycket att frågan är om vissa av de tretton marknadskontoren är motiverade.

Men innan ett definitivt ställningstagande sker borde väl STTF få resurser till en marknadsbedömning så att vissa undersökningar kunde göras på

Ang. Sveriges handelspolitik
var Turistsverige har sina naturliga marknader. Jag såg en uppgift om att detta förbund bl. a. ämnar dra in sin turistrepresentation i Belgien den 1 juli 1967. Är detta verkligen ett handelspolitiskt riktigt drag? Är turistmarknaden för Sverige i Belgien utredd? Vid besök i Bryssel har jag genom samtal med representanter för parlament, turistkontor, handelskammare, ambassader och svenska och utländska pressrepresentanter fått den uppfattningen att där finns ett stort intresse för svensk turistmarknad och att informationen om Sverige därför bör på allt sätt stödjas.

Frågan om placering av turistkontoren på kontinenten är intressant ur marknadsföringssynpunkt. Det finns experter på turism som anser att Hollandskontoret inte bör ligga i Haag utan i Amsterdam där det stora marknadsspelet pågår, och att ett kontor i Hamburg har lika stort existensberättigande som det som finns i Frankfurt.

Turistlandet Schweiz har enligt uppgift nyligen gjort upp en femårsplan för sin turistiska verksamhet. Vore det inte möjligt att STTF och turistintressenterna i Sverige gemensamt med statsmakterna gjorde upp en femårsplan för utlandsturismens framtid och undersökte vilka resurser som under denna tid är erforderliga för att genomföra planen?

Jag har också noterat att turistinformationen om Sverige i utlandet i dagens läge fungerar så att turistkontoren i huvudsak arbetar med att *besvara förfrågningar* om Sverige. Det förekommer, efter vad jag förstår, inte någon direkt aktiv värvning i samverkan med resebyråer och transportörer. Och detta sista är — kanske framför allt för den vaknande och växande Norrlandsturismen — ett problem. I norr erbjuds rekreation också åt utlänningar i form av stugsemestrar och hotellvistelser. Så sent som i söndags invigdes nya delar av en av Västerbottens största semesteranläggningar — Lövångers kyrk-

Ang. Sveriges handelspolitik

stad vid E 4 i gammal fin bondekulturmiljö. Går vi till glesbygdssområdet finner vi att tätortsturisterna där kan finna avkoppling med jakt och fiske — fritidssysselsättningar som har mycket stor efterfrågan i Europa. Bara inom t. ex. Vilhelmina kommun finns för den jaktintresserade turisten fem olika jaktområden på tillsammans 55 000 ha. Fler exempel är Fredrika och Örträsk.

Men det är föga rationellt om dessa arrangemang i form av t. ex. resepaket måste föras ut på den internationella marknaden genom att lokala, regionala och enskilda turistintressenter går ut på var sitt håll på den utländska marknaden för att intressera denna. Detta borde väl kunna göras av centralorganet gemensamt med svenska och utländska resebyrå- och transportintressen, men det är också en fråga om bl. a. ekonomiska resurser.

Det är också angeläget för mig att understryka att den dominans beträffande turismen, som Medelhavsländerna har, i hög grad stötts bl. a. genom att goda kommunikationsmöjligheter skapats. Genom samråd mellan statliga och kommersiella intressen på transportsidan borde liknande kommunikationsmöjligheter kunna skapas också för utlandsturismen från söder till norr.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis erinra om att det inte bara är statsmakterna utan också kommunerna och landstingen som årligen bidrar med betydande belopp till turistnäringen och turistväsendet. 1964 års turisttrafikutredning visar att kommunala turistinvesteringar och anläggningar för turism för åren 1960—1964 beräknas till cirka 125 miljoner kronor, medan planerade anläggningar för 1964 beräknas kosta cirka 100 miljoner kronor — alltså en markant ökning. Domänstyrelsen har också engagerat sig för turist- och friluftsidan.

Det finns därför all anledning att i den handelspolitiska diskussionen slå vakt om utlänningsturismen. Den är nämligen ett förstarängsintresse för

den turistiska mottagarapparaten och den mottagande näringen, genom att turismen från utlandet skulle kunna ge en jämnare beläggning av de kapaciteter som finns. Jag vill rekommendera regeringen att ta under övervägande att ge STTF ekonomiska resurser att göra en marknadsbedömning av möjligheterna att väsentligt öka utlandsturismen till landet, en undersökning om var insatserna skall sättas in och vilka resurser som erfordras för t. ex. en femårsplan. Det finns redan nu ett statistiskt material, men det måste bearbetas.

Det förefaller mig naturligt att man i en handelspolitisk debatt betonar turismens viktiga roll. Vi behöver göra energiska ansträngningar för att dra utländska turister till vårt land.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Först några ord om en central fråga i denna debatt och som berör en eventuell anslutning till EEC:s handelsområde. I de uttalanden som gjorts från centerpartihåll liksom från regeringens sida har klart sagts ifrån att neutralitetsfrågan spelar en väsentlig roll. Jag vill nyansera det omdömet en smula, så till vida att jag vill peka på att de juridiska banden i sammanlutning av det slaget innebär kanske inte är fullt så starka att man bör bortse från de ekonomiska banden. Det innebär t. ex. att England kunde navigera ganska fritt beträffande EFTA, medan däremot — och då går jag tillbaka till en sak som jag har studerat för mycket länge sedan — t. ex. det tyska tullförbundet utgjorde det band som tvang Bayern att mot en stark lantdagsmajoritets uppfattning likväl ansluta sig till Tyska riket, därför att man annars riskerade att bli ställd utanför den ekonomiska gemenskapen.

Jag vill således understryka att man inte alltför mycket får bortse från de faktiska band som ett ekonomiskt samarbete innebär och som man inte utan

Ang. Sveriges handelspolitik

vidare kan frigöra sig ifrån. De kan under vissa omständigheter vara betydligt farligare än de juridiska banden. Blir vi ekonomiskt starkt bundna till ett stormaktsblock så är vi också politiskt bundna.

Därefter vill jag uttala en oförställd förvåning över att man på många håll talar så mycket om att vi har råkat in i ett så besvärligt krisläge tack vare den ekonomiska situation som har skapats. Jag tycker det är tämligen självklart att om genom avtalsrörelserna köpkraften inom landet stiger, åtminstone för de bättre betalda, så har det sin inverkan på importen. På samma sätt måste också den omständigheten att man tar bort spärrear och regler för en ohämmad import främja att denna ökar. Man kommer inte ifrån konsekvenserna därav. Därför förvånar det mig att det stora kreditorgan som man planerar i så hög grad har karaktären av improvisation. Jag tycker att man tidigare kunde ha tänkt sig att vi skulle komma i ett sådant läge, när man dels får den förstärkta köpkraften och dels också tar bort spärrearna beträffande importen.

Statsrådet Wickman menade — jag vill minnas att det var i en replik till herr Holmberg — att det inte var kapitalimport utifrån utan det egna sparandet som skulle rädda oss, och det ligger väldigt mycket i det. Men hur skulle det vara att försöka förhindra kapitlexport eller i varje fall inte främja en sådan? Jag vill inte alls vara indiskret, men jag undrar hur det ligger till exempelvis med de 500 miljoner som man på en kvart beslöt att skicka över till regeringens partikolleger i England? Skulle man inte kunna tänka sig att försöka åstadkomma vissa effekter genom att ta vara på våra egna resurser och inte låta dem strömma ut hur som helst?

Fröken Stenberg berörde frågan om turisttrafiken och det valutautflöde som är förbundet med den. Hon snuddade också vid dess betydelse för handels-

balansen. Jag vill gå litet närmare in på den punkten. Enligt riksbankens berättelse kostade utlandsresorna vårt land 760 miljoner kronor år 1963. Året därpå — 1964 — uppgick motsvarande kostnader till 814 miljoner. År 1965 hade kostnaderna stigit till 1 027 miljoner kronor. Förra året översteg detta valutautflöde 1 200 miljoner kronor.

Därmed bör jämföras de belopp som genom hitresta turister tillfördes vårt land. År 1963 fick vi in 392 miljoner. 1964 blev beloppet 456 miljoner, för 1965 var siffran 485 miljoner och för 1966 något över 500 miljoner kronor.

I annat sammanhang har beräknats att underskottet i turistbalansen 1963 var ca 365 miljoner. 1964 uppgick förlusten till 416 miljoner. 1965 betalades från Sverige i detta sammanhang ut 587 miljoner mer än vad som kom in i landet. Enligt statsverkspropositionens s. k. finansplan beräknades förlusten av turismen 1966 till 731 miljoner. För 1967 beräknades den på okända, åtminstone för mig okända, grunder till 875 miljoner, vilket belopp är högre än vad som i propositionen kallas »Bytesbalans II».

Finansministerns slutomdöme synes vara: »Jag vill dock ännu en gång understryka den stora osäkerhet som präglar uppskattningen av nästan varje post i vår statistik över betalningsbalansen med utlandet.» Därmed vill jag jämföra finansministerns uttalande vid Svenska sparbanksföreningens årsmöte i oktober 1966: »Jag har tagit mig friheten att i de beräkningar som finansdepartementet svarar för gentemot riksdagen i absolut tal om bytesbalansens underskott lägga mig cirka 400—500 miljoner kronor under den officiella statistiken. Det skulle således innebära att miljardunderskottet 1965 reduceras till 500 å 600 miljoner kronor under 1966.»

»Jag vill dessutom i mina något djärva slutsatser», säger statsrådet, »om utrikeshandels resultat 1966 göra den ytterligare reservationen att antagandet sker under förutsättning av ett oföränd-

Om anknytande av äktenskapets rättsverkningar till lysningen i stället för till vigseln

rat tjänstenetto. Skulle vi även i år, den för Sverige ovanligt vackra sommaren och den för reslystna grupper oklara avtalssituationen till trots, ändå fortsätta med den negativa utvecklingen av vår turistbalans, så har jag varit för optimistisk i mina slutsatser.» Det förefaller mig som om statsverkspropositionens siffror klart visar att finansministern på denna punkt har varit för optimistisk. Han hade alldeles rätt i det förmodandet.

Såvitt jag kan bedöma det kan man inte fortsätta med denna slappa låtgåliberalism på detta område. Det går inte att tänka sig att Sverige skall fortsätta att sitta med armarna i kors i en situation då nästan hela bristen i den redovisade handelsbalansen ryms inom turistresebalansen.

Fröken Stenberg var inne på vad det betydde att försöka få hit fler utlänningar. Jag vill för min del understryka ännu starkare att *även vårt eget vackra land mångenstädes har stora förutsättningar för både hälsovård och rekreation*. Det skulle förvisso inte skada svenska intressen om de jättebelopp som nu utgår till inte alltid så nödvändiga utlandsresor i stället till en större del stannade inom landet.

Jag vill i fråga om mervärdeskatten ansluta till den försiktiga uppfattning som statsrådet Wickman har givit uttryck åt. Man kan inte förbise att mervärdeskatten naturligtvis har sin betydelse när det gäller att stimulera exporten, men låt oss tänka också i någon mån på den del av vårt svenska näringsliv, som producerar för inlandsmarknaden, och dess situation. Tankegången att vi inte kan sälja svenska produkter till utlandet med den belastning av skatter och avgifter som vi har på produktionen i Sverige utan att vi genom mervärdeskatten måste åstadkomma en restitution är i och för sig klar. Men den innebär att motsvarande börda utan vidare kan läggas på den svenska konsumtionen. Jag kan inte fin-

na att det är en rättvis och rimlig utveckling och skapar rättvisa mellan näringsgrenarna, om man på det viset prioriterar en del av näringslivet och i stället låter bördan av att skaffa motsvarande pengar drabba den del av produktionen som går till hemmamarknaden och skattebetalarna här. Det blir ju en ganska svår och hård överlastning till förmån för exportindustrien, och jag förstår att statsrådet på den punkten önskar ytterligare överväganden innan han ger sig in på en sådan sak.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag har för avsikt att ta så många ärenden som vi hinner till ungefär kl. 15.40. Övriga ärenden torde kunna uppskjutas till nästa onsdag, då det inte är så värst belagt med ärenden.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 53, med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 § och 40 § 2 mom. civilförsvarslagen den 22 april 1960 (nr 74).

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner angående fri rättegång för utlänning; och

nr 11, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot vapenstölder.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om anknytande av äktenskapets rättsverkningar till lysningen i stället för till vigseln

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om anknytande av äktenskapets

Om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat kristet trossamfund än svenska kyrkan

rättsverkningar till lysningen i stället för till vigseln.

Första lagutskottet hade behandlat en inom riksdagen väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 36 i andra kammaren av herr *Sjöholm*. I motionen hade yrkats, att riksdagen skulle besluta hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till sådan omreglering av bestämmelserna för lysning och vigsel, att äktenskapets rättsverkningar anknötes till lysningsförfarandet i stället för såsom nu till vigseln.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion, II: 36, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av fröken *Mattson* och fröken *Bergegren*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! I ett enhälligt utskottsutlåtande yrkas avslag på den motion som herr *Sjöholm* har lämnat till årets riksdag. Fröken *Bergegren* och jag har emellertid ändå velat med en blank reservation markera att den motion som vi har varit med om att yrka avslag på i huvudsak innehåller samma synpunkter som vi själva fört fram i motioner och reservationer vid tidigare riksdagsbehandling av frågan.

Frågan om obligatoriskt civiläktenskap har gång efter annan varit uppe för riksdagens prövning — 1958, 1961, 1964 och senast i fjol. När vi nu har velat avslå ifrågavarande motion har det varit därför att vi kan peka på att utredningen kyrka—stat har kommit med en hel del överväganden och likaså att familjerättskommitténs betänkande är föremål för propositionsskrivning inom justitiedepartementet. Man kan med andra ord vänta sig att frågan, huruvida — som en del remissinstanser har föreslagit och som påpekas i motionen — äktenskapets juridiska rättsverkningar skall knytas till

lysningen — en separat rättshandling — eller om obligatoriskt civiläktenskap skall genomföras, då kommer att närmare övervägas.

Vi har därför ansett att det i dagens läge inte finns någon anledning att i förväg be riksdagen ta ställning till ifrågavarande spörsmål. Det synes mig som om vi ibland alltför ofta motionerar i frågor i vilka liknande motioner nyligen avlagits. Det påminner delvis om det kinesiska bönehjulet, i vilket man fäster ett papper, varefter hjulet vevas runt så att papperet återkommer med jämna mellanrum. Jag anser att herr *Sjöholms* motion inte behövt väckas till årets riksdag i avvaktan på vad som händer på utrednings- och propositionsskrivningsområdet.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottsutlåtandet, samtidigt som jag deklarerar mitt principiella ställningstagande till de motioner som lämnats in i år och vid föregående riksdagar.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat kristet trossamfund än svenska kyrkan

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat kristet trossamfund än svenska kyrkan.

Till behandling hade första lagutskottet förehaft en inom riksdagen väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 432 i andra kammaren av herr *Fridolfsson* i Stockholm och herr *Nilsson* i Agnäs.

I motionen hade anhållits, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till sådan ändring av giftermålsbalken, att kristet trossamfund finge förrätta vigsel under förutsätt-

Om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat kristet trossamfund än svenska kyrkan

ning att en av de trolovade tillhörde något kristet trossamfund och att båda vore svenska medborgare.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion, II: 432, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Gärde Widemar* samt herrar *Arvidson*, *Ernulf*, *Gustafsson* i Borås och *Fridolfs-son* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motion, II: 432, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad reservanternas anförde.

I sitt yttrande hade reservanternas bland annat ansett, att förslag i den riktning motionärerna förordat borde upptagas i en proposition med förslag till vissa ändringar i giftermålsbalken, som vore under utarbetande inom justitiedepartementet.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Frågan om vidgad vigselrätt för pastorer inom frikyrkosamfundet behandlades förra året i första lagutskottet, då i anledning av motioner från folktoppartihåll. Då var det herrar Sörenson och Källstad som motiverade. I år återkommer frågan, aktualiserad av andra motionärer.

Utskottets majoritet ställer sig fortfarande avvisande. Enligt gällande regler fordras för kyrklig vigsel att minst en av de trolovade tillhör samma trossamfund som vigselförrättaren. Motionärerna och reservanternas anser det vara tillräckligt att minst en av de trolovade tillhör ett kristet trossamfund, alltså antingen samma samfund som vigselförrättaren eller ett annat kristet samfund. Dessutom ställer motionärerna kravet att båda de trolovade är svenska medborgare.

Från frikyrkosamfundet har framhållits att den gällande begränsningen ibland medför praktiska svårigheter, och vi reservanter har svårt att förstå varför t. ex. en pastor i ett metodist-samfund inte skulle kunna viga två medlemmar av ett baptistsamfund, om han blir ombedd att göra det och är villig att ställa sig till förfogande. Nu är det litet oklart om motionärerna tar sikte även på statskyrkoprästens vigselrätt. Reservationen är försiktig på den punkten och avser väl närmast de fria samfundet. Jag anser dock självfallet att man, om man utvidgar vigselrätten för frikyrkopastorerna, också måste ge statskyrkoprästens minst motsvarande rätt att viga.

Enligt min mening bör man kunna vara en smula generös, när man utstakar kompetensområdet för dem som har betrotts med uppdraget att förrätta en kyrklig vigsel. Frågan om denna gränsdragning för kompetensen bör kunna övervägas i justitiedepartementet i samband med den nu pågående prövningen av familjerättskommitténs betänkande.

Reservationen innehåller ett förslag att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna denna mening. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Arvidson* (h).

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Det gäller som bekant enligt visan för Johansson att se upp i svängarna. Det gäller också för Johansson att följa med i svängarna. Detsamma gäller för oss här i riksdagen. Vi talar ofta om samhällets snabba utveckling och vi säger att det gäller att följa med i denna utveckling och anpassa ordningarna efter det nya som håller på att ske. Det är vi angelägna om att göra när det gäller de ekonomiska frågorna. Samma följsamhet måste föreligga när saken gäller regler och ordningar för individen i samhället.

Om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat kristet trossamfund än svenska kyrkan

Den motion som vi nu behandlar berör väl inte några stora och avgörande samhällsfrågor, men den vill åstadkomma en anpassning av vigselrätten till den pågående utvecklingen bland människorna i samhället. För att fortsätta med den populära vokabulären kan man väl säga, att det gäller att följa med i svängarna. Närmare bestämt betonar motionen att det utgör ett klart faktum att de olika religiösa organisationerna står varandra närmare nu än de tidigare gjort i sitt arbete. Detta har medfört att de personliga kontaktarna mellan medlemmarna har blivit alltmer vanliga. Därför skulle det nu vara orimligt, att ett par trolovade, som tillhör ett annat trossamfund än svenska kyrkan, inte kan vigas av en vigselförrättare för ett annat kristet trossamfund. Slutsatsen blir alltså: Låt frikyrkopastorer viga också medlemmar av andra kyrkor och trossamfund.

Nu kan man fråga: Är detta en prentiös begäran? Är den sekteristiskt färgad? Begär man favörer som det inte är rimligt för en minoritetsgrupp att begära? Knappast! Vad saken gäller är mer än en minoritetsfråga. Det är en fråga om fri- och rättigheter i det svenska samhället.

Ärendet kan, som jag nyss antydde, synas vara av begränsad räckvidd, men vid närmare eftertanke står det klart att bakom den praktiska frågan om vigselrätt står den principiella frågan om individens valfrihet i vårt samhälle. Därför är frågan engagerande. Jag vill göra två kommentarer.

Man säger så här: Kyrklig vigsel har ingen religiös mening för en majoritet som använder sig av denna vigselform. Jag står ytterst tveksam inför ett sådant påstående. Det kan ge anledning till en lång kommentar till frågan om vad religiösa vanor, konventioner och traditioner faktiskt betyder och om den djupt livsformande makt som kan finnas i ett mer omedvetet skikt i en människas själsliv. Jag skall dock in-

te fördjupa mig i den problematiken utan konstaterar bara att det enligt min mening är ett för ytligt resonemang att säga, att det inte har någon religiös innebörd när människor låter viga sig på kyrkligt sätt men annars inte visar alltför stark kristen aktivitet.

Det andra jag har observerat är detta: tillhörighetsbegreppet tycks spela en stor roll vid fastställande av vigselrätten. Läser vi olika handlingar och tar reda på hur man rent historiskt har sett på denna sak finner vi att man ofta talar om »tillhörighet till» — en präst eller pastor må få viga om endera parten tillhör svenska kyrkan eller det och det samfundet. Vi har anledning att fråga: Vad är det att »tillhöra»? Och då har jag en känsla av att man som regel tänker i 1800-talets föreningskategorier. Frikyrkosamfundet har matriklar, namnen står där, saken är klar. Svenska kyrkans verksamhet sträcker sig ju mycket längre bakåt än till 1800-talet, men också den har namnen på alla svenskar som inte utträtt ur kyrkan — man »tillhör» när namnet står i en bok.

Frågan är nu om inte för dagens självständiga människa kristen tillhörighet kan ha en annan innebörd. Man kan nämligen känna sig höra till en kristen tradition utan att formellt ha anslutit sig till densamma eller utan att kyrkoböckerna i och för sig betyder någonting. Tillhörigheten till kristen tradition och kristet andeliv är en fråga om engagemang som sträcker sig bakåt i historien och som kan gälla den närvarande existentiella situationen.

Den moderna människan är väldigt rädd för trossatser, ordningar, krav av skilda slag. Men man känner sig mycket ofta ha del i det andeliv som en kyrka eller ett annat kristet samfund representerar. Och nu menar jag att detta vidare tillhörighetsbegrepp är något som vi förr eller senare har att i vårt samhälle godta och respektera. Vi

Om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat kristet trossamfund än svenska kyrkan

närmar oss ett samhälle där personlig anonymitet och obenägenhet att registrera tros- och idéengagemang tilltar. Det registrerade kristna engagemanget kan komma att gå mot en svår framtid. Detta behöver dock inte betyda att det religiösa engagemanget försvinner, bara att det manifesterar sig på nya vägar. Häri ligger, menar jag, inte enbart en negativ faktor. Den ökade självständighet, som ofta ligger bakom den tilltagande benägenheten för trosmässig anonymitet, kan vara ett uttryck för mognad och mänsklig frigörelse. Inom parentes kan väl här den kommentaren göras, att vi brottas med samma fenomen inom de politiska organisationerna. Vi har, tror jag, att forma en samhällsordning med denna vår nya mänskliga myndighet i sikte.

Är det då rimligt att säga, med den grundsyn som jag nu antytt: En frikyrkopastor bör ha rätt att viga dem som önskar hans medverkan? Jag har redan nämnt att jag motionerade i ärendet förra året. Då tyckte jag mig gå radikalt till väga, och jag sade: Låt en frikyrkopastor viga varje svensk som vill ha hans hjälp eller medverkan. Det vann ingen anklang, och jag har vilat på hanen i år. Nu har ett par andra ledamöter av Sveriges riksdag väckt en motion som är något mer begränsad än den jag var med om att väcka i fjol — den gäller rätt för frikyrkopastorer att viga envar svensk medborgare som tillhör något av staten erkänt trossamfund. Utskottsminoritetens reservation är ju ännu försiktigare — reservanterna hoppas bara att den proposition, som förberedes med anledning av familjerättskommitténs betänkande, skall uppta förslag i den riktning som motionärer-na förordar.

Jag är fullt medveten om att invändningar kan resas mot det resonemang jag här för. En har redan betonats av herr Ernulf: Om en frikyrkopastor får vidgad vigselrätt bör en präst få det. En präst bör t. ex. få viga ett par bap-

tister som gått ur svenska kyrkan. Ja, varför skulle han inte få göra det? Det kan jag absolut inte förstå. Den nuvarande situationen synes mig inte vara reellt hållbar även om den formellt kan anses korrekt. En frikyrkopastor, t. ex. en pingstvän, får inte viga en medlem av svenska kyrkan och en som tillhör Svenska missionsförbundet. Båda kontrahenterna kanske lever religiöst meningsfullt i sina samfund.

En präst däremot får viga två personer som formellt tillhör kyrkan, har sina namn i kyrkans böcker, men aldrig varit engagerade i den religiösa frågan och aldrig tänkt på att man kan träda ut ur en kyrka som man aldrig inträtt i. Den formella tillhörigheten ger rätt till kyrklig vigsel, men en reell tillhörighet till kristna trossamfund utan anknytning till ett samfund i formell mening ger inte möjlighet till kyrklig vigsel. Visst är väl detta inkonsekvent och ovärdigt en mogen demokrati, vilket vi gärna vill att vårt land skall vara.

Min syn är följande: Låt individen avgöra hur han eller hon vill ha det med vigseln. Samhället skakas knappast av en anpassning till den situation som jag sökt skissera. Ingen ordning behöver uppkomma. Vi frikyrkopastorer — och jag är en av dem — är väl inga vinkelpredikanter som inte kan sköta det ansvar vi fått av samhället. Vi skulle få en irritation mindre i vår samhällskropp. Med generositet och förtroende kommer man längst i den individuella samlevnaden, och jag tror att vi också gör det i samhällslivet.

Till slut sägs det att vi får vänta med hela frågan tills stat-kyrka-utredningen kommer med förslag. Det meddelas nu att slutbetänkandet från utredningen kommer någon gång vid årsskiftet 1967—68. Men detta är bara en förberedande utredning. Vi vet, att sedan skall på ett eller annat sätt på grundval av denna utredning ett troligen långvarigt arbete ske med att förbereda konkreta

Om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat kristet trossamfund än svenska kyrkan

förslag till hur frågan om förhållandet mellan stat och kyrka så småningom skall regleras. Är det någon i kammaren som tror att avgörandet kommer mycket snabbt? Alldeles säkert inte! Vi borde kunna göra den lilla reform i religionsfrihetens tecken, som det här gäller, nu.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! I allt väsentligt kan jag instämma med den föregående talaren. Jag vill emellertid understryka en sak, och det är den principiella skillnaden mellan svenska kyrkans *plikt* att viga sina medlemmar och vad som här diskuteras, nämligen en *rätt* för frikyrkopastorerna att förrätta vigsel. Detta är en principiell skillnad, som är karaktäristisk för situationen och som jag anser bör poängteras.

Jag har så bedömt denna fråga föregående år och gör det nu. Jag är positivt inställd till en reform. Det kan inte vara något fel i att frikyrkopastorerna får denna rätt när så många kommunalmän, som kanske inte alla är fullt så lämpliga, har den rätten. Den väsentliga svårigheten är att man måste få en kontroll så att de olika vigselförrättningarna inordnas i folkbokföringen.

Jag ber att få ansluta mig till reservationen.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! I vigselkapitlet i giftermålsbalken heter det: »Kyrklig vigsel må äga rum inom svenska kyrkan — — och inom annat trossamfund, om Konungen medgivit att vigsel må förrättas inom samfundet — —.» Såsom det tidigare erinrats om är en förutsättning för kyrklig vigsel att de trolovade eller en av dem tillhör det samfund, inom vilket vigseln är avsedd att förrättas. Denna regel gäller alltså

såväl inom svenska kyrkan som inom de övriga trossamfund.

I föreliggande motion och reservation föreslås nu den ändringen i bestämmelserna att vigsel av svenska medborgare skall få förrättas inom kristet trossamfund så snart en av de trolovade tillhör något sådant samfund. Den nuvarande bindningen mellan vigselförrättaren och de trolovade till ett gemensamt trossamfund föreslås alltså bli upphävd. Detta skulle enligt yrkandet komma att gälla såväl vigsel som förrättas av statskyrkopräst som vigsel vilken förrättas av pastor hörande till annat kristet samfund.

Herr Ernulf var något tveksam huruvida motionärerna även hade inrerat statskyrkoprästerna i sitt yrkande, men onekligen är även statskyrkan ett kristet trossamfund och ordalydelsen bör därför gälla även för dem.

För präst i statskyrkan skulle det nya momentet innebära att han, såsom nu är fallet, vore skyldig att förrätta vigsel så snart någon av de trolovade är skriven i församlingen och tillhör kyrkan, men därtill finge rätt men inte skyldighet till dylik förrättning för medlemmar i församlingen vilka utträtt ur statskyrkan, dock under förutsättning att någon av kontrahenterna tillhör något annat kristet trossamfund. Samma utökade rätt, som alltså inte innebär skyldighet, skulle givetvis komma att gälla när de trolovade är skrivna i annan församling.

Det förtjänar kanske även att påpekas att det, om reglerna för statskyrkoprästs vigselrätt skall ändras på det sätt som motionärerna och reservanterna önskar, även krävs godkännande av allmänt kyrkomöte.

Utskottet hänvisar till föregående års skrivning i samband med behandlingen av liknande motioner. Utskottet torde med detta närmast syfta på frågan om utökad vigselrätt inom frikyrkosamfundet. Utskottet anförde vid detta tillfälle att ett begränsat behov av en utvidg-

Om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat kristet trossamfund än svenska kyrkan

ning av behörigheten att förrätta kyrklig vigsel visserligen kunde föreligga men att gällande bestämmelser ej medförde någon olägenhet av sådan räckvidd, att frågan fordrade en omedelbar lösning.

Det har vidare hänvisats till att frågan onekligen har samband med vigselförordningen för präst inom svenska kyrkan, vilket herr Ferdinand Nilsson i sitt anförande berörde. Denna fråga kan knappast lösas med bortseende från utredningen kyrka-stat. Utskottet har erfarit att denna utredning, såsom också har påpekats, beräknas avgiva sitt slutbetänkande omkring årsskiftet 1967—1968. Därtill kommer att justitiedepartementet är i färd med att utarbeta förslag till ny giftermålsbalk, varför utskottet hävdar att all anledning finns att invänta resultatet av det arbete som pågår. Riksdagen blir nämligen under den närmaste tiden i tillfälle att i större sammanhang ta ställning till de detaljfrågor som det nu är fråga om.

Herr Sörenson framhöll i sitt anförande att det bör finnas valfrihet för medborgarna på olika områden i samhället och att detta bör gälla även i detta fall. Det torde därvid närmast vara de trolovades valfrihet han åsyftar. Dessa har att välja mellan statskyrklig, frikyrklig eller borgerlig vigsel.

Skulle emellertid motionärernas och reservanternas förslag vinna gehör, kommer även ett annat moment av valfrihet att bli ytterligare accentuerat, nämligen vigselförrättarens rätt att välja vem han vill viga. Så länge, såsom nu är fallet, åtminstone en av de trolovade tillhör samma samfund som vigselförrättaren, föreligger väl en viss samhörighet mellan kontrahenterna och pastorn, och det behöver knappast riskeras att situationer inträffar där vigselförrättaren säger ifrån till de trolovade att han inte vill förrätta vigseln. Motionärerna och reservanternas öppnar dock onekligen vägen till dy-

lika komplikationer där det skapas samvetskonflikter hos vigselförrättaren och där kontrahenterna som vill bli vigda ställs i en pinsam situation.

Ser man detta som en fråga om valfrihet, tror jag därför att de nuvarande reglerna väl täcker de anspråk det går att ha i detta hänseende. Det föreligger i varje fall risk för att ett tillgodoseende av reservanternas önskemål åtminstone i vissa fall skulle komplicera det hela och snedvrیدا valfrihetsbegreppet. Men det är väl ändå inte det som varit avgörande när utskottet tagit ställning till frågan, utan det är som sagt dess beroende av dels den utredning som pågår och dels det förslag till ny giftermålsbalk, som håller på att utarbetas i justitiedepartementet. Det är av den anledningen som utskottet anser att ställningstagandet till detta motionsyrkande må bero tills det större materialet föreligger.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ernulf* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om vidgad befogenhet för vigsselförrättare inom annat kristet trossamfund än svenska kyrkan

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ernulf* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 38.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om nya former för konkursförvaltning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillägg till livräntor enligt förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror, jämte i ämnet väckt motion; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 32 § förordningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 13—den 18 mars för deltagande i nedrustningskonferensens arbete i Genève.

Stockholm den 9 mars 1967

Alva Myrdal

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 83, till Konungen om anslag till utredning angående riksdagens hus m. m.

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 103, till Konungen i anledning av väckta motioner om en svensk vitbok i vietnamfrågan.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av motioner angående rätt till beriktigande av uppgifter i press och radio;

statsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1967/68 inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1967/68 till högre utbildning och forskning samt lärarutbildning jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 4, i anledning av väckta motioner om avdrag vid beskattningen för perio-

Interpellation ang. den äldre arbetskraftens sysselsättnings- och försörjningsproblem

diskt understöd till studerande, m. m.; samt

nr 8, i anledning av väckta motioner om undantagande av beskattning som naturaförmån av bränsle från egen fastighet;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 9, i anledning av motioner angående kommunernas investeringsbehov;

nr 10, i anledning av motioner om tillstånd för Svenska sparbanksföreningen att anordna ett sparlosteri;

nr 11, i anledning av motion om samhällelig bestämmanderätt över alla resurser för energiförsörjningen;

nr 12, i anledning av motion om förstatligande av läkemedelsindustrin;

nr 13, i anledning av motion om återställande av tidigare talmansbord i kamrarnas plenisalar;

nr 14, i anledning av motioner om införande av barservering i riksdagsrestaurangen;

nr 15, i anledning av motion angående tid för tillhandahållande av riksdagsbibliotekets samlingar; samt

nr 16, angående gemensamma bestämmelser om grupplivförsäkring för arbetstagare hos riksdagen och dess verk m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om strafffrihet för otukt mellan syskon och dispens för äktenskap mellan syskon;

nr 17, i anledning av väckt motion om befrielse i vissa fall från skyldigheten att inge bouppteckning; samt

nr 18, i anledning av väckta motioner om åtgärder vid ärekränkning i massmedium;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner om lagstadgad varseltid vid företagsnedläggningar och större personalinskränkningar;

nr 14, i anledning av väckta motioner om en allmän inkomstförsäkring;

nr 15, i anledning av väckta motioner om vårdbidrag och invaliditetstillägg;

nr 16, i anledning av väckt motion om rätten till vårdbidrag i form av invaliditetsersättning;

nr 18, i anledning av väckta motioner angående sociala förmåner för adoptivföräldrar; samt

nr 19, i anledning av väckta motioner om invaliditetsersättning och invaliditetstillägg för döva; ävensom

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 juni 1942 (nr 350) om fornminnen, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 6 juni 1925 (nr 382) angående uppvärmning av till kreatursföda avsedd mjölk m. m.;

nr 16, i anledning av väckta motioner angående registreringen av motorfordon; samt

nr 17, i anledning av väckt motion angående tillstånd för vissa släktingar att förvärva fast egendom.

Interpellation ang. den äldre arbetskraftens sysselsättnings- och försörjningsproblem

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Den arbetslöshet, som föranletts av ett under senare tid kraftigt ökat antal företagsnedläggningar och driftsinskränkningar, har i särskilt stor utsträckning drabbat den äldre arbetskraften. Anmärkningsvärt höga arbetslöshetssiffror har rapporterats för åldersgrupperna mellan 50 och 60 år och särskilt för grupperna över 60 år och närmast före pensionsåldern.

Interpellation ang. den äldre arbetskraftens sysselsättnings- och försörjningsproblem

De ökade arbetslöshetsproblemen har till väsentlig del sin orsak i en forced-rationalisering inom näringslivet. Den effektivisering av produktionsapparaten, som härvid eftersträvas, bör givetvis kunna möjliggöra en allmän höjning av levnadsstandarden. Det kan då inte accepteras, att vissa begränsade grupper av arbetstagare får bära bördan av de olägenheter, som angelägna och nödvändiga omställningar i näringslivet föranleder. Strukturrationaliseringen kan inte få medföra, att äldre arbetstagare tvingas lämna arbetsmarknaden i förtid eller godta en försämring av sin levnadsstandard. Situationen nu kännetecknas av en allt större känsla av otrygghet hos stora grupper av äldre arbetstagare. Naturligtvis är det också från samhällsekonomisk synpunkt angeläget, att även den äldre arbetskraften tillvaratas så effektivt som möjligt.

Uppmärksamheten är i debatten just nu främst riktad på industrinedläggelserna. Men även andra delar av näringslivet har motsvarande strukturproblem. Mot bakgrunden av den debatt, som fördes särskilt under fjolåret, är det anledning att framför allt nämna jordbruket. Det torde visserligen numera vara uppenbart, att jordbrukets strukturrationalisering inte kan försiggå i våldsammare takt, som då förut-sattes i de mest fantasifyllda projekten. Under alla förhållanden är det emellertid angeläget, att arbetskraft, som kan friställas från jordbruket, får annan produktiv sysselsättning. Det bör då erinras om att omkring hälften av jordbrukarna nu är 55 år eller däröver. Den arbetskraft, som kan friställas genom strukturrationalisering av jordbruket, torde till den övervägande delen tillhöra de äldre årsgrupperna.

För bevarande och om möjligt stärkande av vårt näringslivs konkurrenskraft och därmed för tryggande av sysselsättningen krävs olika åtgärder inom den ekonomiska politiken, näringspoli-

tiken, lokaliseringpolitiken och arbetsmarknadspolitiken. De speciella problem, som de äldre arbetstagarnas situation nu måste sägas utgöra, berör i huvudsak arbetsmarknadspolitiken. Situationen måste sägas vara uttryck för att arbetsmarknadspolitiken har allvarliga brister.

Överflyttning av äldre arbetskraft till nya yrkesuppgifter har från olika utgångspunkter särskilda problem, som måste beaktas. Det måste för det första konstateras, att yngre arbetstagare i regel har längre och aktuellare skol- och yrkesutbildning än äldre. Inte minst på grund härav föredrar arbetsgivarna yngre arbetskraft. Som ett allmänt omdöme torde dock få gälla, att arbetsgivarna visat överdriven och omotiverad rädsla för att anställa äldre arbetskraft. Denna situation ställer på arbetsmarknadspolitiken krav på särskilda åtgärder för den äldre arbetskraften i fråga om såväl effektiv arbetsförmedling som en lämpligt anpassad yrkesutbildning. I många fall kompliceras problemen genom att äldre arbetstagare, som länge varit knutna till ett visst arbete i en viss bygd, känner stora och t. o. m. oöverstigliga psykiska svårigheter inför en övergång till annan sysselsättning eller utbildning för sådan. Detta gäller såväl inom industrien som inom t. ex. jordbruket. Den svärplacerade arbetskraften är till stor del sådana fall.

De äldres sysselsättningsproblem ägnades uppmärksamhet vid den arbetsmarknadspolitiska reformen 1966 men fick då knappast en tillfredsställande lösning. Arbetsmarknadsutredningen hade förordat ett särskilt utbildningsprogram för de äldre, varvid yrke skulle väljas med särskild hänsyn till placeringsmöjligheterna efter genomgången utbildning. Det skulle sålunda vara fråga om yrken och arbetsuppgifter, som framstod som väl lämpade för äldre arbetskraft. Detta godtogs emellertid inte i propositionen och riks-

Interpellation ang. den äldre arbetskraftens sysselsättnings- och försörjningsproblem

dagsbeslutet. Kursplaner och utbildningsmetoder kunde dock, hette det i propositionen, behöva anpassas efter deltagarnas ålder.

Det har framgått av uppgifter i pressen, att arbetsmarknadsstyrelsen nu utarbetat ett program för åtgärder i syfte att ge de äldre arbetslösa bättre möjligheter till sysselsättning och försörjning. Programmet innefattar bl. a. kraftfullare förmedlingsinsatser, ökad information för såväl företagen som de arbetslösa, viss förbättring av utbildningsmöjligheterna för äldre arbetstagar och därutöver vissa ändringar i fråga om beredskapsarbete och kontanthjälp för äldre svårplacerad arbetskraft.

Det synes mig i sammanhanget böra erinras om att OECD:s kommitté för arbetskraft och sociala frågor gjort ett flertal utredningar om den äldre arbetskraften och dess problem. Dessa utredningar har bl. a. givit belägg för att särskilda program för äldre arbetskraft blir allt viktigare i industriländerna.

Kommittén har kommit till den slutsatsen, att många äldre behöver särskild hjälp till anpassning på arbetsmarknaden. Undervisningsmetoderna i den arbetsmarknadspolitiska yrkesutbildningen bör anpassas speciellt för äldre personers inlärningsbehov. Arbetsförmedlingen bör genom sin allmänna organisation eller genom särskilda insatser för svårplacerad äldre arbetskraft erbjuda möjlighet till intervjuer, rådgivning, testning och förmedlingsmetoder, som garanterar att arbetsgivarna får korrekta och utförliga uppgifter om den äldre arbetskraftens kvalifikationer. Särskilda arbetsanskaffningsprogram bör enligt kommittén övervägas för att skapa arbetstillfällen, speciellt anpassade med hänsyn till den äldre arbetskraftens prestationsförmåga.

Det är nödvändigt, att effektiva åtgärder kommer till stånd för lösning

av den äldre arbetskraftens sysselsättnings- och försörjningsproblem. Skälen härför är dels sociala, dvs. att den enskilde medborgaren skall ha rätt till god trygghet, och dels samhällsekonomiska, dvs. att även den äldre arbetskraften måste tillvaratas rationellt för säkerställande av snabb ekonomisk tillväxt. I första hand måste man givetvis eftersträva, att personer, som drabbas av näringslivets strukturomdaning, skall kunna få fortsatt sysselsättning i normalt, produktivt näringsliv.

För upprätthållande av sysselsättningsmöjligheterna har, såsom framhållits, den ekonomiska politiken, näringspolitiken och lokaliseringspolitiken en avgörande betydelse. De speciella svårigheter, som möter den äldre arbetskraften i jämförelse med den yngre, måste emellertid i huvudsak mötas genom en smidigare arbetsmarknadspolitik och till denna kompletterande åtgärder. Arbetsmarknadspolitiken bör innefatta ett särskilt program för den äldre arbetskraften med ungefär den målsättning och innebörd, som OECD-kommittén förordat. Ett sådant instrument ingår emellertid inte i den arbetsmarknadspolitiska reform, som för vårt land beslutades av fjolårets riksdag.

I vissa fall kan personer, som friställts från ett arbete, inte beredas ny sysselsättning av normal beskaffenhet, av den anledningen att vederbörande inte kan uthärda de påfrestningar, som den nya sysselsättningen skulle innebära, eller på grund av att lämpligt arbete inte står till förfogande. Självfallet måste samhället i sådana fall medverka med särskilda åtgärder i form av beredskapsarbete och olika former av skyddad sysselsättning. I sista hand måste man lita till arbetslöshetsförsäkring, pensionsförsäkring och direkt kontantstöd eller omställningsstöd. Den forcerade strukturomvandlingen gör det angeläget, att även i här nämnda avseenden en väsentligt

förbättrad handlingsberedskap intages från samhällets och myndigheternas sida.

Med anledning av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande frågor:

Har regeringen för avsikt att skyndsamt utforma ett särskilt program för en såväl socialt som samhällsekonomiskt tillfredsställande lösning av den äldre arbetskraftens sysselsättnings- och försörjningsproblem, särskilt med anledning av den ökade förekomsten av företagsnedläggningar och driftinskränkningar?

Om så är fallet, vill herr statsrådet då redogöra för regeringens planer i nämnda avseende?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen

av herr *Eriksson, Karl-Erik*, (fp) till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet: »Vill Försvarsministern lämna uppgift om de i FCTF:s i pressen omnämnda styrelseuttalande angivna personalinskränkningarna inom försvarets fabriksverk, bl. a. berörande Zakrisdalsverken i Karlstad, kommer att verkställas?»; samt

av herr *Petersson, Erik Filip*, (fp) till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet: »När beräknar Statsrådet att 1956 års klientelundersökning rörande ungdomsbrottslighet kommer att slutföra sitt arbete?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.33.

In fidem
K.-G. Lindelöw